

*Біздің Мағжан
Bizim Maǵsan
Биздин Мағжан
Bizim Maǵsan
Mag'jonimiz
Our Magzhan
Наш Мағжан*

СОЛТҮСТІК
ҚАЗАҚСТАН
ОБЛЫСЫ

Түркі әдебиетінің інжу-маржандары
Pearls of Turkic Literature

Біздің Мағжан
Bizim Mağsan
Биздин Магжан
Bizim Mağsan
Bizning Mag'jon
Our Magzhan
Наш Магжан

Baku – 2025

Түркі әдебиетінің інжу-маржандары

Жоба жетекшісі: **Ақтоты Райымқұлова**

*Түркі мәдениеті және мұрасы қорының Президенті,
Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген қайраткері
өнертану докторы, профессор*

Құрастырушы автор:
Тұрдықұл Шаңбай

Аудармашылар:

Әзербайжан тіліне: **Ханым Айдын**

Түрік тіліне: **Ахмет Якуп Еркылыч,
Имдат Авшар**

Қырғыз тіліне: **Өмүрбек Тіллебаев**

Өзбек тіліне: **Шахла Гасимова**

Ағылшын тіліне: **Джауидан Агаев**

Орыс тіліне: **Надия Кафарова**

Редакторлар:

Фарид Гусейн

Назгүл Өмірзақова

Досбол Абдриисов

Ақмарал Ибраева

Сәуле Мәлікова

Дизайнер:

Эллада Сафаралиева

*Бұл кітап - Қазақстанның өткеніне, бүгіні мен болашағына бейжай қарамайтын,
Мағжанның өмірі мен қоғамдық қызметіне, шығармашылығына құрметпен қарайтын,
Отанын және түркі дүниесін сүйетін оқырмандарға арналған.*

ISBN 978-9952-594-03-4

Pearls of Turkic Literature

Project Manager: **Aktoty Raimkulova**

President of the Turkic Culture and Heritage Foundation,

Honored Art Worker of the Republic of Kazakhstan, Doctor of Arts, Professor

Author - compiler: **Turdykul Shanbaev**

Editors:

Farid Huseyn

Nazgul Omurzakova

Dosbol Abdriisov

Akmaral Ibraeva

Saule Malikova

Translators:

Azerbaijani: **Hanim Aydin**

Turkish: **Ahmet Yakup Erkılıç, Imdat Avşar**

Kyrgyz: **Omurbek Tillebayev**

Uzbek: **Shahla Gasimova**

English: **Cavidan Uğurlu**

Russian: **Nadiya Kafarova**

Designer:

Ellada Safaraliev

This book is intended for readers who are deeply concerned with Kazakhstan's past, present, and future — who profoundly respect the life, social contributions, and creative legacy of Magzhan, and who cherish their homeland and the Turkic world.

ағжан – Ұлы дала елінің мақтанышы

ағсан – Böyük çöl ölkəsinin qüruru

ағжан-улуу талаа өлкөсүнүн сыймыгы

ағсан – Uçsuz bucaksız bozkır ülkesinin gururu

ag'jon – Buyuk dasht yurtining iftixoridir

agzhan is a source of pride for the nation of the Great Steppe.

агжан – гордость страны Великой степи

Мағжанның бетінен қақпандар. Елдің атын шығаратын осы бала.
Мағжанның атасы Жұмабай қажы

Nəvət tənīm haqqında olan xəbəri bütün dünyaya yayacaq.
Мағсанın babası Cumabay Hacıdır.

Неберем менин атымды бүт жер шарына даңазалайт.
Мағжандын чоң атасы Жумабай ажы

Torunum, benimle ilgili haberi tüm cihana duyuracak.
Мағсан'ın dedesi, Cumabay Hacı'dır.

Nabiram mening dovrug'imni butun olamga doston qiladi.
Мағ'jonning bobosi Jumaboy hoji

My grandson shall carry the story of me to every corner of the earth.
Grandfather Magzhan Zhumabay Hadji

Мой внук весть обо мне пронесет по всему земному шару.
Дед Мағжана Жумабай хаджа

I

Ақын өмірі
Şairin həyatı
Акындын өмүр жолу
Şairin Hayatı
Shoir hayoti
The Poet's Life
Жизнь поэта

Мағжан (Әбілмағжан) Бекенұлы Жұмабай – Алаштың көрнекті қайраткері, атақты ақын, қазақ әдебиетінің классигі, түрік дүниесінің ірі тұлғасы. Әлихан Бөкейхан, Ахмет Байтұрсынұлы, Міржақып Дулатұлы, т.б. Алаш алыптарымен Ел тәуелсіздігі үшін күрескен.

Алаш хәрәкәтінің нұмайәндәсі, бөйүк қазак җайри, қазак әдәбиyyатының классики, түркдilli дүнйанын гөркәмli җәхсиyyәтләрindән биридир. О, Алихан Бөкейхан, Әһмәд Байтурсиули, Миржакып Дулатули вә дигәр Алаш хадимләри илә бирликдә Вәтәнин Мүстәқиллиyi уғрунда мүбаризә апарыб.

Мағжан Алаш кыймылынын лидерлеринин бири, улуу казак акыны, казак адабиятынын классиги, түрк дүйнөсүнүн белгилүү инсаны. Ал Алихан Бөкейхан, Ахмет Байтурсун уулу, Миржакып Дулат уулу жана башка Алаш кыймылынын ишмерлери менен бирге өз Мекенинин көз карандысыздыгы үчүн күрөшкөн.

Алаш hareketinin önde gelen isimlerinden, büyük Kazak şairi, Kazak edebiyatının klasikleri arasında yer alan; Türk diliyle konuşan dünyanın seçkin şahsiyetlerinden biridir. O, Alihan Bökeyhan, Ahmed Baytursinuli, Mirjakıp Dulatuli ve diğer Aлаш önderleriyle birlikte, vatanın istiklâli uğrunda yılmadan mücadele etmiştir.

Mag'jon (Abilmag'jon) Bekenuli Jumaboyev (1893-1938) – Alash harakatining yetakchilaridan biri, buyuk qozoq shoiri, mumtoz qozoq adabiyotining namoyandasi, turkiy olamning ko'zga ko'ringan siymosi. Alixon Bo'keyxon, Ahmat Boytursinuli, Mirjaqip Dulatuli va Alashning boshqa arboblari bilan birga Vatan mustaqilligi yo'lida kurashgan.

Magzhan (Abilmagzhan) Bekenuly Zhumabayev was one of the prominent leaders of the Alash movement — a great Kazakh poet, a classic figure of Kazakh literature, and a towering personality of the Turkic world. Alongside Alikhan Bokeykhan, Ahmet Bay-tursynuly, Mirzhakyp Dulatuly and other notable Alash figures, Magzhan dedicated his life to the struggle for the independence of his Fatherland.

Магжан (Абилмагжан) Бекенулы Жумабаев – один из лидеров движения Алаш, выдающийся казахский поэт, классик казахской литературы, видный деятель тюркского мира. Вместе с Алиханом Бокейхан, Ахметом Байтурсинулы, Миржакыпом Дулатулы и другими деятелями Алаш самоотверженно боролся за независимость своей Родины.

Бәйтерек

Мағжан (Әбілмағжан) Бекенұлы Жұмабай – 1893 жылы 25 маусымда қазіргі Солтүстік Қазақстан облысы, Мағжан Жұмабаев ауданы, Сасықкөл жағасы, Сарытомар елді мекенінде дүниеге келген. Атасы – Жұмабай қажы, арғы аталары Шонай, Өтеген, Өтеміс атығай елінің белді, белгілі адамдары болған. Әкесі – Бекен (Бекмұхаммет) Жұмабайұлы, саудамен айналысқан дәулетті адам болған. Анасының есімі – Гүлсім. Мағжан үлкен отбасында дүниеге келген, ол балалардың төртіншісі.

Әsil-nəcabəti

Mağcan (Əbilmağcan) Beken oğlu Cumabayev – 1893-cü il iyunun 25-də hazırda onun adını daşıyan bölgədə, Şimali Qazaxıstan vilayətində, Sasıkköl gölünün sahilində yerləşən Sarıtomar kəndində anadan olub. Onun atası Beken (Bekmuhammet), ulu babaları Cumabay-hacı, Şonay, Utegen, Utemis – Atıgay tayfasından çıxmış tanınmış və nüfuzlu şəxslər olub. Mağcanın anası Gülsim xanım idi. Mağcan böyük bir ailənin dördüncü uşağı idi.

Ата-теги

Мағжан (Абильмағжан) Бекен уулу Жумабаев – 1893-жылы 25-июнда Түндүк Казакстан облусунун, азыр анын ысымын алып жүргөн Сасык деп аталган көлдүн жээгиндеги Сарытомар айылында жарык дүйнөгө келген. Анын атасы Бекен (Бекмухаммед) чоң аталары Жумабай ажы, Шонай, Утеген, Утемис – атығай уруусунан чыккан белгилүү адамдар болгон. Мағжандын апасы Гүлсүн. Мағжан чоң үй-бүлөдөгү төртүнчү бала болгон.

Kökeni

Mağcan (Ebu'lmağcan) Beken oğlu Cumabay, 25 Haziran 1893 tarihinde, bugün onun adını taşıyan bölgede — Kuzey Kazakistan eyaletinde, Sasıkkol Gölü kıyısında yer alan Sarıtomar köyünde dünyaya geldi. Babası Beken (Bekmuhammed); ceddi Cumabay Hacı, Şonay, Ütegen ve Ütemis — Atıgay boyuna mensup, tanınmış ve itibarlı şahsiyetlerdi. Mağcan'ın annesi ise Gülsim Hanım'dı. Mağcan, kalabalık bir ailenin dördüncü evlâdıydı.

Nasl-nasabi

Mag'jon (Abilmag'jon) Bekenuli Jumaboyev — 1893-yilning 25 iyunida Shimoliy Qozog'iston viloyati Sassiқko'l deb ataladigan ko'l bo'yida joylashgan, hozirda uning nomi berilgan rayonda, Saritomar qishlog'ida dunyoga kelgan. Uning otasi Beken (Bekmuhammat), ajdodlari Jumaboyhoji, Shonay, Utegen, Utemis — atig'ay naslining taniqli aslzodalaridir. Mag'jonning onasi Gulsum ismli ayol bo'lgan. Mag'jon katta oilada to'rtinchi farzand bo'lgan.

Family Background

Magzhan (Abilmagzhan) Bekenuly Zhumabayev was born on June 25, 1893, in the village of Sarytomar, located on the shores of Lake Sasykkol in what is now the North Kazakhstan Region — an area that today bears his name. His father, Beken (Bekmuhammet), came from a distinguished lineage: his ancestors — Zhumbai-Hadji, Shonai, Utegen, and Utemis — were respected and notable figures of the Atygai tribe. Magzhan's mother was Gulshim. He was the fourth child in a large and close-knit family.

Происхождение

Магжан (Абилмагжан) Бекенулы Жумабаев родился 25 июня 1893 года в районе, ныне носящем его имя в Северо-Казакстанской области, на берегу озера Сасыкколь, в селе Сарытомар. Его отец Бекен (Бекмухаммет), предки - Жумабай-хаджи, Шонай, Утеген, Утемис происходили из знатного рода племени атыгай. Магжан был четвертым ребенком в большой и дружной семье.

Отбасы

Мағжанның алғашқы жұбайы - Зейнеп Тастемірқызы. Зейнеп – Шоқан Уәлихановтың немере қарындасы. Ол тұңғыш перзентін дүниеге әкелгеннен кейін қайтыс болады. Сәби де жасқа толмай шетінеп кетеді. Екінші рет Зылиқаға үйленген. Алайда, бұл некеден бала болмайды. Мағжан мұраларының көп бөлігін сақтап қалған осы Зылиқа апамыз.

Ailəsi

Мағжанın ilk həyat yoldaşı Zeynəb Tastemirqızı Şokan Valixanovun qardaşı qızı idi. Bu evlilik xoşbəxt olsa da, çox uzun sürmədi. Zeynəb doğuş zamanı vəfat etdi. Körpə isə 9 ay sonra dünyasını dəyişdi. Şair ikinci dəfə Züleyxa ilə evləndi. Təəssüf ki, bu izdivacdən övladları olmadı. Lakin Züleyxa apa sayəsində Mağcanın böyük irsi qorunub saxlanıldı və gələcək nəsillərə ötürüldü.

Үй-бүлөсү

Мажиттин биринчи жубайы — Зейнеп Тастемирова — улуу Чокан Валихандын жээни болгон. Алардын никеси бактылуу болгону менен кыска мөөнөттүү болгон: Зейнеп төрөт учурунда көз жумган, ал эми наристе 9 айдан кийин каза болгон.

Акын экинчи жолу Зулейхага үйлөнгөн. Тилекке каршы, бул нике баласыз болгон. Бирок дал ушул Зулейха апанын аракети менен Магжандын улуу мурасы сакталып, кийинки муундарга жеткен.

Ailesi

Mağcan'ın ilk eşi, Zeynep Tastemir kızı, Şokan Valihanov'un yeğeniydi. Bu evlilik her ne kadar saadetle dolu olsa da, ömrü kısa sürdü. Zeynep, doğum sırasında hayata göz yumdu. Dünyaya gelen bebek ise, dokuz ay sonra

vefat etti. Şair, ikinci kez Züleyha ile evlendi. Ne yazık ki bu izdivaçtan çocukları olmadı. Ancak Züleyha Hanım'ın gayretiyle Mağcan'ın zengin mirası korunarak gelecek nesillere ulaştırıldı.

Oilasi

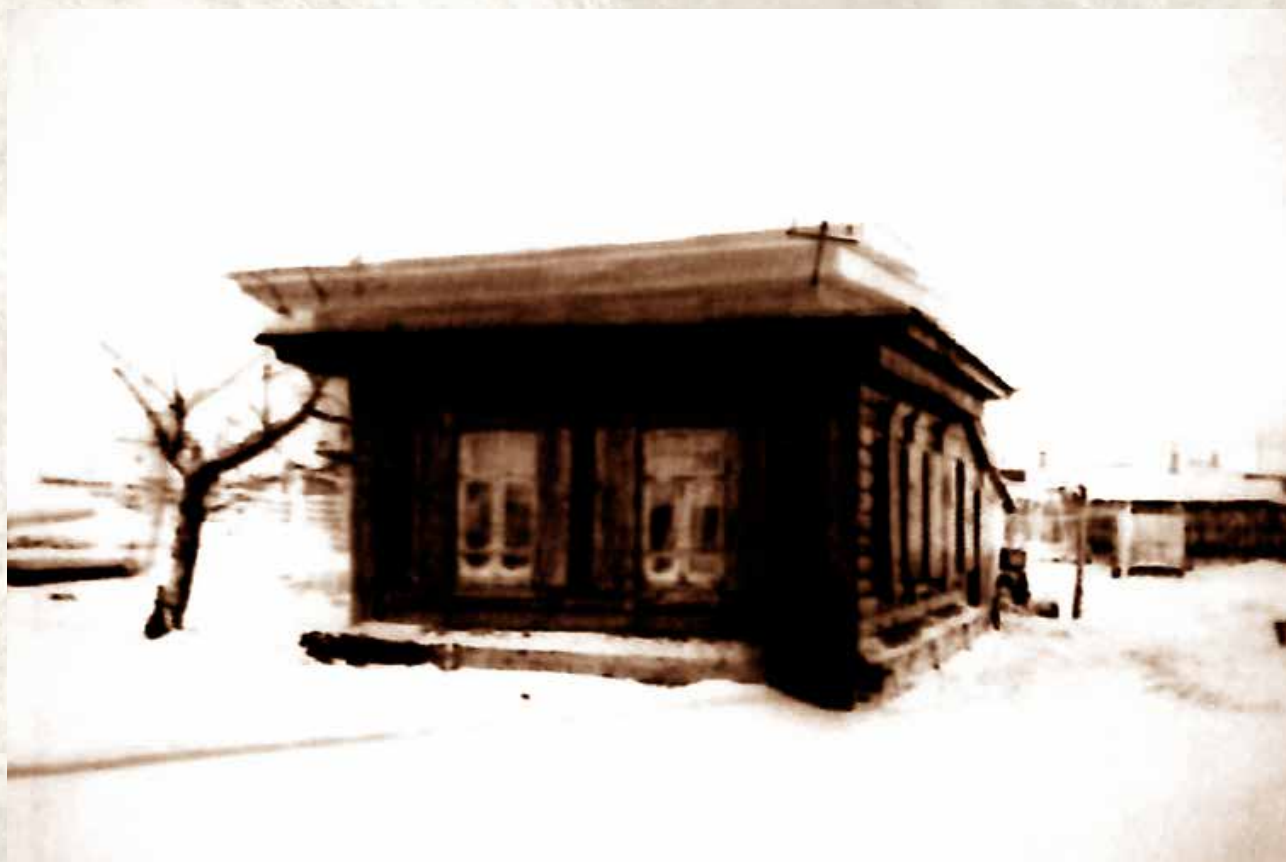
Mag'jonning birinchi xotini – Zeynep Tastemirqizi Cho'qon Valixonovning jiyanı bo'lgan. Turmushlari baxtli bo'lsa-da, uzoq davom etmagan. Zeynep farzandini tug'ish vaqtida olamdan ko'z yumgan. Chaqaloq esa to'qqiz oy yashagan xolos. Ikkinchi marta shoir Ziliha ismli qizga uylangan. Afsuski, oilada farzand bo'lmagan. Ziliha opaning sa'y-harakati bilan Mag'jonning buyuk merosi saqlanib qolgan va avlodlarga yetib kelgan.

Family

Magzhan's first wife, Zeynep Tastemirkzy, was the niece of the great scholar Shokan Valikhanov. Their marriage was joyful but tragically short-lived. Zeynep passed away during childbirth, and their child died nine months later. Magzhan later married Zuleikha. Although their marriage remained childless, it was through Zuleikha's unwavering dedication that Magzhan's literary legacy was preserved and passed down to future generations.

Семья

Первая жена Магжана - Зейнеп Тастемирова была племянницей Чокана Валиханова. Брак был счастливым, но недолгим. Зейнеп скончалась во время родов. Младенец умер через 9 месяцев. Во второй раз поэт женился на Зулейхе. К сожалению, брак оказался бездетным. Благодаря Зулейхе апа сохранилось и дошло до потомков великое наследие Магжана.

Мағамның жұбайы
Дилназ апамен немересі
Улжан.

Балалық шағы. Білім алуы.

Мағжан балдәурен балалық шағы өткен туған жерін «Туған жерім - Сасықкөл» өлеңінде терең суреттеп берген. Мағжан төрт жасынан ауыл молдасы Ахметдиннен хат таныған.

Uşaqılıq. Təhsil.

Uşaq xatirələri Mağcan üçün hər zaman ən xoşbəxt anlar olub. Bu xatirələr onun “Kiçik Vətən – Sasıkköl” adlı şeirində öz əksini tapıb. Mağcan oxumağa dörd yaşından başlayıb – ilk müəllimi kənd mollası Əhməddin olub.

Балалык чагы. Билими.

Мағжандын балалык чагы тууралуу эскерүүсү дайыма бактылуу мүнөттөргө толо болчу. Бул учурлар анын “Кичинекей Мекеним—Сасык-Көл” деген ырында чагылдырылган. Мағжан төрт жашынан тартып Ахметдин деген молдодон билим ала баштаган.

Çocukluğu. Tahsili.

Çocukluk hatıraları, Mağcan'ın gönlünde daima en huzurlu ve en mutlu zamanlar olarak yer etmiştir. Bu hatıralar, onun “Küçük Vatan – Sasıkkol” adlı şiirinde kendini en derin şekilde yansıtmıştır. Mağcan okumaya henüz dört yaşında başlamıştı — ilk hocası, köy mollası Ahmeddin idi.

Bolalığı. Tahsili.

Bolalik xotiraları Mag'jon uchun hamisha nihoyatda baxtiyor chog'lar bo'lgan, ular “Kichik vatan – Sassiқko'l” she'rida o'z aksini topgan. Mag'jon to'rt yoshidan ovul mullasi Ahmatdindan ta'lim ola boshlagan.

Early Life. Education.

Magzhan's childhood memories were among the happiest of his life, and they found vivid expression in his poem Little Motherland – Sasykkol. At the age of four, he began his education under the guidance of the village mullah, Akhmetdin.

Детство. Образование.

Воспоминания детства всегда были для Магжана самыми счастливыми, они отражены в стихотворении «Малая родина – Сасыккол». Учиться Мағжан начал с четырех лет у аульного мутлы Ахметдина.

ҚЫЗЫЛЖАР

Мағжан Қызылжардағы (Петропавл) №1 мешіт жанындағы М.Бегишев ұйымдастырған медресеге түсіп, оны 1910 жылы жақсы аяқтайды. Медреседе шығыс халықтары тарихы мен әдебиеті де оқылған. Петропавл қаласында Міржақып Дулатовтан орыс тілі мен әдебиетінен сабақ алады, акындық мектебінен өтеді. Мағжан ел тағдырын ойлайтын тұлғаға айналады, сол үшін небір қуғынға түседі. Мағжан 1921 жылы Омбыдан Петропавлға оралып «Бостандық туы» газетінде істейді. 1922 жылы Мағжан аштықпен күрес жөніндегі Ақмола губерниялық (Петропавл) төтенше комиссия төрағасының орынбасары болып сайланды. Халықты аштықтан аман сақтап қалу жолында қыруар іс атқарды. Тағы да қуғынға түсіп, нәтижесінде Ташкентке кетеді. 1928-1929 жылдары Қызылжарда оқытушылық қызмет атқарады. Жалған жала жабылып, тағы қуғын басталады. Сотталып түрмеге түседі. 1936 жылы түрмеден шыққан соң Қызылжарға оралады. Петропавл қаласындағы мектепте орыс тілі мен әдебиеті мұғалімі болып жұмыс істеді. Тағы қуғын басталып, Алматыға кетуге мәжбүр болады. Қазір Петропавл қаласында Мағжанға 2 ескерткіш орнатылған, оның атында көше бар. Колледжге Мағжан аты берілген.

QIZILYAR

Mağcan Petropavlovsk şəhərində yerləşən və M.Begişev tərəfindən açılmış №1 məscidin nəzdindəki mədrəsəyə daxil olur və 1910-cu ildə oranı bitirir. Mədrəsədə şərq xalqlarının tarixi və ədəbiyyatı üzrə dərslər tədris olunurdu. Petropavlovskda Mağcan məşhur fikir adamı Mirjakıp Dulatovun rus dili və ədəbiyyatı dərslərinə qatılır və beləliklə, onun poeziya məktəbindən keçmiş olur. Məhz bu illərdə Mağcan xalqının taleyinə biganə qalmayan bir şəxsiyyətə çevrilir. Bu isə onun qarşından gələn uzun sürgün və təqiblərlə dolu həyatına zəmin yaradır. 1921-ci ildə şair Omsk şəhərindən Petropavlovskə qayıdır və burada “Бостандык туы” (“Azadlıq bayrağı”) qəzetində fəaliyyətə başlayır. 1922-ci ildə Mağcan Cumabayev Akmola vilayətinin (Petropavlovsk) “Aclıqla mübarizə üzrə fəvqəladə komissiyası”nın sədr müavini təyin olunur. O, xalqı aclıqdan xilas etmək üçün böyük işlər görür. Ancaq yenidən təqiblərə məruz qalır və bu səbəbdən Daşkəndə köçmək məcburiyyətində qalır. 1928-1929-cu illərdə Mağcan Petropavlovskda müəllim kimi fəaliyyət göstərir. O, yenidən saxta ittihamlarla təqib olunur və həbsə atılır. 1936-cı ildə azadlığa çıxdıqdan sonra yenidən Petropavlovskə qayıdır. Burada rus dili və ədəbiyyatı müəllimi kimi pedaqoji fəaliyyətini davam etdirir. Lakin təqiblər bir daha başlayır və bu dəfə o, Almatıya köçmək məcburiyyətində qalır.

Bu gün Petropavlovsk şəhərində Mağcan Cumabayevin iki heykəli ucaldılıb, şəhərin əsas küçələrindən biri onun adını daşıyır və onun adını daşıyan bir kollec fəaliyyət göstərir.

МАГЖАН
ЖУМАБАЕВ
1893-1935

[illegible][illegible]

Российская Империя
Восточная Сибирь
№ 119. 2. 17. 18

ПО АРХИВ. ОПИС. № 355-37
О. № 160-165

СВИДЕТЕЛЬСТВО.

О том, что Свѣдѣн. Омской учебнаго комитета, по
основаніи вѣдомости объ учебныхъ заведеніяхъ,
дано сіе свидѣтельство окончившему курсъ воспитан-
нику *Додуляну Витольду* въ томъ, что
онъ при *отличномъ* поведеніи окончилъ учебны-
е годы.

Въ Санктъ Петербургѣ _____

• Председат. *Губернаторъ (подп.)*
• Ученый членъ *Губернаторъ (подп.)*
• Ученый-оценочный членъ _____

• Математикъ } *Губернаторъ (подп.)*
• Историкъ } *Губернаторъ (подп.)*
• Географъ } *Губернаторъ (подп.)*
• Физикъ } *Губернаторъ (подп.)*
• Естественн. } *Губернаторъ (подп.)*
• Религ. и нравств. } *Губернаторъ (подп.)*

№ 167

[illegible]

Виконані згідно
Постанови виконавчого органу
12 жовтня 1960 року
№ 4 / 5740
р.Київ
Ур. Виконавця, 32.

С П Р А В А

Діяло по об'єктам Кривбасу Віктора Івановича, 1900 года рождения, до цього по постанові суду (26 грудня 1957 року) без звернення заяви, перевірено Віктором згідно постанови виконавчого органу 8 жовтня 1960 года.

Постановленням от 11 февраля 1958 года отменено в деп. приговору.

Виконав Віктор Іванович реабілітаційну комісію.

Продовжено
виконати згідно ДУК 30
государственному архиву.

(ПРИМ.)

КЫЗЫЛЖАР

Магжан Кызылжардагы (Петровпавлоскидеги) М.Бегишов тарабынан ачылган №1 мечиттин алдындагы медресеге тапшырып, аны 1910-жылы аяктайт. Медреседе чыгыш элдеринин тарыхын жана адабиятын окушкан. Петропавлоскиде Магжан Миржакып Дулатовдун орус тили жана адабияты сабагына катышып, анын акындык өнөр боюнча сабагынан таалим алат. Дал ушул жылдары Магжан элдин тагдыры үчүн баш байлаган инсан болуп калыптанат. Дал ушул нерсе анын куугунтукталышына себеп болот. Акын 1921-жылы Омскиден Петропавлоскиге кайтып келип, “Эркиндик туусу” (флаг свободы) деген гезитте иштей баштайт. Магжан Жумабаев 1922-жылы Акмоло губерниясынын (Петропавск) ачкачылык менен күрөшүү боюнча өзгөчө кырдаалдар боюнча комиссиясынын төрагасынын орун басары болуп дайындалат. Элди ачкалыктан сактап калуу боюнча өтө көп иштер аткарды. Аны куугунтуктоо кайрадан башталып, ал Ташкентке качып кетүүгө аргасыз болот. Акын 1928-1929-жылы Кызылжарда мугалим болуп иштейт. Ал кайрадан жалган айыптоого туш болуп, абакка камалат. Абактан бошогондон кийин 1936-жылы Кызылжарга кайтып келет. Ал орус тили жана адабияты сабагы боюнча мугалим болуп иштеп, агартуучулук кесибин улантат. Кайрадан куугунтуктоого кабылып, Алма-Атага келүүгө аргасыз болот. Бүтүн Петропавлоскиде Магжан Жумабаевге 2 эстелик тургузулган. Шаардын негизги чоң көчөлөрүнүн бирине анын аты коюлган, анын ысымындагы окуу жайы бар.

KIZILYAR

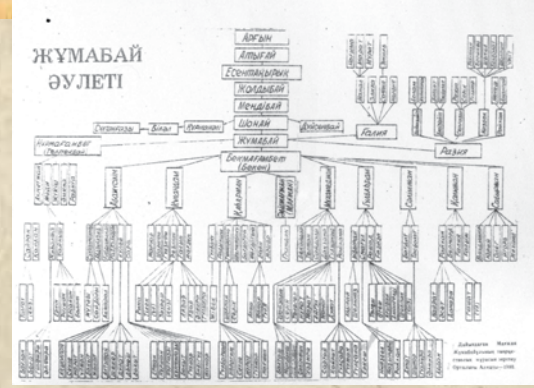

Mağcan, Petropavlovsk şehrinde bulunan ve M. Begişev tarafından açılmış olan 1 numaralı mescidin bağlı olduğu medreseye girer ve 1910 yılında burayı tamamlar. Medresede Doğu halklarının tarihi ve edebiyatı dersleri verilmekteydi. Petropavlovsk'ta Mağcan, ünlü düşünür Mirjakıp Dulatuli'nin Rus dili ve edebiyatı derslerine katılır ve böylece onun şiir okulundan geçmiş olur. İşte bu yıllarda Mağcan, halkının kaderine kayıtsız kalmayan bir şahsiyete dönüşür. Bu durum, onun önünde uzanan sürgünler ve takibatlarla dolu zorlu hayatının temelini oluşturur. 1921 yılında şair, Omsk'tan Petropavlovsk'a döner ve burada "Бостандык туы" ("Azadlık Bayrağı") gazetesinde çalışmaya başlar. 1922'de Mağcan Cumabay, Akmolâ vilayetinin (Petropavlovsk) açlıkla mücadele için kurulan olağanüstü komisyonunda başkan yardımcılığına getirilir. Halkı açlıktan kurtarmak için büyük gayretler gösterir. Ancak yeniden takibatlara maruz kalır ve bu sebeple Taşkent'e göç etmek zorunda kalır. 1928-1929 yıllarında Petropavlovsk'ta öğretmen olarak görev yapar. Yeniden asılsız suçlamalarla takibe alınır ve tutuklanır. 1936'da özgürlüğüne kavuşup yeniden Petropavlovsk'a döner. Burada Rus dili ve edebiyatı öğretmeni olarak eğitim ve öğretim hayatını sürdürür. Fakat takibatlar tekrar başlar ve bu defa Almatı'ya taşınmak zorunda kalır. Günümüzde Petropavlovsk şehrinde Mağcan Cumabay'ın iki heykeli yükselmekte, şehrin ana caddelerinden biri onun adını taşımakta ve ismini taşıyan bir meslek yüksekokulu faaliyet göstermektedir.

QIZILJAR

Mag'jon M. Begishev tomonidan ochilgan birinchi sonli masjid nazdidagi Petropavlovsk madrasasiga o'qishga kiradi va uni 1910-yilda tugatadi. Madrasada sharq xalqlari tarixi va adabiyotidan darslar berilardi. Petropavlovskda Mag'jon Mirjaqip Dulatovning rus tili va adabiyoti darslariga qatnaydi, shu tarzda uning ijod maktabida saboq oladi. Bu yillar davomida Mag'jon xalq taqdiri haqida qayg'uradigan inson bo'lib yetishadi. Aynan shuning uchun ham u tinimsiz ta'qib va quvg'inlarga uchraydi. 1921-yilda shoir Omsk shahridan Petropavlovskka qaytadi va o'z faoliyatini «Bostandiq tui» (Erk tug'i) gazetasida boshlaydi. 1922-yilda Mag'jon Jumaboyev Oqmola guberniyasi (Petropavlovsk) ocharchilikka qarshi favqulodda komissiyasi raisining muovini etib tayinlanadi. Xalqni ochlikdan qutqarish yo'lida u juda muhim ishlarni amalga oshiradi. So'ngra yangidan boshlangan ta'qiblar sababli u Toshkentga ketishga majbur bo'ladi. 1928 – 1929-yillarda shoir Petropavlovskda o'qituvchi bo'lib ishlaydi. Navbatdagi soxta ayblovlar boshiga tushgan shoir qonun bo'yicha ta'qib ostiga olinadi va qamoqqa olinadi. 1936-yilda ozod bo'lgan shoir Petropavlovskka qaytadi. Bu yerda u rus tili va adabiyotidan dars berib, o'z muallimlik faoliyatini davom ettiradi. Qaytadan boshlangan quvg'inlar uni Almati shahriga ketishga majbur qiladi. Bugungi kunda Petropavlovskda Mag'jon Jumaboyevga ikkita haykal o'rnatilgan, markaziy ko'chalardan biri uning nomi bilan ataladi, bir kollejga shoir nomi berilgan.

KYZYLZHAR

Magzhan Zhumabayev began his formal education in the city of Petropavlovsk, where he enrolled at the madrasah at Mosque No. 1, established by M. Begishev. He completed his studies there in 1910, during which he studied the history and literature of Eastern peoples. While in Petropavlovsk, Magzhan also took lessons in Russian language and literature from Mirzhakyp Dulatuly, a major figure in the Alash movement. These lessons played a formative role in shaping Magzhan's poetic voice and intellectual outlook. It was during this period that Magzhan began to deeply reflect on the fate of his people — a concern that would define his life and eventually lead to relentless persecution. In 1921, Magzhan returned to Petropavlovsk from Omsk and became actively involved in journalism, contributing to the newspaper «Бостандык туы» (The Flag of Freedom). In 1922, he was appointed Deputy Chairman of the Emergency Commission of the Akmola Province (centered in Petropavlovsk) to combat famine. He worked tirelessly to save people from starvation — a remarkable humanitarian effort. Despite his service, Magzhan soon faced renewed political persecution, forcing him to flee to Tashkent. In 1928–1929, he returned to Petropavlovsk and worked as a teacher, but once again became a victim of false accusations, leading to his arrest and imprisonment. After his release in 1936, Magzhan came back to Petropavlovsk and resumed his work as a teacher of Russian language and literature. But once more, persecution followed him, and he was ultimately forced to leave for Almaty. Today, Petropavlovsk proudly honors the memory of its great son - two monuments have been erected in tribute to Magzhan Zhumabayev, one of the city's central streets bears his name and a local college is named in his honor — all preserving the enduring legacy of one of Kazakhstan's most revered poets and intellectuals.

КЫЗЫЛЖАР

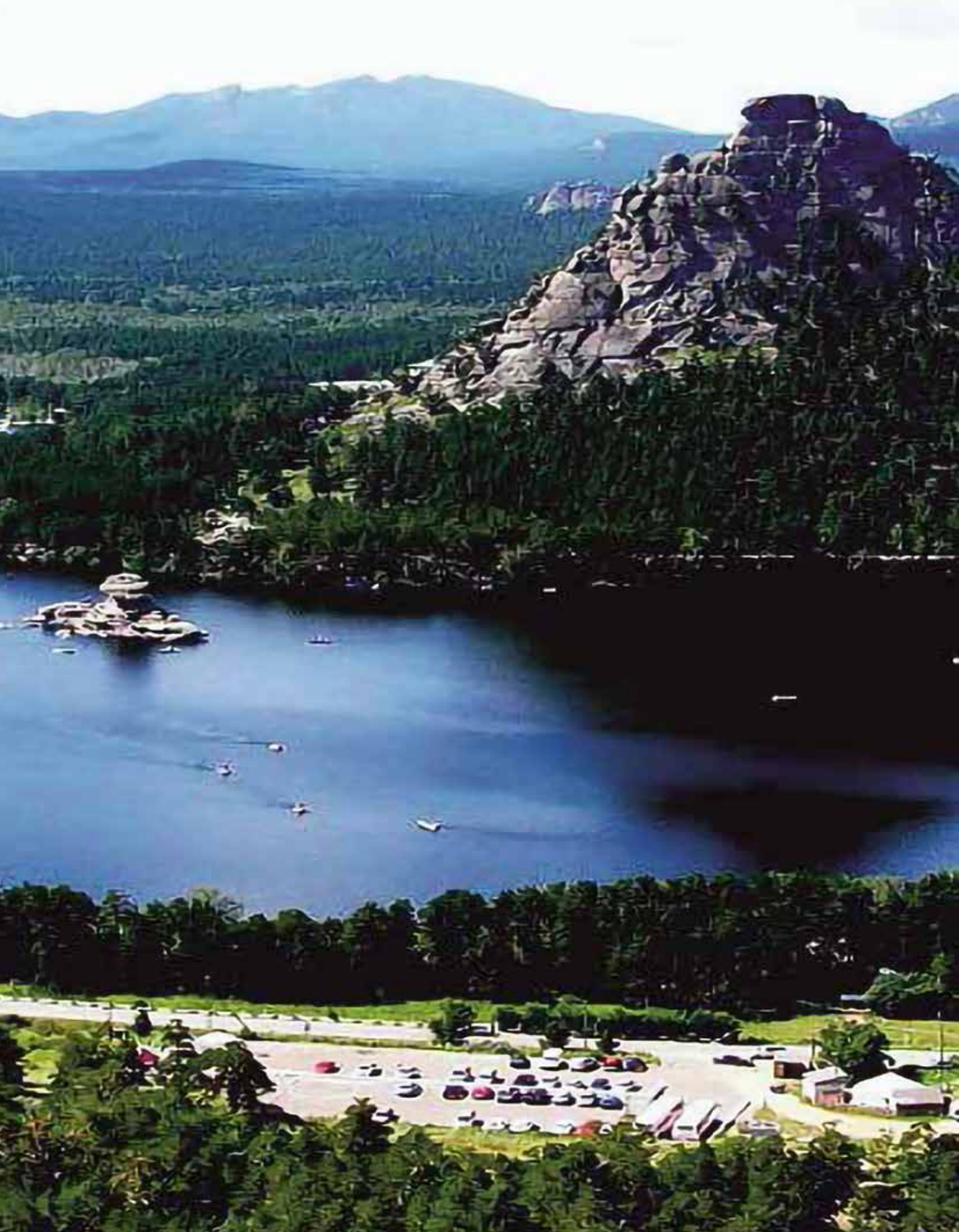

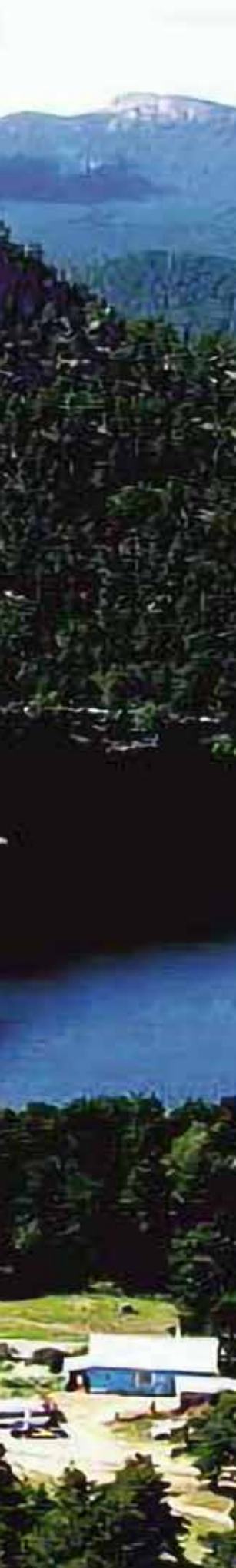
Магжан Жумабаев в 1910 году завершает обучение в медресе при мечети № 1 в Петропавловске — учебном заведении, открытом просветителем М. Бегишевым. Здесь он приобщается к богатейшему наследию восточной истории и литературы, впитывая дух великих культур.

Параллельно Магжан посещает уроки русского языка и литературы, которые ведёт сам Миржакып Дулатов. Эти занятия становятся для него настоящей поэтической школой — школой слова, мысли и свободы. Именно в эти годы в нём пробуждается глубокая боль за судьбу народа, обострённое чувство справедливости и внутренний огонь, который отныне будет вести его сквозь испытания.

В 1921 году, вернувшись из Омска в родной Петропавловск, Магжан Жумабаев начинает работу в газете «Бостандык туы» («Флаг свободы»). Его перо становится оружием в борьбе за истину и справедливость. В следующем году его назначают заместителем председателя чрезвычайной комиссии Акмолинской губернии по борьбе с голодом. В тяжёлое и беспощадное время он самоотверженно трудится ради спасения сограждан. Но беспокойна тропа поэта. Вновь начинаются гонения — и Магжан вынужден искать убежище в Ташкенте. Позже, в 1928–1929 годах, он возвращается в Петропавловск и преподаёт, однако ложные обвинения и преследования снова обрывают его путь. В 1936 году, выйдя из тюрьмы, он возвращается в родной город. Там он преподаёт русский язык и литературу. Но тень репрессий вновь нависает над ним. Поэт покидает Петропавловск и отправляется в Алматы.

Сегодня, спустя десятилетия, имя Магжана Жумабаева звучит в сердце его родного города. В Петропавловске установлены два памятника поэту. Его именем названа одна из центральных улиц и колледж. Память о нём жива в сердце народа.

KÖKШЕТАУ

1922 жылдың 14 шілдесінде Мағжан Көкшетау уездік Атқару Комитетінің мәжілісін өткізіп, аштарға көмек көрсету шараларын ұйымдастырады. Мағжан Губерниялық әскери комиссар Приморскийге хат жазып, жетім қалған қазақ, орыс балаларын қамқорлыққа алуды сұрайды. Мағжан 1922 жылы жазған «Голод в Сары-арке» мақаласында Қазақтың ұлы даласындағы аштықтың салдарынан қырылған халықтың трагедиясын ашып айтты. Мағжан қуғын-сүргіннің арасында жүріп 1927-1928 жылдары Бурабайда оқытушылық қызмет атқарады.

KÖKŞETAU

1922-ci il iyulun 14-də Mağcan Kökşetau qəzasının icraiyyə komitəsinin iclasını keçirir və burada aclıqdan əziyyət çəkənlərə yardım göstərilməsi məqsədilə tədbirlər təşkil edir. O, quberniya hərbi komissarı Primorskiyə məktub yazaraq həm qazax, həm də rus yetim uşaqlarına qayğı göstərilməsini xahiş edir. 1922-ci ildə çap olunan “Sarıarqada aclıq” adlı məqaləsində Mağcan Böyük Qazax Çölünün hər tərəfində aclıq səbəbindən düşdüyü fəlakətli vəziyyəti, xalqın yaşadığı faciəni bütün reallığı ilə təsvir edir. 1927-1928-ci illərdə sürgünlər və təqiblər arasında olsa da, Mağcan Burabayda pedaqoji fəaliyyətini davam etdirməkdən vaz keçmir.

KÖKЧӨТОО

Мағжан 1922-жылы 14 июлда Көкчөтоо уезддик аткаруу комитетинин жыйынын өткөрүп, ачкачылыктан жабыр тарткан адамдарга жардам көрсөтөт. Ал губерниянын аскер комиссары Приморскиге кат жазып, жетим калган казак, орус балдарын камкордукка алууну сурайт. Мағжан 1922-жылы жарык көргөн «Сары-Аркадагы ачкачылык» деген макаласында бүтүндөй казак жеринде болгон ачкачылыктын апаатын ачып берген. Акын 1927-28-жылдары куугунтукта жүргөнүнө карабастан Бурабайдагы мугалимдик ишмердүүлүгүн уланткан.

KÖKŞETAU

1922 yılının 14 Temmuz’unda Mağcan, Kökşetau şehrinin icra komitesinin toplantısını yönetir ve açlıktan muzdarip olanlara yardım etmek amacıyla gerekli faaliyetlerin yapılmasını sağlar. O, bölge askeri komiseri Primorski’ye bir mektup yazarak hem Kazak hem de Rus yetim çocuklara ilgi gösterilmesini talep eder. 1922 yılında yayımlanan “Sarıarka’da Açlık” adlı makalesinde, Mağcan, Büyük Kazak Bozkırı’nın dört bir yanında açlık yüzünden yaşanan felaketi ve halkın çektiği acıyı tüm gerçekliğiyle tasvir eder. 1927-1928 yıllarında sürgünler ve takibatlar arasında olmasına rağmen, Mağcan Burabay’da eğitim ve öğretim alanındaki faaliyetlerine kesintisiz devam eder.

KO'KCHATAU

1922-yilning 14-iyul kuni Mag'jon Ko'kchatau uyezdi ijroiya qo'mitasi-ning majlisini o'tkazadi, unda ochlarga yordam tadbirlarini tashkil qiladi. U guberniya harbiy komissari Primorskiyga maktub yozib, qozoq va rus millatli aholi orasidan yetim bolalarni o'z qaramog'iga olishni iltimos qiladi. O'zining 1922-yilda e'lon qilingan «Sariarqadagi ocharchilik» maqolasida Buyuk qozoq dashti bo'ylab ro'y bergan ocharchilikdan ayanchli holga tushgan xalqning butun fojiasini ko'rsatgan edi. 1927 – 1928-yillarda surgun va ta'qiblar orasida yashagan shoir Burabaydagi o'qituvchilik faoliyatini to'xtatmadi.

KOKSHETAU

On July 14, 1922, Magzhan Zhumabayev convened a meeting of the Kokshetau County Executive Committee, organizing urgent measures to aid those suffering from hunger. Deeply concerned about the plight of vulnerable populations, he wrote a letter to the Provincial Military Commissioner of Primorsky, urging him to provide care for orphans of both Kazakh and Russian origin. That same year, Magzhan published a powerful article titled “The Hunger in the Sary-Arka,” where he vividly depicted the immense tragedy faced by the people across the Great Kazakh Steppe, devastated by widespread famine. Despite enduring ongoing persecution and political pressure during 1927–1928, Magzhan remained committed to his calling. He continued his teaching activities in Burabay, refusing to abandon his mission of educating and uplifting others, even in the most difficult of times.

КОКШЕТАУ

14 июля 1922 года Магжан проводит собрание Кокшетауского уездного исполнительного комитета, на котором организует мероприятия по оказанию помощи голодающим. Он пишет письмо губернскому военному комиссару Приморскому, в котором просит взять под опеку детей-сирот, как из казахского населения, так и русских. В своей статье «Голод в Сары-арке», опубликованной в 1922 году, Магжан Жумабаев показал всю трагедию народа, оказавшегося в бедственном положении из-за голода по всей Великой казахской степи. Переживая ссылки и гонения в 1927-1928 гг., поэт не перестает заниматься преподавательской деятельностью в Бурабае.

УФА

Мағжан 1910 - 1913 жылдары Уфа қаласындағы мұсылмандық жоғары оқу орны «Ғалия» медресесінде білім алды. «Ғалия» медресесін ұйымдастырушысы әрі директоры - Зия Камали. Оқу бағдарламасының тірек пәндері - ислам тарихы мен философиясы, қасиетті Құранды түсіндіру, Мұхаммед пайғамбардың өмірін оқыту. Медреседе дін сабақтарымен қатар, араб, парсы, орыс және түркі тілдері, әдебиет пен өнер, гуманитарлық және жаратылыстану ғылымдары оқылған. Медресе ұстаздары Мысыр, Сирия, Түркия т.б. елдердегі білім алған білімпаздар. Осында Бейімбет Майлинмен танысады. Медреседен Мағжан сияқты түрік әлемінің ірі тұлғалары шыққан.

UFA

1910–1913-cü illərdə Mağcan Ufa şəhərində yerləşən və ali dini təhsil müəssisəsinə bərabər tutulan “Qaliya” mədrəsəsində təhsil alıb. Mədrəsənin qurucusu və direktoru Ziya Kamali idi. Tədris programında əsas yeri ənənəvi fənlər – islam tarixi və fəlsəfəsi, Qurani-Kərimin təfsiri, peyğəmbər Məhəmmədin (s.ə.s) həyatı tuturdu. Bu fənlərin tədrisi ali təhsil səviyyəsində təşkil olunmuşdu. Bundan əlavə, tələbələrə ərəb, fars, rus və türk dilləri, ədəbiyyat və incəsənət, humanitar və təbiət elmləri də öyrədilirdi. Müəllimlərin bir çoxu Misir, Suriya, Türkiyə və digər ölkələrdə təhsil almışdılar. Mədrəsədə Mağcan Beyimbet Maylin ilə tanış olur. Bu təhsil müəssisəsinin məzunları arasında türkdilli dünyanın bir çox tanınmış şəxsiyyətləri olub.

УФА

Анын 1910-1913-жылдарда Уфадагы Галия университетиндеги окуусу – жогорку диний окуу жайга тете болгон. Медресенин негиздөөчүсү жана директору Зия Камали болгон. Окуу программасынын негизги өзөгү исламдын тарыхы менен философиясы, Куранды иликтеп окуу, Мухаммед пайгамбардын өмүр баяны болгон. Бул сабактарды окутуу жогорку окуу жайлардын деңгээлине көтөрүлгөн. Андан башка араб, перс, орус, түрктү жана гуманитардык жана табигый илимдер окутулган. Мугалимдердин көпчүлүгү Египет, Сирия, Түркия жана башка мамлекеттерден билим алып келген. Медреседе Магжан Бейимбет Майлин менен таанышкан. Окуу жайдын бүтүрүүчүлөрү түрк дүйнөсүнүн белгилүү инсандары болгон.

UFA

1910-1913 yılları arasında Mağcan, Ufa şehrinde bulunan ve yüksek dini eğitim kurumuna eşdeğer sayılan “Kaliya” medresesinde öğrenim gördü. Medresenin kurucusu ve müdürü Ziya Kamali’ydi. Eğitim programında temel kısım, İslam tarihi ve felsefesi, Kur’an-ı Kerim’in tefsiri, Peygamber Muhammed’in (s.a.v.) hayatı gibi geleneksel derslere ayrılmıştı. Bu dersler, yüksek öğretim seviyesinde işleniyordu. Bu dersler, yüksek öğretim seviyesinde sistemli bir biçimde veriliyordu. Buna ilaveten, öğrencilere Arapça, Farsça, Rusça ve Türkçe dillerinin yanı sıra edebiyat, sanat, beşeri ve fen bilimleri de öğretiliyordu. Öğretmenlerin çoğu, Mısır, Suriye, Türkiye ve diğer ülkelerde eğitim almış seçkin şahsiyetlerdi. Medresede Mağcan, Beyimbet Maylin ile tanıştı. Bu eğitim kurumundan mezun olanlar arasında Türk dili konuşan dünyanın birçok tanınmış siması yer almaktaydı.

UFA

1910 – 1913 yillarda shoir Ufadagi oliy diniy ta'lim muassasasiga tenglashtirilgan «Galiya» madrasasida tahsil oladi. Madrasa asoschisi va direktori Ziya Kamoliy bo'lgan. O'quv dasturida asosiy o'rinni an'anaviy fanlar egallagan edi: Islom tarixi va falsafasi, Qur'on talqini, Muhammad alayhissalom hayoti. Ushbu fanlarni o'qitish oliy o'quv yurtlari darajasida olib borilardi. Shuningdek, arab, fors, rus va turkiy tillar, adabiyot va san'at, gumanitar va tabiiy fanlar o'rgatilardi. Ko'pgina o'qituvchilar Misr, Suriya, Turkiya va boshqa mamlakatlarda ta'lim olishgandi. Mag'jon madrasada Beyimbet Maylin bilan tanishadi. Turkiy dunyoning ko'plab mashhur arboblari bu ta'lim muassasasining bitiruvchilari bo'lgan.

UFA

From 1910 to 1913, Magzhan Zhumabayev studied at the “Galia” Madrasah in Ufa, a prestigious institution regarded as one of the highest spiritual educational establishments of its time. The madrasah was founded and directed by prominent educator Ziya Kamali. The curriculum placed strong emphasis on traditional Islamic disciplines, including the history and philosophy of Islam, Qur'anic interpretation, and the life of the Prophet Muhammad — all taught at a level comparable to leading higher educational institutions. In addition, students studied Arabic, Persian, Russian, and Turkic languages, as well as literature, art, humanities, and natural sciences. Many of the instructors were scholars educated in Egypt, Syria, Türkiye, and other prominent centers of Islamic learning. During his time at Galia, Magzhan met Beimbet Mailin, who would also become a notable figure in Kazakh literature. The madrasah produced numerous influential graduates who went on to become key figures in the Turkic world.

УФА

В 1910–1913 годах Магжан Жумабаев обучался в медресе «Галия» в Уфе — учебном заведении, приравненном к высшему духовному. Его основателем и директором был выдающийся просветитель и реформатор Зия Камали.

В учебной программе медресе основное место занимали традиционные дисциплины: история и философия ислама, толкование Корана, жизнеописание пророка Мухаммеда. Преподавание этих предметов велось на уровне высших богословских школ. Наряду с этим изучались арабский, персидский, русский и тюркские языки, литература и искусство, гуманитарные и естественные науки. Многие преподаватели «Галии» получили образование в Египте, Сирии, Турции и других странах.

Именно здесь, в стенах «Галии», Магжан познакомился с Бейимбетом Майлиным. Медресе стало колыбелью для многих выдающихся деятелей тюркского мира.

ҚАЗАН

Мағжан 13-14 жасынан өлең жаза бастаған. 1911 жылдан алғашқы өлеңдері «Айқапта» басылады. 1912 жылы Қазан қаласындағы Кәрімовтер баспасында «Шолпан» атты тұңғыш өлеңдер жинағы басылып шығады. Осы жинақта «үкіметке карсы насихат бар» деген жасырын цензордың жеткізуімен, Мағжанның соңынан жандармдық бақылау қойылған. Кейіннен «Қазақ» газетінде, т.б. басылымдарда өлеңдері басылып, елге кеңінен танымал болады. 1922 жылы Бернияз Күлеевтің дайындауымен Мағжанның өлеңдер жинағы басылып шықты.

KAZAN

Mağcan yazmağa 13–14 yaşlarından başlayıb. Onun ilk şeirleri 1911-ci ildə “Aykap” qəzetində dərc olunub. 1912-ci ildə Kazan şəhərində, Kərimovlar nəşriyyatında onun ilk şeirlər toplusu “Şolpan” çapdan çıxır. Lakin şeirlərindəki “hakimiyyət əleyhinə təbliğat” ittihamı ilə gizli senzordan daxil olan donosa əsasında Mağcan polis nəzarətinə alınır. Buna baxmayaraq onun şeirləri “Qazax” qəzeti başda olmaqla müxtəlif nəşrlərdə dərc olunmağa davam edir və xalq arasında çox populyarlaşır. 1922-ci ildə isə Berniyaz Kuleyev tərəfindən tərtib edilən Mağcanın şeirlər toplusu nəşr olunur.

КАЗАН

Мағжан 13-14 жашында жаза баштаған. Анын биринчи ыры 1911-жылы “Ай-кап” деген гезитте жарыяланган. Казан шаарында 1912-жылы Каримовдордун басмаканысында анын биринчи “Чолпон” деген ырлар жыйнагы жарык көргөн. Анын ырларында “өкмөткө каршы үгүт бар” деген ушак менен ага жандармдык күзөт коюлган. Акындын ырлары “Казак” гезитинде жана башка басылмаларда жарыяланып, элге кеңири тарап кетет. 1922-жылы Бернияз Кулеев тарабынан даярдалган Мағжандын ырлар жыйнагы жарык көрөт.

KAZAN

Mağcan yazmaya 13–14 yaşlarında başladı. İlk şiirleri, 1911 yılında “Aykap” gazetesinde yayımlandı. 1912’de Kazan şehrinde, Kerimovlar yayınevinde, onun ilk şiir kitabı “Şolpan” basıldı. Ancak, “hükümet karşıtı propaganda” suçlaması nedeniyle şiirlerine yapılan gizli sansür ihbarı üzerine Mağcan polis gözetimine alındı. Buna rağmen, şiirleri “Kazak” gazetesi başta olmak üzere pek çok yayın organında yayımlanmaya devam etti ve halk arasında büyük bir sevgiyle karşılandı. 1922 yılında ise Berniyaz Kuleyev tarafından hazırlanan Mağcan’ın şiirler derlemesi yayımlandı.

QOZON

Magjon 13-14 yoshida she'r yozishni boshlagan. Uning ilk she'rlari 1911 yilda «Ayqap» gazetasida e'lon qilingan. Uning «Sholpan» (Cho'lpon) nomli birinchi she'riy to'plami 1912 yilda Qozonda Karimovlar nashriyoti tomonidan nashr etilgan. Maxfiy xabarchining ma'lumotiga ko'ra "she'rlaridagi hukumatga qarshi tashviqot" uchun unga jandarm nazorati tayinlangan. Shoirning she'rlari «Qozoq» gazetasida va boshqa nashrlarda e'lon qilinadi va xalq orasida juda mashhur bo'lib ketadi. 1922 yilda Berniyaz Kuleyev tomonidan tayyorlangan Mag'jon she'rlari to'plami chop etiladi.

KAZAN

Magzhan began writing poetry at the age of 13 or 14. In 1911, his first poems were published in the newspaper "Aikap." In 1912, his debut poetry collection, "Sholpan," was released in Kazan by the Karimov Publishing House. Following a denunciation by a secret censor for "anti-government propaganda in verse," Magzhan was placed under surveillance by the gendarmerie. Nevertheless, his poetry continued to appear in the newspaper "Kazakh" and other publications, gaining widespread popularity among the people. In 1922, Gerniyaz Kuleev compiled a collection of Magzhan's poems, which was subsequently published.

КАЗАНЬ

Магжан начал писать с 13-14 лет. Его первые стихи были напечатаны в 1911 году в газете «Айкап». В 1912 г. в Казани в издательстве Каримовых выходит его первый поэтический сборник «Шолпан». По доносу тайного цензора за «антиправительственную пропаганду в стихах» к Магжану был приставлен жандармский контроль. Вскоре стихи поэта стали выходить на страницах газеты «Казах» и в других изданиях, снискав автору народное признание. В 1922 году был издан сборник стихов Магжана, подготовленный Берниязом Кулеевым.

ОМБЫ

Мағжан 1913-1917 жылдары Омбы мұғалімдер семинариясында оқып, оны жақсы бітірген. Семинарияда Сәкен Сейфуллинмен қатар оқыған. Мағжан 1917 жылы Омбы қаласында өткен Ақмола облыстық қазақ съезіне қатысып, Мәскеудегі бүкілресейлік мұсылмандар съезіне делегат болып сайланды. Омбыда Мағжан «Алаш» партиясының комитетіне мүше болып сайланған. 1918 жылы Мағжан «Алаш» партиясының мүшесі ретінде тұтқынға алынып, жеті ай Омбы түрмесінде отырады. 1918 жылдың 5-13 мамыр аралығында Омбы қаласында өткен жалпықазақ жастарының съезі өтіп, онда «Жас азамат» ұйымы құрылды. Съезде «Жас азамат» газетін шығару ұйғарылды, ол «Жас азамат» ұйымының органы болды. Съезге Семейден Мұхтар Әуезов, Омбыдан Мағжан Жұмабаев қатысты. 1918 жылы Мағжан осы Омбы қаласында қазақ мұғалімдеріне курс ашады, өзі оның директоры болады. Мағжан 1921 жылы Омбыда шыққан «Бостандық туы» газетінің редакция алқасының мүшесі болды.

OMSK

1913–1916-сi illerdә Maғcan Omsk şәhәrindә müәllim seminariyasında tәhsil alır. Burada o, Saken Seyfullin ilә birgә oxuyur. 1917-ci ildә Maғcan Omskda keçirilән Akmola vilayәtinin qazax qurultayında iştirak edir vә Moskvada keçirilәcәk Ümumrusiya Müsәlman Qurultayına nümayәndә seçilir. Omskda Maғcan “Alaş” partiyasının komitә üzvü seçilir. 1918-ci ilin әvvәlindә “Alaş” partiyasının üzvü olduđu üçün hәbs olunur vә tәxminән 7 ay Omsk hәbsxanasında qalır. 1918-ci il 5–13 may tarixlәрindә Omskda Ümumqazax Gәnclәр Qurultayı keçirilir vә burada “Жас азамат” (“Gәnc vәtәndaş”) tәşkilatı yaradılır. Qurultayda bu tәşkilatın orqanı kimi “Жас азамат” adlı qәzetin nәşrinә qәrar verilir. Bu qurultayda Semeydән Muxtar Auezov, Omskdan isә Maғcan Cumabayev iştirak edir.

1918-ci ildә Maғcan Omskda qazax müәllimlәri üçün kurslar ачır vә onların direktoru olur. 1921-ci ildә isә “Бостандык туы” (“Azadlıq bayrağı”) qәzetinin redaksiya heyәtinin üzvü seçilir.

OMSK

Мағжан 1913-1916 –жылдары Омскидеги мугалимдер семинарынан билим алып, Сакен Сейфуллин менен бирге окуйт. Акын 1917-жылы Омскинин Акмоло областындагы казак съездине катышып, мусулмандардын Москвада өтө турган Бүткүл россиялык съездине делегат болуп шайланат. Омскиде Мағжан “Алаш” партиясына мүчө болот. Ал 1918-жылы “Алаш” партиясынын мүчөсү болгондугу үчүн камакка алынып, 7 ай Омскидеги абакта жатат. 1918-жылы 5-13-майда Омскиде жалпы казак жаштарынын съезди өтүп, “Жаш азамат” деген уюм түзүлөт. (Молодой гражданин). Съездде “Жаш азамат” газетасын түзүү тууралуу чечим кабыл алынат. Съездге Семейден Мухтар Ауэзов, Омскиден Мағжан Жумабаев катышат. Мағжан 1918-жылы Омскиде казак мугалимдеринин курсун ачып, өзү анын директору болот. Мағжан 1921-жылы “Боштондук туусу” газетасынын редколлегия мүчөсү болот.

М.Жұмабаев оқыған Омбы педагогикалық семинариясының ғимараты (Солтүстік Қазақстан облысының мемлекеттік мұрағаты қорынан, Петропавл қ.)

Omsk müəllim seminariyasının binası, burada M.Cumabayev təhsil alıb (Şimali Qazaxıstan vilayəti Dövlət arxivinin fondlarından, Petropavlovsk şəhəri)

М. Жумабаев окуган Омск мугалимдер семинарынын имараты. (Түндүк-Казакстан областындагы Мамлекеттик архивдин фондунан, Петропавловск ш.)

Omsk Öğretmen Okulu binası; M. Cumabay burada eğitim görmüştür (Kuzey Kazakistan Vilayeti Devlet Arşivi koleksiyonundan, Petropavlovsk şehri)

Omskdagi M. Jumaboyev o'qigan o'qituvchilar seminariyasi binosi (Shimoliy Qozog'iston viloyati Davlat arxivi fondidan, Petropavlovsk)

The building of the Omsk teacher's seminary, where M. Zhumabayev studied (from the funds of the State Archives of the North-Kazakhstan region, Petropavlovsk)

Здание Омской учительской семинарии, в которой учился М. Жумабаев (из фондов Государственного архива Северо-Казахстанской области, г. Петропавловск)

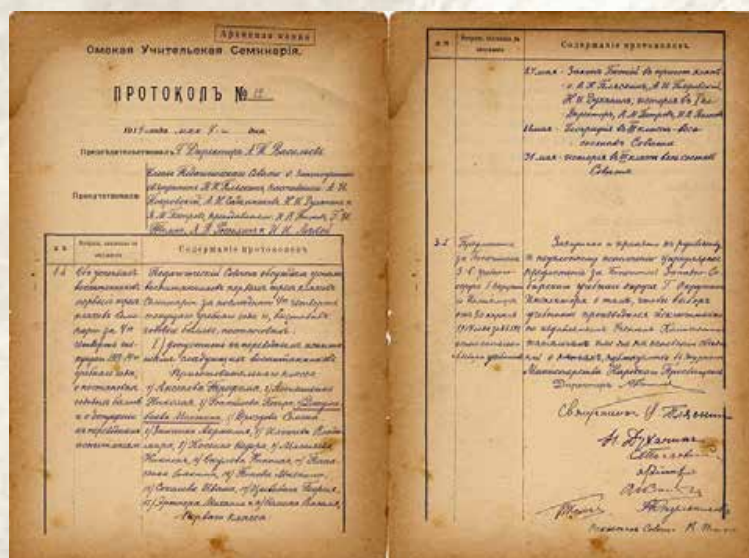
OMSK

1913–1916 yillari arasında Mağcan, Omsk şəhərində bulunan öğretmen okulunda eğitim aldı. Burada, Saken Seyfullin ile birlikte okudu. 1917 yılında, Mağcan, Omsk'ta düzenlenen Akmolâ vilayətinin Kazak kurultayına katıldı ve Moskova'da yapılacak Bütün Rusya Müslümanları Kurultayı'na temsilci olarak seçildi. Omsk'ta Mağcan, "Alaş" partisinin komite üyesi oldu. 1918'in başlarında, "Alaş" partisi üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklandı ve yaklaşık 7 ay Omsk hapsedanesinde kaldı. 5–13 Mayıs 1918 tarihleri arasında Omsk'ta Bütün Kazak Gençleri Kurultayı toplandı ve burada "Жас азамат" ("Genç Vatandaş") adlı bir teşkilat kuruldu. Kurultayda, bu teşkilatın yayın organı olarak "Жас азамат" ("Genç Vatandaş") adlı gazetenin yayımlanmasına karar verildi. Bu kurultaya Semey'den Muhtar Auezov, Omsk'tan ise Mağcan Cumabay katıldı.

1918 yılında Mağcan, Omsk'ta Kazak öğretmenler için kurslar açtı ve bu kursların müdürlüğünü üstlendi. 1921'de ise "Бостандық туы" ("Azadlık Bayrağı") gazetesinin yayın kurulu üyeliğine seçildi.

OMSK

1913-1916 yillarda Mag'jon Omskda o'qituvchilar seminariyasida ta'lim oladi, u yerda Saken Seyfullin bilan birga o'qiydi. 1917 yilda shoir Omskda Oqmola viloyatining Qozog'iston Qurultoyida qatnashadi va u yerda Moskvadagi Butunrossiya musulmonlar Qurultoyiga delegat qilib saylanadi. Omskda Mag'jon "Alash" partiyasi qo'mitasi a'zoliciga qabul qilinadi. 1918 yil boshida shoir "Alash" partiyasi a'zosi sifatida hibsga olinadi va taxminan 7 oyni Omskdagi qamoqxonada o'tkazadi. 1918 yilning 5-13 may kunlari Omskda butun Qozog'iston yoshlar Qurultoyi bo'lib o'tadi, u yerda "Jas azamat" (yosh fuqaro) tashkiloti tuziladi. Yangi tuzilgan tashkilotning organi bo'lgan "Jas azamat" gazetasini tashkil etishga qaror qilinadi. Qurultoyda Semipalatinskdan Muxtor Avezov va Omskdan Mag'jon Jumaboyev ishtirok etishadi. 1918 yilda Mag'jon Omskda qozoq o'qituvchilari kurslarini ochadi va ularga rahbarlik qiladi. 1921 yilda Mag'jon "Bostandiq tui" (Erk tug'i) gazetasi tahririyatiga a'zo bo'ladi.

OMSK

From 1913 to 1916, Magzhan studied at the Teachers' Seminary in Omsk, where he was a classmate of Saken Seifullin. In 1917, he took part in the Kazakh Congress of the Akmola Region in Omsk and was elected as a delegate to the All-Russian Muslim Congress in Moscow. That same year, he was also elected to the Alash Party Committee in Omsk. In early 1918, Magzhan was arrested for his affiliation with the Alash Party and spent approximately seven months imprisoned in Omsk. From May 5 to 13, 1918, the city hosted the All-Kazakh Youth Congress, during which the youth organization "Zhas Azamat" (Young Citizen) was founded. The congress also resolved to launch a newspaper of the same name, which became the organization's official publication. Among the participants were Mukhtar Auezov from Semey and Magzhan Zhumabayev from Omsk. Later in 1918, Magzhan established and headed Kazakh teacher training courses in Omsk. In 1921, he became a member of the editorial board of the newspaper "Бостандық туы" (Flag of Freedom).

OMSK

В 1913–1916 годах Магжан Жумабаев получает образование в учительской семинарии в Омске, где учится вместе с Сакеном Сейфуллиным. В 1917 году он принимает участие в казахском съезде Акмолинской области, проходившем в Омске, и избирается делегатом на Всероссийский мусульманский съезд в Москве. В эти годы Магжан становится членом комитета партии «Алаш» в Омске.

В начале 1918 года поэт был арестован как член партии «Алаш» и провёл около семи месяцев в омской тюрьме.

С 5 по 13 мая 1918 года в Омске проходит общеказахский съезд молодёжи, на котором создаётся организация «Жас азамат» («Молодой гражданин»). Одним из решений съезда стало учреждение одноимённой газеты — печатного органа новой организации. В съезде принимали участие Мухтар Ауэзов (от Семей) и Магжан Жумабаев (от Омска).

В том же году Магжан открывает в Омске курсы для казахских учителей и становится их директором. С 1921 года он входит в состав редакционной коллегии газеты «Бостандық туы» («Флаг свободы»).

**Омбы шәкірттері, білім қызметкерлері
(екінші қатарда, сол жағынан үшінші отырған Мағжан) Омбы қаласы, 1919 жыл**

**Omskun şagirdləri və müəllimləri,
(ikinci sırada soldan Mağcan əyləşib) Omsk şəhəri, 1919-cu il**

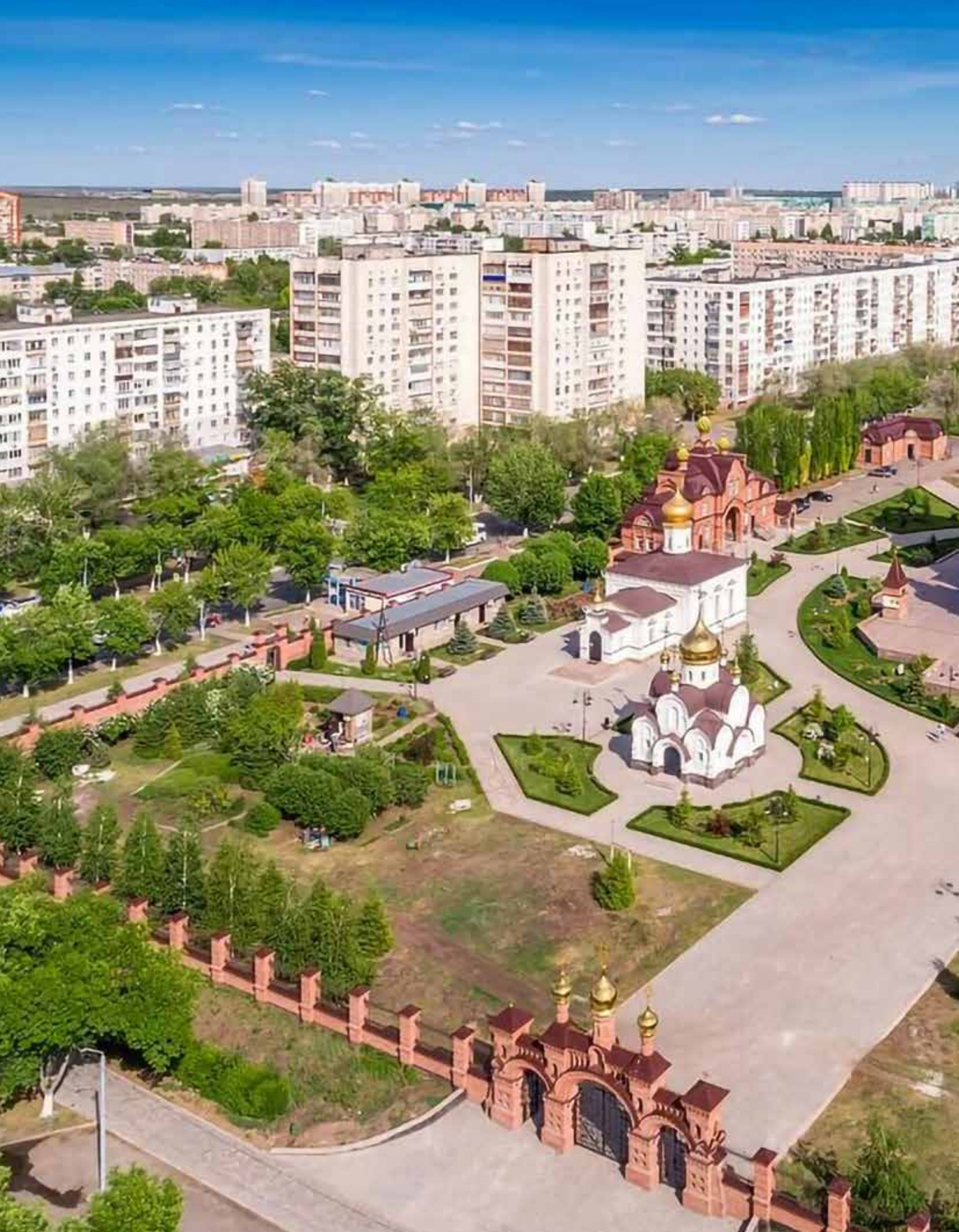
**Омскинин мугалимдери менен окуучулары.
(экинчи катарда сол жакта отурган Магжан). Омск шаары, 1919-жыл.**

**Omsk'un öğrencileri ve öğretmenleri,
(İkinci sırada, soldan Mağcan oturmaktadır) Omsk şehri, 1919 yılı**

**Omsk talabaları va o'qituvchilari,
(Mag'jon ikkinchi qator, chap tomonda) Omsk shahri, 1919 yil**

**Students and teachers in Omsk
(Magzhan is seated in the second row, on the left) Omsk, 1919**

**Ученики и учителя Омска
(во втором ряду слева сидит Магжан) город Омск, 1919 год**

ОРЫНБОР

1917 жылы 5-13 желтоқсанда өткен 2-жалпықазақ съезіне қатысты. Алашорда үкіметінің құрамына сайланды, оқу-ағарту комиссиясының құрамына енді. 1922 жылы Орынборда Мағжанның «Педагогика» деген ғылыми зерттеу еңбегі жарық көрді.

ORENBURG

1917-ci il dekabrın 5–13-də Mağcan ikinci Ümumqazax Qurultayında iştirak edir. O, Alaş Orda hökumətinin üzvü seçilir və təhsil maarif komissiyasının tərkibinə daxil olur. 1922-ci ildə Orenburqda Mağcanın “Pədoqogika” adlı elmi əsəri çap olunur.

ОРЕНБУРГ

Мағжан 1917-жылы 5-13-декабрда жалпы казактын 2-съездине катышат. Алашордо өкмөтүнүнү мүчөлүгүнө дайындалат. Билим берүү, агартуу комиссиясына кирет. Оренбург шаарында 1922-жылы Мағжандын “Педагогика” деген илимий китеби жарык көрөт.

ORENBURG

1917 yılının 5–13 Aralık günleri arasında Mağcan, İkinci Genel Kazak Kurultayı'na katılır. Bu kurultayda, Alaş Orda Hükûmeti'nin üyesi seçilir ve Maarif Komisyonu'nun kadrosuna dâhil edilir. 1922 yılında ise Orenburg'da Mağcan'ın “Pedagoji” adlı bilimsel eseri yayımlanır.

ORENBURG

1917-yil 5–13-dekabr kunlari Magʻjon 2-Umumqozoq qurultoyida qatnashadi. U Alashoʻrda hukumati aʼzosi etib saylanadi va maorif komissiyasiga aʼzo boʻladi. 1922 yilda Orenburgda Magʻjonning “Pedagogika” nomli ilmiy asari nashr etiladi.

ORENBURG

From December 5 to 13, 1917, Magzhan took part in the Second All-Kazakh Congress. He was elected to the Alash-Orda government and joined its education and enlightenment commission. In 1922, in Orenburg, Magzhan published his scholarly work titled “Pedagogy.”

ОРЕНБУРГ

5-13 декабря 1917 года Магжан принимает участие во II Всеказахском съезде. Избирается в члены правительства Алашорды, входит в состав образовательно-просветительной комиссии. В 1922 году в Оренбурге вышел в свет научный труд Магжана «Педагогика».

MƏSKEU

1917 жылы Бүкілресейлік мұсылман съезіне делегат болып сайланып, Мәскеу қаласына барып съезге қатысты. В.Брюсов басқаратын Мәскеу жоғары әдебиет-көркемөнер институтында оқиды. 1924 жылы Мәскеуден «Жүсіп хан» поэмасы кітап болып жарық көрді. Сол жылдары Мәскеу де жазушылар бірлестігімен, ақындар одағымен жақын танысады. Сол сияқты шығармашылық одақ құруды көздейді. Мағжан оған «Алқа» деп ат қойып, оның бағдарламасын жасап, жан-жаққа жібереді. Бірақ осы арман-мұраты ақынның түбіне жетті. Мәскеу қаласындағы Шығыс еңбекшілері коммунистік университетінде қазақ жастарының «Жерлестік» ұйымында жиналыс өтіп, олар Мағжанның Қазанда, Ташкентте басылып шыққан жыр жинақтарын талқыға салды, шығармалары орынсыз сынға ұшырады. Сол кезде Мәскеуде жүрген Мағжан осы жиынға шақырылмаған. Мағжан қуғынға түседі. 1929 жылы Мағжан «Алқа» атты жасырын ұйым құрғаны үшін деген жалған айыптаулармен Мәскеудегі Бутырка түрмесіне қамалып, 10 жыл айдауға кесіледі. Жұбайы Зылиқа Мағжанды құтқару қамына кіріседі. Осы іске М.Горький араласып, Мағжан мерзімінен бұрын бостандыққа шығады. Мағжанның идеясы кейіннен іске асты. Қазақстан Жазушылар Одағы құрылды. Мағжанның арманы орындалды.

MOSKVA

1917-ci ildə Mağcan nümayəndə kimi Ümumrusiya Müsəlman Qurultayında iştirak edir. 1923–1926-cı illərdə Moskva Ədəbiyyat və İncəsənət İnstitutunda təhsil alır, bu institut V.Bryusovun rəhbərliyi altında idi.

1924-cü ildə Moskvada onun “Jusip xan” adlı poeması ayrıca kitab şəklində nəşr olunur. Bu illərdə şair ədəbi birliklərin, xüsusilə Şairlər İttifaqının fəaliyyətləri ilə tanış olur. O, qazax yazıçılarının “Alka” (“Kollegiya”) adlı ədəbi birliyini yaratmaq fikrinə düşür, təşkilatın proqramını yazır və ədəbiyyatçılara tanıtmaq üçün göndərir. Lakin bu arzu gerçəkləşmir.

Moskva Kommunist Universitetində fəaliyyət göstərən Qazax Gənclər Təşkilatı “Zemlyaçestvo”da keçirilən yığıncaqda onun şeirləri və Kazanla Daşkənddə nəşr olunmuş şeirlər kitabları əsassız tənqidə məruz qalır.

1929-cu ildə “Alka” adlı gizli təşkilat yaratmaq ittihamı ilə Mağcan həbs olunur və Moskvadakı Butırka həbsxanasında 10 il müddətinə saxlanılır.

Onun həyat yoldaşı Züleyxa əri üçün xilas tədbirləri görür. Maksim Qorkinin iştirakı ilə Mağcan həbs müddətindən əvvəl azad edilir.

M.Cumabayevin qazax şair və yazıçılarını birləşdirmək ideyası sonradan Qazaxıstan Yazıçılar İttifaqının yaradılmasında öz əksini tapır. Şairin arzusu həyata keçir.

МОСКВА

Магжан 1917-жылы Бүткүл россиялык мусулмандар съездине делегат болуп шайланып, Москвага барып съездге катышат. 1923-1926 –жылдары Москвадагы В Брюсов жетектеген адабий-көркөм институтунда окуйт. 1924-жылы анын “Жусуп хан” деген поэмасы өзүнчө китеп болуп чыгат. Дал ушул жылдары акын жазуучулар уюмдарынын иштери менен, асыресе Акындар союзу менен таанышат. Ал казак жазуучуларынын “Алка” (Коллегия) деген уюмун түзүүнү пландаштырат. Уюмдун программасын жазып, аны адабиятчыларга таркатып берет. Бирок, акындын максаты ишке ашпай калат. Москвадагы Коммунисттик университетте казак жаштарынын “Жердештер” (Землячество) уюму өткөргөн жыйналышта акындын ырлары, Казан менен Ташкентте чыккан ыр китептери, жана “Алка” уюмун жашыруун түзгөндүгү үчүн деген жалган айыптоолр менен акынды күнөөлөшүп Магжанды 10 жылга абакка кесишет. Ал Москвадагы Бутырск түрмөсүнө камалат. Анын жубайы Зылиха акындын абактан бошотуп алуу үчүн болгон аракетин жумшайт. М. Горкийдин жардамы менен акын мөөнөтүнөн мурда түрмөдөн чыгат. Магжан Жумабаевдин казак акын-жазуучуларынын башын кошуу идеясы акыры жүрүп ишке ашат. Кийинчерээк Казакстан Жазуучулар Союзу түзүлөт. Акындын кыялы орундалат.

MOSKOVA

1917 yılında Mağcan, temsilci olarak Bütün Rusya Müslümanları Kurultayı'na katılır. 1923–1926 yılları arasında Moskova'daki Edebiyat ve Sanat Enstitüsü'nde öğrenim görür; bu enstitü, dönemin tanınmış ismi Valeri Bryusov'un başkanlığında faaliyet göstermekteydi.

1924 yılında, Moskova'da onun "Yusuf Han" adlı manzumesi müstakil bir kitap olarak yayımlanır. Bu yıllarda şair, çeşitli edebi toplulukların, özellikle Şairler Birliği'nin faaliyetleriyle yakından tanışır. Kazak yazarlarını bir araya getirecek "Alka" (Lonca) adlı bir edebi birlik kurma fikrine kapılır; bu topluluğun programını kaleme alır ve tanıtmak amacıyla edebiyat çevrelerine gönderir. Ne var ki, bu ideal gerçekleşmez.

Moskova Komünist Üniversitesi'nde faaliyet gösteren Kazak gençlik topluluğu "Zemlyachestvo"nun bir toplantısında, Mağcan'ın şiirleri ile Kazan ve Taşkent'te yayımlanmış şiir kitapları temelsiz eleştirilere maruz kalır.

1929 yılında, "Alka" adlı gizli bir örgüt kurmak suçlamasıyla tutuklanır ve Moskova'daki meşhur Butırka Hapishanesi'nde on yıl zindanda tutulur.

Eşi Züleyha, onun kurtuluşu için çeşitli girişimlerde bulunur. Bu çabalar, Maksim Gorki'nin desteğiyle netice verir ve Mağcan, cezası tamamlanmadan serbest bırakılır.

Mağcan Cumabay'ın, Kazak şair ve yazarlarını bir araya getirme ideali, daha sonra Kazakistan Yazarlar Birliği'nin kurulmasında hayat bulur. Şairin arzusu, nihayetinde gerçeğe dönüşür.

MOSKVA

1917-yilda Mag'jon Butunrossiya musulmonlari qurultoyida delegat sifatida ishtirok etdi. 1923-26 yillarda V.Bryusov rahbarligidagi Moskva adabiyot va san'at institutida tahsil oldi. 1924-yilda uning "Jusipxon" poemasi Moskvada alohida kitob holida nashr etildi. Shu yillarda shoir yozuvchilar uyushmalari, xususan, Shoirilar uyushmasi faoliyati bilan yaqindan tanishdi. U qozoq yozuvchilarining adabiy uyushmasini yaratish fikriga keladi, uni "Alqa" ("Kollegiya") deb nomlaydi, tashkilot dasturini tuzadi va uni ko'rib chiqish uchun yozuvchilarga yuboradi. Biroq shoirning orzusi ro'yobga chiqmaydi. Moskvadagi Sharq mehnatkashlari kommunistik universiteti qoshidagi "Zemlyachestvo" qozoq yoshlari tashkilotida yig'ilish bo'lib o'tadi, unda shoirning Qozon va Toshkentda nashr etilgan she'rlari, asarlari to'plamlari asossiz tanqidga uchraydi. 1929-yilda "Alqa" to'garagini yashirin tashkil etganlikda ayblangan Mag'jon hibsga olinadi va Moskvadagi Butirka qamoqxonasiga 10 yilga qamaladi. Xotini Ziliha erini qutqarish uchun choralar ko'radi. M. Gorkiyning bu ishga aralashuvi natijasida Mag'jon belgilangan muddatdan oldinroq ozodlikka chiqariladi. M. Jumaboevning Qozog'iston shoir va yozuvchilarini birlashtirish g'oyasi keyinchalik Qozog'iston Yozuvchilar uyushmasini tuzishda o'z ifodasini topdi. Shoirning orzusi ushaldi.

MOSCOW

In 1917, Magzhan participated as a delegate in the All-Russian Muslim Congress. From 1923 to 1926, he studied at the Moscow Literary and Art Institute, under the leadership of Valery Bryusov. In 1924, his poem "Zhusip Khan" was published in Moscow as a standalone book. During this period, Magzhan became acquainted with the work of various writers' associations, particularly the Poets' Union. Inspired by these experiences, he envisioned the creation of a literary organization for Kazakh writers, which he named "Alka" (Collegium). He drafted a program for the group and distributed it to fellow writers for feedback. However, this vision was never realized. At a meeting of the Kazakh youth organization "Zemlyachestvo", held at the Communist University of the Toilers of the East in Moscow, Magzhan's poetry and earlier published works from Kazan and Tashkent were subjected to unjust criticism. In 1929, he was arrested on fabricated charges of organizing the underground group "Alka" and was sentenced to ten years in Butyrka Prison in Moscow. His wife, Zuleikha, undertook persistent efforts to secure his release. With the intervention of Maxim Gorky, Magzhan was released before serving his full sentence. Magzhan Zhumabayev's vision of uniting Kazakh poets and writers ultimately found expression in the formation of the Writers' Union of Kazakhstan. His long-cherished dream was finally fulfilled.

МОСКВА

В 1917 году Магжан Жумабаев в качестве делегата принимает участие во Всероссийском мусульманском съезде. В 1923–1926 годах он учился в Московском литературно-художественном институте, который возглавлял Валерий Брюсов. В 1924 году в Москве отдельным изданием выходит его поэма «Жусип хан». В этот период Магжан знакомится с деятельностью различных литературных объединений, в том числе с работой Союза писателей. Под влиянием этих встреч и наблюдений он задумывает создание собственного литературного объединения казахских писателей, которое называет «Алка» («Коллегия»). Жумабаев разрабатывает программу организации и рассылает её для ознакомления литераторам.

Однако этой идее не суждено было осуществиться. На собрании казахской молодёжной организации «Землячество» при Коммунистическом университете трудящихся Востока в Москве поэт подвергается необоснованной критике. Жёсткой критике подверглись стихи поэта, а также сборники, изданные в Казани и Ташкенте.

В 1929 году Магжана Жумабаева арестовывают по ложному обвинению в организации подпольного кружка «Алка» и заключают под стражу на 10 лет. Он отбывает срок в Бутырской тюрьме в Москве. Его супруга Зулейха предпринимает активные усилия для спасения мужа. Благодаря её настойчивости и при содействии Максима Горького, поэт был освобождён досрочно.

Идея М.Жумабаева объединить поэтов и писателей Казахстана впоследствии выразилась в создании Союза писателей Казахстана. Мечта поэта сбылась.

ТАШКЕНТ

1922 жылы Қызылжарда қуғын көрген Мағжан Ташкентке келеді. Ташкенттегі Қазақ-қырғыз ағарту институтында сабақ берді. 1922 жылы Ташкентте қазақтың оқығандары «Талап» қоғамын құрды. Бұл қоғамның құрамында Халел Досмұхамбетов, Мұхтар Әуезов, Сұлтанбек Қожанов, Әбубәкір Диваев секілді тұлғалардың қатарында Мағжан да болды. 1923 жылы Мағжан Ташкентте «Сана» журналын ұйымдастыруға белсене қатысты.

1923 жылы Ташкентте «Шолпан» журналында «Батыр Баян», «Қорқыт» поэмалары және «Шолпанның күнәсі» әңгімесі басылып шықты. 1923 жылы Ташкентте екінші өлеңдер мен поэмалар жинағы жарық көреді. Қуғын көрген Мағжан Мәскеуге кетеді.

DAŞKƏND

1922-ci ildə Petropavlovskdakı təqiblərdən sonra Mağcan Daşkəndə gedir. O, Daşkənddəki Qazax-Qırğız Maarif İnstitutunda işləyir.

Bu dövrdə savadlı qazax intellektualları “Talap” adlı cəmiyyət yaradırlar. Bu cəmiyyətin üzvləri arasında Xaləl Dosmuhambetov, Muxtar Auezov, Sultanbek Cojanov, Əbubəkr Divayev və Mağcan Cumabayev də var idi.

1923-cü ildə Mağcan Daşkənddə “Sana” jurnalının təşkilində fəal iştirak edir. Eyni ildə Daşkənddə “Şolpan” jurnalında onun “Batır Bayan”, “Korkıt” poemaları və “Şolpan günahı” hekayəsi nəşr olunur. İkinci şeirlər və poemalar toplusu da çap edilir.

Yeni təqiblər dalğası şairi Daşkəndi tərk etməyə və Moskvaya köçməyə məcbur edir.

Смолдинскому Губ. Шт. О.

Но имеются сведения в Курглавито по Аммодннской
губ. имеется в обращении сборник стихотворений на кур. языке.
Маттеи Жумабаева издание Турк. Госиздата от 23 г. разрешение
Турк. Лето № 29.

В отношении такового издания принимать решительные меры не следует Э. К. Шмидтберг в отношении обращения, хранить до особого распоряжения.

Зав. Нерлит 0

СССР
НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
Главное Управление Государственной Безопасности.

Протокол допроса

[illegible][illegible]

В момент смерти Битердальских Сан. 2, 7, 9

Уничтожение средних

исследовать положение (род занятий и имущественное положение)
 революции участок

428 разсказов *С. С. С. С. С.*

[illegible]

микрофлору и ее состав, ф.к. и анализ с 1955 года у нас в
наш. Микр. в 1955 году были в общем очень разнообразны
по составу и численности в-ти. С-клетки, где они

050000 0 (continued) *Drugačada Vazirno Beleximko*
193

арестовано как и все ан-глийские кон-
сульские учреждения, сущест-вующие в На-
хичеване и по се-годняшнему. Если же
предположить такую работу
предстоит им встать себе равно и в этом?

Знаменитый в этом деле не только

[illegible]

2/26 in. 30 in. 475
 w.d. 2.5
 (Kup. 11/10/10)

MIRZO ULUGBEK

1394 - 1449

ТАШКЕНТ

Магжан 1922-жылы Петропавловскидеги куугунтуктоодон кийин Ташкентке барат. Ташкенттеги казак-кыргыз агартуу институтунда иштейт. Бул убакта билимдүү казак жаштары “Талап” коомун ачышат. Анын курамына Халел Досмухамбетов, Мухтар Ауэзов, Султанбек Кожанов, Абубакир Диваев менен бирге Магжан Жумабаев да кирет. Магжан 1923-жылы Ташкентте “Сана” журналын уюштурууга активдүү катышат. Ушул эле жылы Ташкенттен чыккан “Шолпан” журналында анын “Баатыр баян” поэмасы, “Коркыт” жана “Шолпандын күнөөлөрү” деген аңгемеси жарык көрөт. 1923-жылы Ташкентте акындын экинчи ырлар жана поэмалар жыйнагы чыгат. Кайрадан башталган куугунтуктоолор акынды Москвага качып кетүүгө аргасыз кылат.

TAŞKENT

1922 yılında Petropavlovsk'taki takibatlardan sonra Mağcan, Taşkent'e gider. Taşkent'te Kazak-Kırgız Maarif Enstitüsü'nde görev yapar.

Bu dönemde, aydın Kazak entelektüelleri “Talap” adlı bir cemiyet kurarlar. Bu topluluğun üyeleri arasında Halel Dosmuhambetov, Muhtar Auezov, Sultanbek Cojanov, Abubakir Divayev ve Mağcan Cumabay da yer almaktaydı.

1923 yılında Mağcan, Taşkent'te yayımlanacak olan “Sana” dergisinin kuruluşunda etkin bir rol üstlenir. Aynı yıl, yine Taşkent'te çıkan “Şolpan” dergisinde onun “Batır Bayan”, “Korkut” adlı manzumeleri ve “Şolpan'ın Günahı” adlı hikâyesi yayımlanır. İkinci şiir ve manzumeler derlemesi de bu dönemde basılır.

Fakat yeni bir takibat dalgası, şairi Taşkent'ten ayrılmaya ve Moskova'ya göç etmeye zorlar.

TOSHKENT

1922-yilda Petropavlovskdagi ta'qiblardan so'ng Mag'jon Toshkentga ketadi. Toshkentdagi qozoq-qirg'iz ma'rifat institutida ishlaydi. O'sha paytda o'qimishli qozoq ziyolilari “Talap” jamoasini yaratadi. Jamoa a'zolari orasida Xalel Dosmuxambetov, Muxtor Avezov, Sultonbek Kojanov va Abubakir Divayevlar bilar bir qatorda Mag'jon Jumaboyev ham bor edi. 1923-yilda Mag'jan Toshkentda “Sana” jurnalini tashkil etishda faol ishtirok etadi. Xuddi shu yili uning “Botir Boyon”, “Qorqut” she'rlari va “Cho'lponning gunohi” hikoyasi Toshkentdagi “Cho'lpon” jurnalida e'lon qilinadi, shuningdek, she'rlar va poemalarining ikkinchi to'plami nashr etiladi. Quvg'inlar va ta'qiblarning yangi to'lqini shoirni Toshkentni tark etib, Moskvaga ketishga majbur qiladi.

TASHKENT

In 1922, after persecutions in Petropavlovsk, Magzhan Zhumabayev relocated to Tashkent, where he joined the Kazakh-Kyrgyz Institute of Education as a faculty member. During this period, the Kazakh intelligentsia in Tashkent established the “Talap” society, a cultural and intellectual association. Magzhan was an active member, alongside prominent figures such as Khalel Dosmukhambetov, Mukhtar Auezov, Sultanbek Kozhanov, and Abubakir Divaev. In 1923, Magzhan played a key role in launching the journal “Sana.” That same year, several of his works—including the poems “Batyr Bayan”, “Korkyt,” and the novella “Sin Sholpan”—were published in the literary magazine “Sholpan.” His second collection of poems was also released in Tashkent. However, a renewed wave of political repression once again targeted Magzhan, compelling him to leave Tashkent and seek refuge in Moscow.

ТАШКЕНТ

В 1922 году, после очередной волны гонений в Петропавловске, Магжан Жумабаев уезжает в Ташкент. Там он начинает работать в Казахско-кыргызском институте просвещения.

В это время в Ташкенте казахская интеллигенция создаёт сообщество «Талап», в состав которого вошли Халел Досмухамбетов, Мухтар Ауэзов, Султанбек Кожанов, Абубакир Диваев и Магжан Жумабаев.

В 1923 году Магжан активно участвует в создании журнала «Сана» в Ташкенте. В этом же году в журнале «Шолпан» выходят его поэмы «Батыр Баян» и «Коркыт», рассказ «Грех Шолпан», а также публикуется его второй сборник стихов и поэм.

Однако новая волна преследований вынуждает поэта покинуть Ташкент и перебраться в Москву.

АЛМАТЫ

Қызылжардан қуғын көрген Мағжан 1937 жылы Алматыға келеді. Алматыда музейде, мектепте, колхоздағы дәрігерлік пункте жұмыс істейді. Аударма ісімен айналысады, еңбекақысы төленбейді. Мағжан үшін ең ауыр жылдар болады. 1937 жылы 30 желтоқсанда қайтадан қамауға алынып, ату жазасына кесілді. Қазір Алматыда Мағжан Бекенұлы Жұмабай көшесі бар.

ALMATI

Petropavlovskda davam edən təqiblər səbəbindən Mağcan 1937-ci ildə Almatıya köçmək məcburiyyətində qalır. Burada o, muzeydə, məktəbdə və kolxoz tibb məntəqəsində işləyir. Tərcümə işləri ilə də məşğul olur, lakin bu işlər üçün ona heç bir əməkhaqqı verilmir. Bu illər Mağcan üçün ən çətin dövr olur.

O, 1937-ci il dekabrın 30-da şair yəni-dən həbs olunur və ölüm cəzasına məhkum edilir. Bu gün Almatıda Mağcan Beken oğlu Cumabayevin adını daşıyan bir küçə mövcuddur.

АЛМАТЫ

Петропавловск шаарында куугунтукка кабылган Магжан Жумабаев 1937-жылы Алматы шаарына кетүүгө аргасыз болгон. Ал жерде музейде, мектепте, колхоздук медпунктта иштеген.

Көптөгөн чыгармаларды которуп, эмгеги үчүн акы албай иштеген. Бул мезгил — анын жашоосундагы эң оор жылдар болгон. 1937-жылдын 30-декабрында акын дагы бир жолу камакка алынып, атууга өкүм чыгат.

Бүгүнкү күндө Магжан Жумабаевдин ысмы түбөлүккө эскерилген: Алматы шаарындагы көчөлөрдүн бири анын ысмын алып жүрөт.

ALMATI

Petropavlovsk'ta süregiden taki-batlar nedeniyle Mağcan, 1937 yılında Almatı'ya göç etmek zorunda kalır. Burada bir müzede, bir okulda ve kolhoz tıp merkezinde çalışır. Aynı zamanda çeviri işleriyle de meşgul olur; ne var ki, bu çalışmalar için kendisine herhangi bir ücret ödenmez. Bu yıllar, Mağcan'ın hayatındaki en çetin, en ızdıraplı dönemlerden biri olur. 30 Aralık 1937 tarihinde, şair bir kez daha tutuklanır ve idam cezasına çarptırılır. Bugün Almatı'da, Mağcan Beken oğlu Cumabay'ın adını taşıyan bir cadde bulunmaktadır.

OLMATI

Petropavlovskdagi ta'qiblar bilan ta'qib qilingan Mag'jon 1937-yilda Olmatiga ketishga majbur bo'ldi. Olmatida u muzey, maktab va kolxoz tibbiyot markazida ishlaydi. Biror haq to'lanmaydigan tarjimalar bilan shug'ullanadi. Bu yillar Mag'jon uchun eng qiyin davr bo'lgan. 1937-yil 30-dekabrda shoir yana hibsga olinadi va o'limga hukm qilinadi. Olmatida Mag'jon Bekenuli Jumabay nomidagi ko'cha bor.

ALMATY

In 1937, under renewed political persecution in Petropavlovsk, Magzhan Zhumbayev was forced to relocate to Almaty. There, he took on modest work in a museum, a school, and a collective farm medical center, while also engaging in unpaid literary translation. These years were among the most difficult of his life. On December 30, 1937, he was arrested once again and sentenced to death. Today, his legacy is honored in Almaty, where a street bears the name of Magzhan Bekenuly Zhumabay.

АЛМАТЫ

Преследуемый гонениями в Петропавловске, в 1937 году Магжан Жумабаев вынужден уехать в Алматы. Там он работает в музее, в школе, в колхозном медпункте. Занимается переводами, за которые не получает оплаты. Это были самые тяжёлые годы в его жизни.

30 декабря 1937 года поэт вновь арестован. Его приговаривают к смертной казни.

Имя Магжана Жумабаева увековечено – одна из улиц в Алматы носит его имя.

Астана. Бәйтерек

Astana. Bayterek

Астана. Байтерек

Астана. Байтерек

Astana. Bayterek

Ostona. Boyterak

Astana. Bayterek

Астана. ЭКСПО
Astana. EKSPPO
Астана. ЭКСПО

Astana. EXPO
Ostona. EXPO
Astana. EXPO

Астана. ЭКСПО

II

Ақын шығармашылығы
Şairin yaradıcılığı
Акындын чыгармачылыгы
Şairin Edebi Mirası
Shoir ijodi
Magzhan's Work
Творчество поэта

Abay

АБАЙ

Мағжан баспадан 1909 жылы шыққан Абай өлеңдерін оқып, «Атақты ақын, сөзі алтын хакім Абайға» деген өлең жазды. Абай поэзиясының өшпес мәнін бірден танып, оны «хакім» деп атады.

ABAY

1909-cu ildə Mağcan Abayın nəşr olunmuş şeirlər toplusunu oxuyur və ona ithaf etdiyi “Sözü qızıl dəyərinə olan məşhur şairə – hakim Abaya” adlı şeirini yazır. Abayın poeziyasında o, ölçüyəgəlməz mənəvi dəyər görür və onu “hakim” (müdrək, filosof) adlandırır.

АБАЙ

Мағжан 1909-жылы Абайдын жарыкка чыккан ыр жыйнагын окуйт. Анан Абайга арнап “Белгилүү акын, сөздөрүнүн баары алтынга тең, аким Абайга” деген ырын жазат. Абайдын поэзиясынан ал мааниси терең турмуш философиясын көрөт да аны “аким” деп атайт.

ABAY

1909 yılında Mağcan, Abay'ın yayımlanmış şiirler kitabını okur ve ona ithaf ettiği “Sözü altın değerinde olan meşhur şaire – bilge Abay'a” adlı şiirini kaleme alır. Abay'ın şiirlerinde, tarif edilemez bir manevi derinlik ve değer bulur; onu “bilge” (düşünür, filozof) olarak nitelendirir.

ABAY

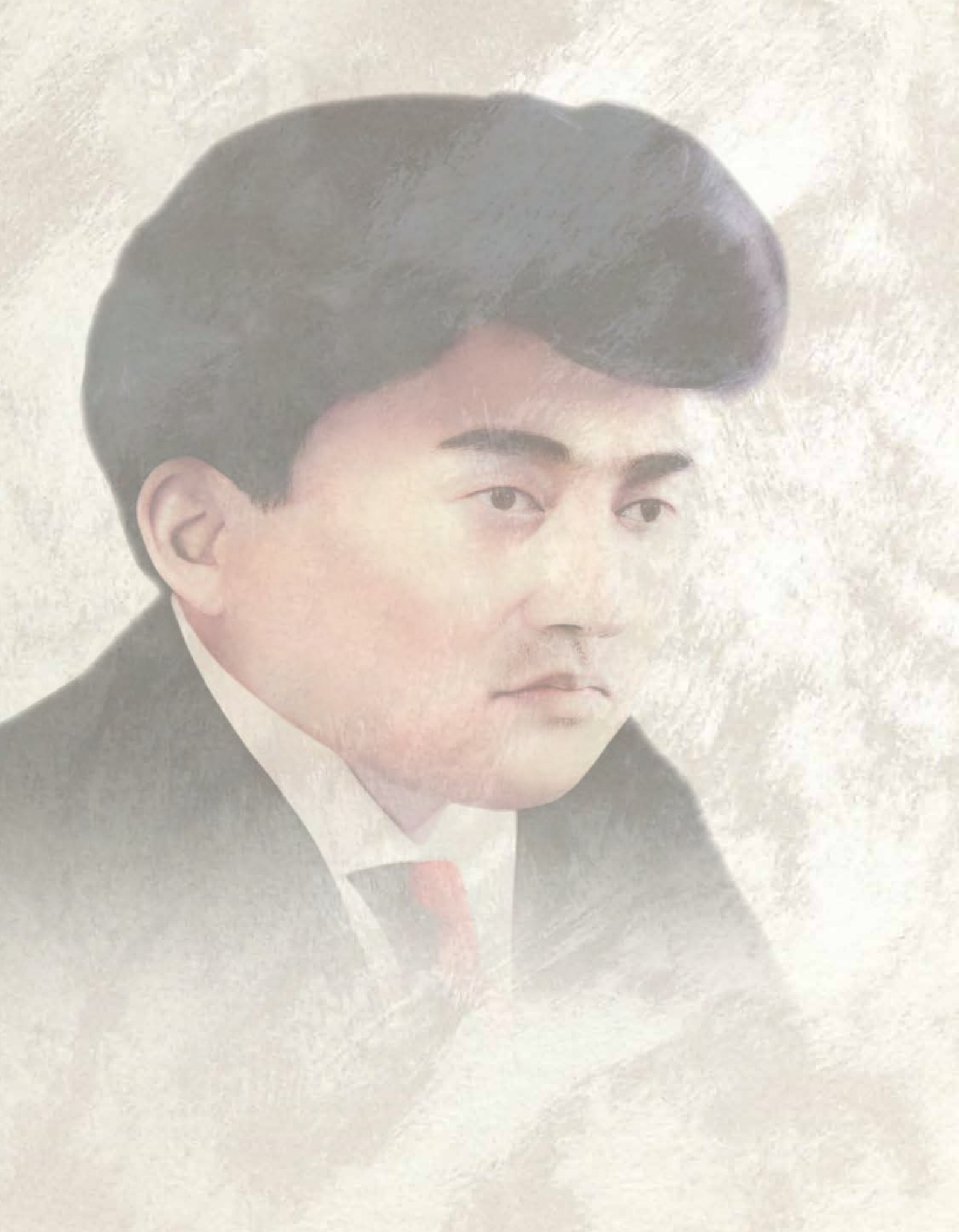
1909-yilda Mağjon Abayning chopdan chiqqan she'rlar to'plamini o'qiydi va “so'zi oltinga teng mashhur shoir hakim Abayga” bag'ishlangan she'rini yozadi. U Abay she'riyatida bebaho ma'noni ko'radi va uni “hakim”deb ataydi.

ABAY

In 1909, after reading the newly published collection of Abai's poems, Magzhan composed a verse of tribute, praising “the famous poet, whose word is worth its weight in gold — Hakim Abai.” In Abai's poetry, he discerned profound wisdom and spiritual depth, bestowing upon him the revered title hakim, meaning “sage” or “wise one.”

АБАЙ

В 1909 году Мағжан Жумабаев читает вышедший в свет сборник стихов Абая и откликается на него стихотворением-посвящением «Знаменитому поэту, слово которого на вес золота, хакиму Абая». В поэзии Абая он увидел глубокий, бесценный смысл и назвал его «хакимом»-мудрецом.

Мағжан лирикасы

Мағжан лирика жанрының көркемдік-философиялық қуатымен, мәдени-тарихи тереңдігімен қазақ поэзиясының көкжиегін кеңейтті. Мағжан лириканың барлық арнасында төгіп берген классик ақын.

Mağcanın lirikası

Mağcanın lirikası bədii-fəlsəfi gücü və tarixi-mədəni dərinliyi ilə qazax poeziyasının üfüqlərini genişləndirib. Mağcan – klassik bir şairdir. O, lirik poeziyanın bütün janrlarında məhsuldar yaradıcılıqla məşğul olub.

Мағжандын лирикасы

Мағжандын лирикасы өзүнүн көркөм-философиялық қудурети, тарыхый-маданий тереңдиги менен казак поэзиясынын чабытын кеңейткен. Мағжан лириканын бардык жанрында ийгиликтүү иштеген акын-классик.

Mağcan'ın lirizmi

Mağcan'ın lirizmi, sanatsal ve felsefi derinliğiyle, tarihî ve kültürel zenginliğiyle Kazak şiirinin ufuklarını genişletmiştir. Mağcan, klasik bir şairdir. Lirik şiirin tüm türlerinde verimli bir üretkenlikle eserler vermiştir.

Mag'jon lirikası

Mag'jon lirikası o'zining badiiy va falsafiy qudrati, tarixiy va madaniy teranligi bilan qozoq she'riyatining ufqlarini kengaytirdi. Mag'jon lirikaning barcha janrlarida samarali ijod qilgan klassik shoirdir.

Magzhan's lyric

Endowed with artistic brilliance, philosophical depth, and rich historical and cultural insight, Magzhan's lyric poetry greatly expanded the horizons of Kazakh literature. A true master of the classical tradition, he wrote with distinction across the full range of lyrical forms.

Лирика Мағжана

Лирика Мағжана своей художественно-философской силой, историко-культурной глубиной расширила горизонты казахской поэзии. Мағжан - поэт-классик, плодотворно работавший во всех жанрах лирики.

АЛЫСТАҒЫ БАУЫРЫМА

Алыста ауыр азап шеккен бауырым,
Қуарған бәйшешектей кепкен бауырым,
Қамаған қалың жаудың ортасында
Көл қылып көздің жасын төккен бауырым

Алдыңда ауыр қайғы жатқан бауырым,
Өмірі жапа шеккен жаттан бауырым.
Түксиген жүрегі тас жауыз жандар,
Тірідей терің тонап жатқан бауырым.

Апырмай, емес пе еді алтын Алтай –
Анамыз бізді тапқан асау тайдай!
Бауырында жүрмеп пе едік салып ойнақ.
Жүзіміз емес пе еді жарқын айдай!

Алалы алтын сақа атыспап па ек,
Тебісіп бір төсекте жатыспап па ек.
Алтайдай анамыздың ақ сүтінен
Бірге еміп, бірге дәмін татыспап па ек.

Тұрмап па еді, біз үшін мөлдір бұлақ
Сылдырап, сылқ-сылқ күліп, таудан құлап
Даяр боп ұшқан құстай соққан құйын,
Тілеген бір-бір тұлпар бейне пырақ!

Алтайдың алтын Күні еркелетіп,
Келгенде жолбарыс боп, жаңа ержетіп,
Ақ теңіз, Қара теңіз ар жағына,
Бауырым, мені тастап қалдың кетіп.

Мен калдым - жас балапан қанат қақпай,
Ұшам деп ұмтылсам да дамыл таппай.
Жөн сілтер, жол көрсетер жан болмады,
Жауыз жау қойсын ба енді мені атпай.

Қорғасын жас жүрекке оғы батты,
Күнәсіз таза каным судай ақты.
Қансырап, әлім құрып естен тандым,
Қараңғы абақтыға берік жапты.

Көрмеймін кеше жүрген қыр-сайды да,
Күндіз - Күн, түнде - күміс нұрлы Айды да.
Ардақтап, шын жібектей арайға орап
Өсірген алтын анам - Алтайды да.

Апырм-ай, айрылдық па қалың топтан,
Шабылып қайтпайтұғын жауған оқтан.
Түріктің жолбарыстай жүрегінен
Шынымен қорқақ күл боп жаудан бұққан.

Шарқ ұрып, ерікке ұмтылған Түрік жаны,
Шынымен ауырды ма бітіп халі?!
От сөніп жүректегі, құрғады ма
Қайнаған тамырдағы ата қаны?!

Бауырым, сен о жақта, мен бұ жақта,
Қайғыдан қан жұтамыз.
Біздің атқа лайық па құл боп тұру?
Жүр, кетелік Алтайға, ата мирас, алтын таққа!

UZAQDAKI QARDAŞIMA

Uzaqlarda əzab çəkən, qardaşım,
Solən gültək boyun bükən qardaşım,
Zalım düşmən səni almış çənbərə,
Göl qədər göz yaşı tökən qardaşım.

Sabahına çökmüş bulud, qardaşım,
Çoxdur cəfa, azdır umud, qardaşım.
Daşürəkli yağı üzür dərinini,
Demərəm ki, bunu unut, qardaşım.

Anamız deyilmi o qızıl Altay,
Onun qucağında iki dayça, day
Bərabər oynadıq, birlikdə durduq,
Üzümüz parladı sanki dolunay.

Ala altın aşıq biz atmadıq mı?
Bir döşək üstündə biz yatmadıq mı?
Anamız Altayın o ağ südündən
Bərabər əmərək bir dadmadıq mı?

Dağların bağrından yüz büllur bulaq,
Zövq verdi bizlərə şır-şır axaraq.
Sularından içdi quşlar, qoyunlar,
Diləsək hazırkı tülparla, Buraq.

Altayın o altın suyundan içdin,
İgidlik yolunda barsı da keçdin.
Ağ dənizlə Qara dəniz yanına
Qardaşım, sən məni buraxıb köçdün.

Mən qaldım burada bala quş kimi,
Yuvadan yıxılan bir bayquş kimi,
İtirdim yönümü, çaşdım yolumu,
Ardımdan yüz yağı qovurmuş kimi.

Bu körpə qəlbimi bir qurşun yaxdı,
Günahsız saf qanım su kimi axdı,
Düşdüm haldan, yağı məni zindanın
Qaranlıq bir guşəsinə buraxdı.

Görmür gözümlə nə ağ, nə qaray,ı
Gündüzlər günəşi, gecələr ayı,
Daim mənim üzərimdə titrəyən,
Qəlbən sevən altın anam Altayı.

Nə zaman ayrıldıq kütlədən, çoxdan,
Nə zaman utandıq vardan, ya yoxdan,
Türkün qaplan kimi saf ürəyi var,
Nə zaman çəkindik atılan oxdan?

Azadlığa təşnə olan türk hanı,
Hanı bu yerlərin igid qaplanı,
Yoxsa ürəyində atəşi söndü,
Yoxsa damarında qurudu qanı?

Sən qaldın o üzdə, mən də bu üzdə,
Qardaş, qan qusuruq hər ikimiz də.
Qul olmaq yaraşmaz, gedək Altaya,
Xan olub qurtulaq millətimizlə!

АЛЫСТАГЫ ТУУТАНЫМА

Алыста азап тарткан тууганымсың,
Соолуган гүлдөй болуп курганымсың.
Душмандар камап сени түрмөсүнө,
Азаптан жашың төгүп турганың чын.

Тууганым эртеңинди туман баскан,
Жүзүңөн үмүт өчүп, кунар качкан.
Жаралап душман тилип жүрөгүңдү,
Учкум бар сага карай канат кагып.

Эне-Жер, Алтай жери бешигибиз,
Бирге өскөн, ырыс-таалай кешигибиз.
Кулундай тең жарышып ойночубуз,
Алтайдын баласы да, ээси бизбиз.

Бир үйдө эр жеткенбиз, бир учканбыз,
Туптунук булактарын бир жутканбыз.
Алтай-Эне ак сүтүн бир эмгенбиз,
Жүрөктү, көзүбүздү курчутканбыз.

Тоолордон агып түшкөн тунук булак,
Өмүргө, ден соолукка берип кубат.
Бул суудан куштар да ичкен, койлор да ичкен,
Тулпар минип Бурак да турат туйлап.

Алтайдын сууларынан ичкен денең,
Сен анда арстандай күчтүү элең.
Сен кеттиң Кара деңиз, Ак деңизге,
Аргасыз мен алыста калган элем.

Мен мында кала бердим бир байкуштай,
Уядан түшүп калган бала куштай.
Жоготтум жолдорумду, багытымды,
Эл кетип журтта калдым алачыктай.

Жүрөгүмө кадалды күйүт огу,
Каным акты, күйгүздү күйүт чогу.
Жоготтум жолдорумду, багытымды,
Бүлбүлдөйт алды жакта үмүт жолу.

Өчүп жанат жылдыздар ар бир түндө,
Өчкөн өңдүү көзүмөн жарык дүйнө.
Алтай жери жанымдан бүткөн жерим,
Мени кел деп чакырбайт, карып дүйнө.

Кантип биз дүйнөбүздү акыреттик
унутуп, жеңил-желпи сатып кеттик.
Эр жүрөк эмес беле түрк баласы,
Эмнеге чар тарапта калып кетти?

Каякта эркиндикти эңсеген түрк?
Каякта эч нерседен коркпогон түрк?
А балким, өчсө керек жалын отуң,
А балким, каның катып калгандыр бүт.

Экөөбүз эки жээкте олтурабыз,
Көөдөндү арман күүгө толтурабыз.
Кулдуктан кутулалы, Алтай беттеп,
Баралы, ой-кыялды болтурабыз.

UZAKTAKİ KARDEŞİME

Uzakta ağır azap çeken kardeşim!
Solmuş lâleler gibi kuruyan kardeşim
Etrafını sarmış düşman ortasında
Göl gibi gözyaşı döken kardeşim!

Önünü ağır kaygı örtmüş kardeşim!
Ömrünce yaddan cefa görmüş kardeşim!
Hor bakan, yüreği taş, kötü düşman
Diri diri derini soymuş kardeşim!

Ey Pirim! Değil miydi Altın Altay
Anamız bizim? Bizlerse birer tay,
Bağrında yürümedik mi serâzat
Yüzümüz değil miydi ışık saçan ay?

Alaca altın aşık atışmadık mı?
Tepişip bir döşekte yatışmadık mı?
Anamız olan Altay'ın ak sütünden
Beraber emip, beraber tadışmadık mı?

Akmadı mı bizim için dupduru bulak,
Şarıldayıp, gürül-gürül dağdan inerek,
Hazırdı uçan kuş, kopan yel gibi
Dilesek bir bir atlar, tıpkı Burak!

Altay'ın altın günü nazlanarak
Gelende, sen pars gibi bir er olarak,
Akdeniz, Karadeniz ötelere
Kardeşim, gittin beni bırakarak!

Ben kaldım yavru balaban, kanat açamam,
Uçsam diye davransam bir türlü uçamam.
Yön bulduran, yol gösteren can kalmadı;
Yavuz düşman koyar mı şimdi beni vurmada?

Kurşunlar genç yüreğime saplandı,
Günahsız taze kanım su gibi aktı,
Kansız kalıp, kuruyup bayıldım.
Karanlık hapse sıkıca kapattı.

Görmüyorum gece gezdiğimiz ovayı,
Gündüz güneşi, gece gümüş nurlu ayı.
Nazlı nazlı ipek kundaklara sarmalayıp
Bizi büyüten altın anam Altay'ı!

Ey Pirim! Ayrıldık mı ulu bütünden?
Dağılıp yılmayan yağın oklardan
Türk'ün pars gibi yüreği varken
Korkak kul mu olduk, düşmandan sinen.

Kudrete hamle eden Türk'ün canı
Gerçekten hasta mı, bitti mi hali?
Ateşi söndü mü yürekteki, kurudu mu?
Damarında kaynayan atalar kanı?

Kardeşim! Sen o yanda, ben bu yanda
Kaygıdan kan yutuyoruz, bizim adımıza
Layık mı kul olup durmak? Gel gidelim
Altay'a, ata miras altın tahta.

UZOQDAGI QARDOSHIMGA

Uzoqlarda azob chekkan qardoshim,
So'lg'in guldek boshin eggan qardoshim,
Zolim dushman seni oldi halqaga,
Ko'l qadar ko'z yoshi to'kkan qardoshim.

Ertangni qushshabdi bulut, qardoshim,
Ko'pdir jafo, ozdir umid, qardoshim.
Tosh yurakli yog'iy shilar teringni,
Deyolmamki, buni unut, qardoshim,

Onamiz emasmi u oltin Oltoy,
Uning quchog'ida ikki toychoqday,
Birgalashib o'ynadik, birga turdik,
Yuzimiz nur sochdi misli to'lin oy.

Ola oltin oshiq biz otmadikmi?
Bir to'shakda barimiz yotmadikmi?
Onamiz Oltoyning u oq sutidan,
Birga emishib, birga totmadikmi?

Tog'lar bag'ridagi yuz billur buloq,
Zavq berdi bizlarga shirillab o'ynoq,
Suvlaridan ichdi qushlar, qo'y-qo'zi,
Tilasak shay turar tulpor-la Buroq.

Oltoyning u oltin suvidan ichding,
Mardlikda sen barsni yo'lda qoldirding.
Oq dengiz-la Qora dengiz yoniga,
Qardoshim, meni tashlab ko'chib ketding.

Men qoldim bunda polapon qush kabi,
Uyadan yiqilgan bir boyqush kabi,
Adashdim, yo'qotdim borar yo'limni,
Ortimdan yuz-yuz ag'yor quvmish kabi.

Yosh yuragimga qo'rg'oshin otildi,
Begunoh, sof qonim suvdek to'kildi,
Qonsirab hushimdan ketdim, ortimdan
Qorong'i zindon eshigi yopildi,

Ko'rmas ko'zim atrofni, kezgan joyni
Na kunduz quyoshni, na tunlar oyni,
Hamisha men uchun titrab-qaqshagan,
Ulg'aytirgan oltin onam Oltoyni.

Hayhot! Ayrildikmi umum yo'lidan,
Sochildikmi tinmagan o'q do'lidan,
Turkning sherdek mard yuragi bor ekan,
Qo'rqarmi sinishdan dushman qo'lidan?

Ozodlikka, erkka tashna turk joni,
Qani bu yerlarning qo'rqmas qoplani,
So'nibmi yo yuragida otashi,
Yo quribmi tomirda jo'shqin qoni?

Sen qolding u yonda, men esa bu yon,
Har ikkimiz alamdanda yuturmiz qon,
Qul bo'lish yarashmas, ketdik Oltoygga,
Chorlar bizni ona yurt, ota makon!

TO MY BROTHER FROM AFAR

My brother who suffers torment in distance
My brother, who suffers torment from afar,
My brother, who withered like pale tulips,
Surrounded by a horde of enemies—
My brother, who weeps enough to fill lakes.

My brother, whose chest is scarred by grief,
My brother, who has suffered all his life,
My brother, whose skin was flayed
By the scornful, hard-hearted, brutal foe.

Oh, my Saint! Wasn't the Golden Altay
Our mother, who found us like newborn foals?
Didn't we once stroll freely on her bosom?
Weren't our faces bright as the shining moon?

Didn't we play with golden knucklebones?
Didn't we wrestle together in the same bed?
Didn't we drink from Mother Altay
The same white milk, and taste it together?

Is the spring from the mountain not still there—
Pure, gurgling, alive—waiting for us?
As swift as a bird, as free as the wind,
If we wished, it would appear as a stallion—Buraq.

Altay's golden days spoon-fed your strength;
You became a hero with a tiger's heart.
And now, my brother, you've left me behind—
Gone to the White Sea, the Black Sea, and beyond.
I remain—a butterbump chick that cannot fly.

I tried to rise, but could not succeed.
No soul is left to lead the way—
Would the cruel enemy let me go unharmed?

Bullets pierced my young heart;
My innocent blood flowed like water.
Bleeding, I weakened and passed out—
And darkness sealed the prison shut.

I no longer see the steppe or ravine at night;
By day, the sun—by night, the radiant moon—
Nor even Mother Altay, whom I cherished,
And wrapped in real silk with deep respect.

Oh God, we are scattered from a great flock,
Like arrows shot that never return.
Gone is the Turk's tiger-heartedness;
We've become slaves, cowering before the foe.

The soul of the Turk that once surged for freedom—
Has it truly been drained away?
Has the fire in our hearts dried up?
What of the father's boiling blood?

My brother, you are there, and I am here.
We drink sorrow like blood—can this be right?
Shall we remain slaves? No! Let us go—
Back to Altay, the golden mountain of our fathers.

Timur Kocaoglu and Eric Gerson

ДАЛЁКОМУ БРАТУ

Брат мой, изнывающий вдали,
Будто мак, склонившийся в пыли,
Недруг подлый полонил тебя,
На судьбину тучи залегли.

Закатилось солнце, опустился мрак,
И надежды меркнут, опустел очаг.
Не забудь худое, брат бесценный мой,
Как кружил-куражил, лютовал твой враг.

Мать-земля родная, нам златой Алтай,
Мы – сыны Алтая, он наш отчий край.
Помнишь, как играли, мы с тобой детьми,
И купались в счастье, бившим через край!

Разве не делили мы с тобою кров?
Разве не взмывали выше облаков?
Разве не Алтаем вскормлены с тобой?
Жребий наш единый и едина кровь!

С гор текли-сбегали родники, звеня,
Красотой пленяя, синевою маня.
Как Бурак с Тюльпаром пронесем мы
И зайдемся силой вольного коня...

Родники Алтая придавали сил,
Был быстрее барса, сильной хваткой слыл,
Почему ж покинул, братец, ты меня
К берегам заморским взор свой обратил?!

Как птенец бескрылый, я гляжу вослед,
Безответным эхом шлю тебе привет.
Сбился я с дороги, потерял следы,
Будто от погони мчался во весь свет...

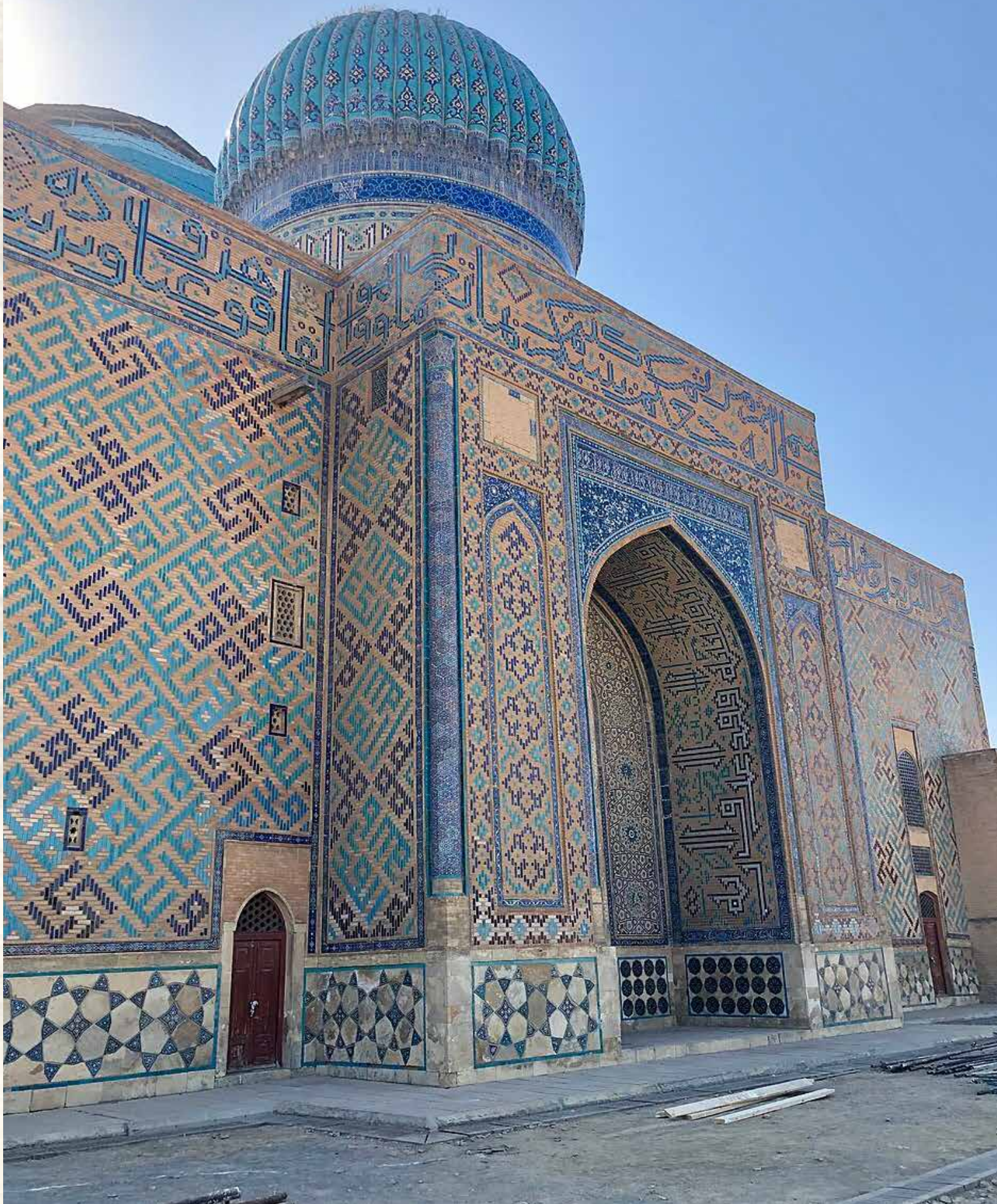
В грудь мою вонзился ледяной свинец,
Кровь полилась струйкой, близится конец.
У врага в темнице изнываю я,
Не ропщи, твержу я, доблестный боец!

Только меркнут звёзды и надежды нет,
Будто угасает целый белый свет...
И Алтай, что сердцу дорог моему,
Больше мне не кличет, не зовёт в ответ.

Как же мы истоки предали забвенью?
Как же позабыли их без сожаленья?!
Ведь отважен тюроч и силен как барс,
Но в колчане стрелы всем на удивленье...

Где могучий тюроч, что свободой дышит,
Где мой барс бесстрашный, что отвагой пышет?!
Может пламень сердца твоего угас?
Кровь застыла в жилах и стоит бездвижно?!

Ты за той чертою, а за этой – я,
Порознь влачим мы лямку бытия.
Нам ли быть рабами?! Крылья распахнём –
И махнем с тобою в отчие края!

ТҮРКІСТАН

Түркістан - екі дүние есігі ғой,
Түркістан - ер түріктің бесігі ғой .
Тамаша Түркістандай жерде туған
Түріктің Тәңірі берген несібі ғой.

Ертеде Түркістанды Тұран дескен,
Тұранда ер түрігім туып-өскен.
Тұранның тағдыры бар толқымалы,
Басынан көп тамаша күндер кешкен.

Тұранның тарихы бар отты желдей,
Заулаған қалың өрттей аспанға өрлей.
Тұранның жері менен суы да жат,
Теңіздей терең, ауыр ой бергендей.

Тұранның егі-шексіз шөлі қандай,
Теңіздей кемері жоқ көлі қандай!
Тұранның дария аталған өзендері
Тасыса, шөлді басқан селі қандай!

Тұранның таулары бар аспанға асқан,
Мәңгіге басын апшақ шаштар басқан.
Бауырында ерке бұлақ салады ойнақ,
Жаралып таудан аққан салқын жастан.

Шөлдер бар, жел де жүрмес, сап-сары құм,
Моладай ешбір үн жоқ мәңгі тып-тын.
Болмақ па жан-жануар шексіз шөлде,
Сар құмда салар ойнақ пері мен жын.

Тұранның теңіз дерлік көлдері бар,
Шалқыған егі-шетсіз Теңіз, Арал.
Бір шетте қасиетті Ыстыккөлдiң
Бауырында дүние көрген түрік көкжал.

Ертеде Оқыс, Яқсарт - Жейхун, Сейхун,
Түріктер бұл екеуін дария дейтін.
Киелі сол екі су жағасында
Табасын қасиетті бабаң бейітін.

Тұранның Тянь-Шаньдай тауы қалай,
Пар келмес Тянь-Шаньға таулар талай!
Еріксіз ер түрікті ойға аларсың
Көкке асқан Хантәңіріге қарай-қарай.

Балқашты бауырына алған Тарбағатай,
Жоталы, жер кіндігі - Памир, Алтай.
Қазығұрт қасиеті тау болмаса,
Топанда Нұх кемесі тоқтар қалай?

Тұранның жері де жат, елі де жат,
Құйындай бастан кешкен күні де жат!
Тұранды түгелімен билеп тұрған
Ертеде ертегі хан Афрасияб.

Ежелден жер емес ол қарапайым,
Билесің, тарихты ашсаң Тұран жайын.
Тұранға қасиетті құмар болған
Ертеде Кей-Қысырау мен Зұлқарнайын.

Тұранға жер жүзінде жер жеткен бе?
Түрікке адамзатта ел жеткен бе?
Кең ақыл, отты қайрат, жүйрік қиял,
Тұранның ерлеріне ер жеткен бе?!

Тумайды адамзатта Шыңғыстай ер,
Данышпан, тұңғиық ой, болат жігер.
Шыңғыстай арыстанның құр аты да
Адамның жүрегіне жігер берер.

Шыңғыстан Шағатай, Үкітай, Жошы, Төле
Атаға тартып туған бәрі бөрі
Шыңғыстың қол бастаған екі көзі –
Жолбарыс Сұпытай мен көкжал Жебе.

Тұранның билері бар Тарағайдай,
Сол биден Темір туған от боп ойнай.
От шашып жер жүзіне Ақсақ Темір,
Жарқ етіп өте шыққан найзағайдай.

Тұранды мақтамаймын тіпті текке,
Онсыз-ақ Тұран таныс талай шетке.
Сырласқан үйде отырып аспан-көкпен
Білгіш аз жеткен жүйрік Ұлықбекке.

Асыл қан - қасиетті түрік қаны,
Сол қаннан - Ибн-Сина Әбуғали.
Молдығы білімнің сиқыр дерлік,
Дүниеге мұндай адам тудыма әлі?

Түріктің кім кеміткен музыкасын,
Фараби тоғыз ішекті домбырасын
Шерткенде тоқсан тоғыз түрлендіріп,
Жұбанып, кім тыймаған көздің жасын?!

Тұранда түрік ойнаған ұқсап отқа,
Түріктен басқа от болып жан туып па?
Көп түрік енші алысып тарасқанда,
Қазақта қара шаңырақ қалған жоқ па?

Арыстан елге Отан болған Тұран,
Тұранда қазағым да хандық құрған.

Қазақтың қасқа жолды Қасым ханы
Тұранның талай жерін билеп тұрған.

Әділ хан аз болады Назардайын,
Алашқа Есім ханның жолы дайын.
Тәукедей данышпан хан құрған екен
Басында Күлтөбенің Құрылтайын.

Бұл Тұран ежелден-ақ алаш жері,
Тұрансыз тарқамаған алаш шері.
Тұранның топырағында тыныштық тапқан
Алаштың арыстаны - Абылай ері...

Тұраннан Сарыарқаны бөлек деме,
Түркістан алты алашқа болған Кебе.
Тұранның топырағын құшып жатыр
Кешегі ердің ері көкжал Кене.

Шер батса - кім іздемес туған елін,
Тұлпар да көксемей ме туған жерін?
Арқаның ардагері - қалың алаш,
Тұран да, біле білсең, сенің жерің!

Қырағы Тянь-Шань мен Памир, Алтай,
Күтеді көптен сені қарай-қарай.
Кене мен Абылайдың жолын қумай,
Жапанда жайылудың мәні қалай?!

Ертеде Оқыс, Яқсарт-Жейхун, Сейхун,
Түріктер бұл екеуін дария дейтін.
Киелі - сол екі су жағасына,
Болмаса, барсаңшы іздеп бабаң бейітін!

TÜRKÜSTAN

Türküstan iki dünya eşiğidir,
Türküstan ər türklərin beşiyidir.
Türküstantək gözəl yerdə doğulmaq
Tanrının türklərə bəxşeyişidir.

Keçmişdə bu yerə demişlər Turan,
Ər türkdür burada doğulub duran,
Turanın taleyi keşməkeşlidir,
Əskik olmamışdır başından tufan.

Turanın tarixi odlu bir külək,
Göylərə üz tutar hey yüksələrək.
Başqadır torpağı, başqadır suyu,
Dənizdən dərin, fikirdən yüyrək.

Bəs ucsuz-bucaqsız çölü necədir?
Dənizdək sahilsiz gölü necədir?
Turanda çaylara dərya deyirlər,
Daşanda çöl basan seli necədir?

Turanın dağları göyə baş vurur,
Örtər zirvəsini bəyaz buzla qar.
Süzülər aşağı göz yaşı kimi,
Onun sinəsindən min bulaq axar.

Səhrası var, yel də əsməz, sapsarı.
Məzar kimi tənha, səssiz qumları.
Bu sonsuz səhrada canlı nə gəzər,
Oynayar inlə cin, pəri qızları.

Turanın dənizdək gölləri vardır,
Ən böyük dənizi onun Araldır,
Bir ucunda qutsal İssıq göl durur,
Bağrında doğulan türk bir cəlaldir.

Okıs, Yaksart, yəni Ceyhunla Seyhun,
Türklər bu çaylara olmuşlar məftun.
Bil ki, sahilində bu iki çayın
Uyuyur məzarı Dədə Qorqudun.

Turanın Tyan-Şan adlı dağı var,
Ona tay deyildir o biri dağlar.
Əsir olan ər türkləri düşünüb
Xan Tanrıya baxan hər igid ağlar.

Balxaşı bağrına bas Tarbağatay,
Yerin mehvəridir Pamirlə Altay.
Müqəddəs Qazıqurt dağı olmasa,
Tufanda durmazdı Nuh qolay-qolay.

Turanın yeri də, eli də dastan,
Tarixi tufandır, ötübdür başdan!
Turanı bir yerdə idarə etmiş
Uzaq keçmişlərdə Əfrasiyab xan.

Sıradan bir ölkə deyil bu yerlər,
Açıb tarixlərə baxsan bir qədər,
Turanı tutmağa həvəs eyləmiş
Keçmişdə Keyxosrov, bir də İskəndər.

Yer üzündə Turan kimi yer varmı,
Türk elinə qarşı çıxan el varmı?
Dərin zəka, geniş xəyal, cəsarət,
Turanlı ərlərə yetən ər varmı?

Gəlmədi dünyaya Çingiz kimi ər,
Ağıllı, qəhrəman, ondadır hünər.
Çingiztek aslanın quruca adı
Adamın qəlbinə cəsarət verər.

Çağatay, Ögedey, Çuçi və Tölə,
Börütək dünyaya salmış vəlvələ.
Çingizin ordunu görən gözləri –
Bir qapılan Sübetey, bir də qurd Cəbə.

Turanda bəylər çox alıp Tarağaytək,
Onun od oğludur uku Temur bəg,
Od saçıb dünyaya bu Topal Teymur,
Qəfil ildırımdır, amansız şimşək.

Turanın tərifə yox ehtiyacı,
Onun başındadır dünyanın tacı.
Göylərin sirdaşı Ulugbəy bilir
Nədir ulduzların dərdi, əlacı.

Əsalətli qandır əsil türk qanı,
İbn Sina əsalətin nişanı.
Elminin çoxluğu sehr sayıldı,
Dünyaya beləsi gəldimi, hanı?

Kim imiş xor baxan musiqimizə?
Doqquz simli sazla Fərabî bizə
Doxsan doqquz hava çaldığı zaman
Yaş dolar, qəm dolar gözlərimizə.

Turanda od solmuş türklər birbaşa,
Türklərdən başqası olmamış, haşa!

Qədim ata evi qazaxa qalmış
Turan bölünəndə neçə qardaşa.

Qəhrəman bir xalqa yurd olmuş Turan,
Turanda qazaxdır xanlıqlar quran.
Turanı çox illər idarə etmiş
Qanunlar sahibi müdrik Qasım xan.

Müdrik xan az olar Nəzər xan kimi,
Alaşa Yesitək yaraşan kimi,
Göl Təpə yerində qurultay quran
Teuke xan adında qəhrəman kimi.

Bu Turan əzəldən Ağ Alaş yeri,
Turansız Alaşın bitməz kədəri.
Turan torpağında rahatlıq tapıb
Alaşın aslanı Abılay börü.

Turanın bir qismi Sarı Arkadır,
Altı Alaşa da Turan arxadır.
İgidlər igidi Kənə Sarı xan
Turan torpağının qoynunda yatır.

Kim vətəni görmək üçün gözləməz,
At atdır ki, yad yerləri istəməz.
Arkanın özəyi, ey qalın Alaş,
Səndən başqa kimsə onu özləməz.

Ulu Altay, Ulu Pamir, Tyan-şan,
Yoluna göz dikib nə qədər insan.
Abıyayla Kənə Sarı qibləmiz,
Yoxsa nə vəd edir bizlərə Turan?

Okıs, Yaksart, yəni Ceyhunla Seyhun,
“Dərya” deyə bu çaylara türk məftun.
Bu iki müqəddəs çayın yanında
Uyuyur türbəsi Dədə Qorqudun.

Çevirən: Ramiz Əsgər

ТҮРКСТАН

Түркстан-эки дүйнө эшигидир,
Түркстан-жаамы түрктүн бешигидир.
Түркстан-сулуу дагы, улуу дагы,
Ар түрктүн ырыс-таалай, кешигидир.

Бул жерди байыркылар Туран дешкен,
Ал канча замандарды, суулар кечкен.
Көргөнү, баскан жолу татаал болгон,
Күбө ал уруштарга тагдыр чечкен.

Бир туруп жарышкан ал шамал менен,
Бир туруп асманга учкан амал менен.
Жери да, суусу дагы өзгөчө бир,
Сен, Туран, өзүнчө кең аалам элең.

Чексиздей талаалары чалкып жаткан,
Асмандай көк көлдөрү калкып жаткан.
Өткөндө жазгы нөшөр жерди сабап,
Көктөмдө дайралары ташып аккан.

Тоолору Туранымдын асман чийген,
Чокусу ак шөкүлө муздан кийген.
Суулары кокту-сайда агып жатат,
Булактар таштан-ташка барып тийген.

Чөлү бар Сахарадай куйкалаган,
Кум гана кумду сүртүп ыйкалаган.
Жашоо жок, а түндөсү кулак салсаң,
Жин пери үн салгансыйт ый талаадан.

Көйкөлөт бир жагында Арал деңиз,
Ысык-Көл бир четинде-алар эгиз.
Турандын сулуулугу көктү чаят,
Түрк баласы төрөлгөн мында деңиз.

Оксус, Яксарт, Сейхун менен Жейхун дайра,
Толкуп ташыйт жээгинен кайра-кайра.
Толкундары дайранын терметкендей,
Коркут Ата жатат го ушул жайда.

Бүткөндөй бүт денеси тоодон, таштан,
Тянь-Шань канча заман, кылым ашкан.
Хан теңири тоосуна карайт түрктөр,
Туман тарап, аскасын жаркылдаткан.

Балхаш менен Тарбагай кучакташкан,
Тоолору толуп турат ар кыл кенге.
Дүйнөнүн түркүгү Памир, Алтай,
Нух пайгамбар сүзүп келген ушул ченге.

Бул жердин чөбү, суусу-баары дастан,
Өтмүшү бороон, тайгак жолду баскан.
Туранды бир убакта бийлеп турган,
Даанышман, баатыр жүрөк Афрасиаб хан.

Бул жерлер жөн жер эмес, ээн жаткан,
Ар бир таш көөнө тарых келе жаткан.
Кейхусар падыша да басып кирген,
Искендер да Туранга көзүн арткан.

Турандай жер барбы жер бетинде,
Душман болсоң ачык айт, кел, бекинбе!
Каардуу болсоң дагы кайтат мизиң,
Кайтарып турат аны эр четинде.

Чыңгыз хан бороондой каптаган,
Ал баскан жерлерин таптаган.
Талаанын эр жүрөк баатыры,
Кайрадан жаңырмак бүт Туран.

Тураным-жалындуу курагым,
Тураным-Мекеним, турагым.
Тимур, Тарагай, Темирлан-алардын балдары,
Найзада таратат жеңиштин ураанын.

Улуу кан-түрктөрдүн кандары,
Султаны, бектери, хандары.
Ибн Сина-даанышман ойчулу,
Кылымда төрөлбөс ал дагы.

Турандын үнүн ким өчүрөт?
Кылымдар жүрөккө көчүрөт.
Фараби ырдасын, толкусун,
А душман тил жутуп, өчүгөт.

О, шамал, эркин уч, турбагын,
Сен түрктүн жүрөгү-ырдагын.
Туранды бөлгөндө, казакка,
Беришкен талаа, түз, кырларын.

Тууган жер, Ата-журт, Түркстан,
Кылымдар жолуман бир чыксаң.
Адилет бийлигин жүргүзгөн,
Даанышман эл башы Касым хан.

Назар хан атагы таш жарган,
Акылман, өз элин башкарган.
Тауке хан-улуу хан болгон го,
Курултай деп элди чакырган.

Алаштын жери бул тууган жер,
Түркстан тоо болуп турган жер.
Түбөлүк уйкуда жатат го,
Абылай арстан кайран эр.

Тууган жер, ким сени сагынбайт?
Атчандын жүрөгү жалындайт.
О, Алаш, улуусуң, ыйыксың,
Эшигиң эч качан жабылбайт.

Тянь-Шань, Алтай, Памириң,
Бийиктен колдогон амириң.
Кененсары, Абылай өткөн жер,
Бейишим, Түркстан, тагдырым.

Которгон Өмүрбек ТИЛЛЕБАЕВ.

TÜRKİSTAN

Türkistan — iki âlemin birleştiği kapıdır,
Türkistan — yiğit Türk'ün beşiğidir.
Ne kutlu bir nasiptir Tanrı'dan Türklere,
Türkistan gibi bir cennette doğmaktır!

Eskiler bu diyara “Turan” demiş,
Turan'da doğmuş, büyümüş her Türk yiğitmiş.
Turan'ın kaderi de fırtınalıymış,
Nice şanlı, nice zor günler geçirmiş.

Turan'ın tarihi kızgın bir rüzgâr,
Göge uzanan alevler gibi coşkulu.
Toprağı başkadır, suyu başkadır onun,
Derindir deniz gibi, düşünceye ağır bir yüküdür.

Uçsuz bucaksız bozkırları nasıldır acaba?
Sahilsiz deniz gibi gölleri nasıldır?
Turan'ın ırmaklarına “derya” der Türk,
Taştığında çöle dökülen selleri nasıldır?

Turan'ın dağları göge baş uzatır,
Zirvesini hep ak buzlar, beyaz karlar örter.
Bağrından süzülen serin pınarlar
Gözyaşı gibi akar dağların eteklerinden.

Öyle çölleri vardır ki, rüzgâr bile esmez,
Sapsarı kumlar, mezar gibi sessiz.
Ne bir canlı gezer bu uçsuz çöllerde,
Orada ancak cinle peri kızları oynar.

Turan'ın deniz gibi gölleri vardır,
Uçsuz bucaksız, taşkın Aral gibi.
Bir ucunda kutsal Issık Göl durur,
Onun koynunda doğmuştur Türk'ün gök kurdu.

Eskiden Oksus, Yaksart — Ceyhun'la Seyhun
Derin derya derdi bu ırmaklara Türk.
İnan ki bu kutsal iki suyun kıyısında
Uyur atalarımızın kutlu mezarları.

Turan'ın Tyan-Şan gibi dağı ne yücedir!
Eşi yoktur onun nice dağlar içinde.
Bakıp bakıp göklere uzanan Han-Tanrı'ya,
Düşünmeden edemezsin Türk yiğitlerini.

Tarbagatay sarılmış Balkaş'a bağrıyla,
Yeryüzünün belkemiği — Pamir ile Altay.
Eğer kutsal Kazıkurt Dağı olmasaydı,
Nuh'un gemisi nerede dururdu tufanda?

Turan'ın toprağı da başkadır, halkı da,
Geçirdiği günler de apayrıdır, destan gibi!
Vaktiyle tüm Turan'ı yönetmiş
Efsanelerin hanı — Alp Er Afrasiyab.

Bu toprak sıradan bir diyar değildir,
Tarihi karıştır, Turan'ı gör yeter.
Nice kral gönül vermiş bu kutsal diyara,
Bir zamanlar Keyhüsrev, sonra İskender...

Yeryüzünde Turan gibi bir yer var mı?
Türk milletine denk gelen bir el var mı?
Derin zeka, ateşten cesaret, engin hayal...
Turan'ın yiğidine erişen bir er var mı?

Şimdiye dek doğmadı Cengiz Han gibi yiğit,
Bilge, derin düşünceli, çelik iradeli.
Cengiz gibi bir aslanın adı bile
İnsanın yüreğine cesaret verir.

Cengiz'den Çağatay, Ögedey, Cuci, Tuluy —
Hepsi ataya çekmiş birer kurt gibi.
Cengiz'in iki gözüyse savaş meydanında:
Kaplan Subutay ile gök kurt Cebe!

Turan'da beyler çoktu, Tarağay gibi,
Onun od gibi oğludur Timur'un kendisi.
Ateş saçtı cihana topal ama yaman —
Parlayıp geçen bir yıldırım gibi.

Boşuna övmem ben Turan'ı hiç,
Onsuz da tanır onu uzaklar, yabancılar.
Gökle konuşurdu oturduğu yerden
Tarih göğsüne sığmayan büyük Uluğ Bey.

Asil kandır, kutlu kandır Türk'ün kanı,
Bu kandandır büyük âlim İbn-i Sina.
Bilgisinin bolluğu adeta bir büyü,
Dünya bir daha gördü mü böyle bir adam?

Kim küçümseyebilir Türk'ün musikisini?
Farabî, dokuz telli dutarını
Dillendirirken doksan dokuz ezgiyle,
Kim susturabilmiş gözden akan yaşı?

Turan'da Türkler ateşle oynamışçasına yanar,
Türk'ten başka ateş olup yanan doğmuş mu hiç?
Tüm Türkler paylaşıp ayrıldığında yurtlarını,
Kara çadır — baba ocağı — kalmadı mı Kazak'a?

Turan, aslan gibi bir halka yurt olmuş,
Kazak da bu toprakta hanlık kurmuş.

"Kasım Han" — o doğruluk yolunun sultanı,
Turan'ın nice yerini yönetmiş zamanında.

Adil hanlar az olur, Nazar Han gibi,
Alaş'ın gururu, Esim Han gibi.
Kök Töbe'nin eteklerinde kurultay kuran
Bilge Tekve Han gibi kim gelir bir daha?

Bu Turan öteden beri Ak Alaş'ın yurdu,
Turan'sız bitmez Alaş'ın hüznü.
Bu toprakta huzura kavuşmuş
Alaş'ın aslanı — yiğit Abılay!

Turan'ın bir parçasıdır Sarı Arka,
Türkistan, Altı Alaş'a olmuş kible.
Turan'ın toprağını bağrına basmış
Dünkü yiğitlerin yiğidi — Kene Sarı Han.

Bir yara düşün, özlemeden geçer mi yurt?
At bile özlemez mi doğduğu toprakları?
Arka'nın yiğidi — kalabalık Alaş,
Bilesin ki Turan, senin öz yurdundur!

Tyan-Şan, Ulu Pamir, Ulu Altay'ın zirveleri
Gözlerini dikmiş, seni bekler uzaklardan.
Kene Sarı ile Abılay'ın yolunu izlemeden
Bozkırda dağılmanın ne anlamı var?

Eskiden Oksus, Yaksart — Ceyhun'la Seyhun,
Türk, bu iki nehre "derya" derdi.
Kutsaldır bu iki suyun kıyısı,
Yoksa, git de bir ara atalarının mezarını!

TURKISTON

Turkiston ikki olam eshigidir,
Turkiston turklarning ilk beshigidir,
Ulug' Turkistondek yerda tug'ilgan,
Turk o'g'liga Tangrining tortig'idir.

Bir nomi Turkiston, bir nomi Turon,
Bu zamin Turk o'g'li tug'ilgan makon.
Turonning taqdiri alg'ov-dalg'ovdir,
Yarmi shodiyonayu yarmi to'fon.

Turonning tarixi olovli dovul,
Alangasi yetar osmonga dovur,
Dengiz kabi teran ilhom manbai,
Bu diyorning suvlari ham jodudur.

Turon tuproqlari bepoyon, cheksiz,
Teran ko'llari bor, naq dengiz deysiz,
Amudaryo Sirdaryo-la birodar,
Jayhun, Sayhun, biri ona, biri qiz.

Turonning tog'lari samoni tirar,
Cho'qqilarda oq sochlardek qor turar,
Muzdek suvlari-la oqar sharqirab,
Tog'lar bag'ridan otilgan buloqlar.

Cho'llari bor, qum ummoni, sap-sari,
Biyobonda na giyoh bor, na ari,
Chor atrofda jinlar g'ujg'on o'ynashar,
Sas-sado yo'q, parilarning mozori.

Turonda bor dengizdek ulkan ko'llar,
Haybatli Orol betakror mavjlanar,
Bir tomonda Issiq ko'lining bag'ridan,
Ajdodimiz ko'k kokilli Turk kelar.

Kecha Oks, Yaksart, bugun Jayhun, Sayhun,
Turk bu daryolarga azaldan maftun.
Bu muqaddas daryolar sohilida,
Dada Qo'rqut otamiz xoki madfun.

Turkistonning Tiyonshon degan tog'i bor,
Bu Tiyonshon beqiyos ham serviqor.
Ko'kni tilgan Xon Tangriga boqqanda,
Asir tushgan Er Turkni esla bir bor.

Balxashni bag'ringga bos Tarbag'atoy,
Yerning kindigidir Pomir-la Oltoy.
Muqaddas Qaziqurt bo'lmasa agar,
Liman bo'lolmasdi u Nuhga qulay.

Turonning eli tengsiz, yeri tengsiz,
Uning bo'ronli g'am-kadari tengsiz,
Tarixda Turonni qurgan qahramon,
Afrosiyobdek bir rahbari tengsiz.

Oddiy o'lkalardan emasdir Turon,
Anglaysan tarixin o'qigan zamon.
O'tmishla Kayxusrav ila Zulqarnayn,
Bu fikrga kuch bergan ikki qahramon.

Yer yuzida Turon kabi yer bormi,
Turk o'g'liga qarshi turgan er bormi,
Teran idrok, ziyrak zako, ham g'ayrat,
Turon erlariga tenglashgan bormi?

Kelmadi dunyoga Chingizdek botir,
Zehni o'tkir, dovyurak bir bahodir.
Bu arslonning birgina ismi bilan,
Ko'ngillarga jasorat, jur'at jodir.

Chig'atoy, Idiku, Jo'ji va To'ra,
Bir zamon jahonga soldi vahima.
Otasiga tortib bari bo'ridir,
Sobitoy Bars ila Bo'zqurd alp Jaba.

Tarag'ay – Turoniy beklar sarkori,
O'g'li Temurbek avlodlar sardori.
U olovdir olamlarga sig'magan,
Yurtin nomusi, faxri, iftixori.

Turonni ta'rifi hech ado bo'lmas,
Nomi ellarga doston, bilar har kas.
Koinot-la sirlashibdir Ulug'bek,
Zamonlar o'tsa-da, dunyo unutmas.

Toza qon bu xosiyatli Turk qoni,
Ibn Sino ulamolar sultoni.
Uni olim emas, dahriy dedilar,
Nomi tutdi Eron ila Turonni.

Kimlar kibr-la boqdi musiqamizga,
To'qqiz simli soz-la Forobiy bizga,
To'qson to'qqiz navo chalgan onlarda,
Yoshlanar ko'z, dard to'lar ko'nglimizga.

Turonda Turk otash bo'lib o'ynagan,
Turkdan boshqasi o'tdan tug'ilmagan.
Qardoshlar bo'lganda Turon merosin,
Qadim bobo uyi Qozoqqa qolgan.

Turon qahramon xalqqa bo'lmish vatan,
Qozoqdir Turonda xonliklar tuzgan.

Odil qonunlar yaratib Qosim xon,
Ne-ne viloyatni ahil, bir etgan.

Nazarxondek oqil xonlar oz bo'lur,
Yesimxondek Alashga oz mos bo'lur.
Tovkaxon misoli donishmand xonning,
Qurultoyi Ko'l Tepada yig'ilur.

Turon qadim zamondan Alash yeri,
Turonsiz Alashning bitmas kadari,
Alashning arsloni ul Ablay xonning
Alash zaminida aziz mozori.

Turonning bir qismi Sarioqadur,
Olti Alashga ham Turon orqadur.
Kenesari kabi buyuk qahramon,
Turon zaminida abadiy yotur.

Kim yiroqda sog'inmas o'z yurtin hech,
Ot ham qo'msar ilk yurtini erta-kech.
Muborak bo'zqirning bezagi Alash,
Turon ona yurting, unutmagil hech.

Salobatli Oltoy, Tiyonshon, Pomir,
Qachonlardan beri yo'ling ko'zlaydir.
Kenesari, Ablay yo'li yo'limiz,
Yo'qsa, qirda kezmoqdan ma'no nedir?

Kecha Oks, Yaksart, bugun Jayhun, Sayhun,
Turk bu daryolarga azaldan maftun.
Bu muqaddas daryolar sohilida,
Dada Qo'rqut otamiz xoki madfun.

TURKISTAN

Turkistan — the gateway between this world and the next,
Turkistan, cradle of the brave Turk.
Wonders were born in a place like Turkistan,
A gift from God to the Turks.

In the past, they called Turkistan “Turan,”
Where the brave Turk was born and raised.
Turan has known a turbulent fate—
Countless events have passed over its head.

Turan holds a history like a wind of fire
Blazing upward like a pillar of flame.
Even its earth and water stir the soul,
Leading thought as deep as the sea.

What about Turan’s endless, sweeping desert?
What about its sea-like lake of unreachable shores?
What about Turan’s creeks which are called rivers
Flooding the steppe and drowning the sands.

Turan has mountains that scrape the sky,
Their peaks crowned forever with white hair.
At its chest, wild springs dance and weep,
Cool tears breaking free from the mountain.

Yellow sand deserts lie breathless and still—
Mute as a grave, with no sound forever..
Can life survive in that endless desert?
There, angels and genies rise and run wild.

Turan has lakes as large as a sea:
The Aral, the stormy and endless sea.
In the bosom of sacred Lake Issyk
The blue-maned Turk was born.

Jayhun and Seyhun—once Oxus and Yaksart—
The Turks called them “Darya,” sacred rivers.
On their banks you may discover
The grave of your glorious forefather.

Speak to me of Turan’s mighty Tian Shan—
No mountain equals it in the world.
At the sight of Han Tengri’s peak,
You may recall the captive, fearless Turk.

Tarbagatay embraces Lake Balkhash.
Pamir—navel of the earth—and proud Alay.
Without mountains like noble Kazi Kurt,
Where could Noah’s Ark have found land in the flood?

Both Turan’s land and its people are different.
Its days that have passed like storms are different.
Afrasyap was the legendary khan [or ruler]
Who reigned over the entire Turan.

Turan’s land and people are unlike any other—
Its storm-swept days are unlike any other.
Afrasyab, the legendary khan,
Once ruled over all of Turan.

Turan is no ordinary place—
Its secrets are waiting to be revealed.
Even Keykhosrow and Alexander once
Longed for the glory of Turan.

What land could equal Turan?
What people match the strength of the Turks?
With intellect, passion, and vision so sharp—
Who can challenge the heroes of Turan?

In mankind, no one like Genghis was born—
So wise, so steadfast, with a heart of steel.
Even the sound of his name
Fills a man's gut with courage.

From Genghis came Chagatai, Oktai, Chochi, and Toli—
Wolves, each one, born of their father.
And the two eyes of Genghis he entrusted
Were the tiger Supitay and the blue-maned Jebe.

Turan gave birth to chieftains like Taraghay,
From whom fire-hearted Tamerlane was born.
Tamerlane scattered fire across the earth—
Then vanished like a bolt of flame.

I do not praise Turan without cause.
Turan needs no flattery—its name alone endures.
Few minds rival that of Ulugh Bek,
Who charted the stars with his wisdom.

The noble blood of the worthy Turk
Gave rise to Avicenna (Abu Ali).
His knowledge once astounded the world—
Has any like him walked the earth?

And who can ignore the music of the Turks?
When Farabi strummed his nine-string dombra,
In ninety-nine melodies—who, tell me,
Did not weep from the sound?

The Turk blazed through Turan like fire—
What other soul was born of flame?
Though many Turks claimed their share of glory,
Wasn't the "black hole" left to the Kazakhs?

Turan became the land of lion-hearted men—
And the Kazakh, too, formed his khanate.
Qasim Khan of the Kazaks, just and wise,
Reigned over most of Turan.

Few khans rivaled the fairness of Nazar.
The codes of Esim Khan fit the Alash.
Wise Tauke Khan gathered his great council
Atop the hill of Köktöbe.

Turan is forever the land of White Alash—
Outside Turan, no Alash hero could root.
It was in Turan's soil that the lion Ablai
Finally found rest and peace.

Do not call the steppes "outside" Turan—
Turkistan gave birth to the Six Alash.
The hero of heroes, blue-maned Kene,
Still caresses the soil of Turan.

Who does not yearn for his fatherland?
Even the wild stallion longs for his birthplace.
O noble Alash—do you not see?
Turan, if you only knew, is your home!

The vast Tian Shan, Pamir, and Altay
Have long awaited your return.
What use is it to wander the plains,
If you do not follow Kene and Ablai's path?

In the past Jayhun and Seyhun were Oxus and Yaksart.
The Turks used to call them «darya» (river).
Either go to the banks of these two sacred rivers
Or seek the grave of your great-grandfather?

Tim Kokaoglu & Mel Kenne

ТУРКЕСТАН

Туркестан – слиянье двух миров,
Край, взрастивший удалых сынов!
Он красив, величествен и горд,-
Благостный, благословенный кров.

Славится историей Туран,
Необъятный, будто океан,
Он, судьбой испытанный не раз,
Претерпел немало тяжких ран.

На крылах истории, как ветер,
Он летит, стремителен и светел.
Красотою родников пленяет –
В каждом его камне сто отметин.

Степи, что бескрайние просторы
И озёра, как бездонно море,
Реки глубоки и полноводны,
Гладь подобна зеркалу в уборе.

Белоснежны горные вершины,
Пики в облаках, щедры равнины,
Родники журчат, переливаясь,
Вниз по склонам, в реки собираясь.

Там, над ширью, синий небосвод
И песок поземкою ползёт,
Нет в пустыне жизни той в помине, -
Джинны с пери водят хоровод.

Арал, Иссык-Куль – кладовая природы,
Безбрежные, гордо несут свои воды,
Чисты, точно жемчуг, красоты Турана,
Здесь тюрок рождается – глашатай свободы!

Окс и Яксарт, то есть Сейхун с Джейхуном,
Реки, подобно чарующим струнам.
Дед Коркыт упокоен меж ними,
Как убаюканный их перезвоном.

Гляди на гордый, горный стан,
Как талисман седой Тянь-Шань.
На Хан Тенгри взирают тюрки,
Когда рассеется туман.

Объял Балхаш Тарбагатай,
Опора мира - хан Алтай,
Сакрален Казыкурт могучий,
Ковчег причалил к этой круче.

Здесь любая вежа – пламенный дастан,
Летопись былая – вихрь, ураган.
Некогда Тураном безраздельно правил
Мудрый и умелый Афрасияб хан.

Не просто земля, бесконечная даль,
Здесь каждый валун – вековая скрижаль,
И царь Кейхосров нападал на Туран,
И сам Искендер о Туране мечтал.

Красивей Турана земли не сыскать,
Сыны удалые друг другу под стать,
Беду отвратят и врага одолеют –
Красива осанка и гордая стать!

Отважный и грозный – идёт Чингиз хан,
Как вихрь пронесется, рассеет туман,
Он сильный и мудрый – степями рожденный,
Едва назовется, воспрянет Туран.

В Туране отважных игидов не счесть,
В их взглядах горит беспощадная месть.
Темур, Тарагай, Тамерлан, их сыны –
На копьях разносят победную весть.

Великая кровь – наша тюркская кровь,
В ней светлая память и быль образов.
Ибн Сина – мыслитель, ниспосланный Богом,
Такой не родится вовеки веков.

Кто песни Турана бранит-костерит?
Презрительно смотрит и нос воротит?!
Пусть саз Фараби запоем, заиграет,
И недруг умолкнет, язык проглотив...

Свободный ветер, песни распевай,
Ты, сердце тюркское, отважное, сыграй!
Когда Туран меж братьев поделили,
Казахам был завещан отчий край.

Отчизна, край родимый, Туркестан,
Живёт в веках отважных тюрков стан,
По справедливости дела вершил,
Правитель мудрый Касым хан.

Здесь Назар хан умом блистал,
Алаш Йесиму подпевал,
И хан Тауке – могучий хан,
На курултаи созывал.

Земля Алашей – кров родной,
Алаш за Туркестан горой!
Здесь Абылай – отважный лев,
Глаза сомкнув, обрёл покой.

Кто не тоскует по родной земле?
Не скачет конь по чуждой стороне.
Алаш великий, удалыцы твои,
Живут тобою, грезят о тебе...

Алтай, Тянь-Шань седой, Памир,
С вершин взираете на мир,
Кене-Сары и Абылай,
Подобен раю тюркский край.

Окс и Яксарт, то есть Сейхун с Джейхуном,
Реки, подобно чарующим струнам.
Дед Коркыт упокоен меж ними,
Как убаюканный их перезвоном.

Переводы Н.Кафаровой

ПАЙҒАМБАР

*Мұнартып тұр мына Әлемнің құндысы,
Шығыс жаққа қарап, дұрыс байқаңдар.
Қайғы менен түннің барлық ұл-қызы,
Күтеміз біз келер ме деп Пайғамбар.*

Д.С.Мережковский

Күнбатысты қараңғылық қаптаған,
Күні батып, жаңа таңы атпаған.
Түнеріп жүр түннен туған перілер,
Тәңірісін табанына таптаған.

Күнбатысты қараңғылық қаптаған,
Көгінде жоқ жалғыз жұлдыз батпаған,
Түн баласы тәңірісін өлтіріп,
Табынатын басқа тәңірі таппаған.

Күнбатысты қараңғылық қаптаған,
Жалғыз жан жоқ қараңғыда лақтаған.
Білген емес иман деген не нәрсе,
«Қарын» деген сөзді ғана жаттаған.

Түн баласы...Түн жолына түскен ол,
Сақаусыз деп Мұса тілін кескен
Тәңірінің сүйікті ұлы Айсаның
Тітіркенбей ұрттап қанын ішкен ол...

Түн баласы түнерген түн жамылған,
Аллаға емес, әзәзілге табынған.
Інжілді өртеп, табанға сап құранды,
Әділдікті күткен ессіз қарыннан.

Түн баласы өмірінде арзан таңменен,
Қабыл ұлы ауызданған қанменен.
Табынатын құр денеге жануар
Болған емес жұмысы оның жанменен

Төгілмей ме кемерінен асқан су,
Өлтірмей ме жайылған соң күшті у.
Түн баласы түнеріп тұр өлгелі,
Көзіңді сал - күнбатыста қанды шу.

Көзге түртсе көрінбейтін қара түн,
Күңгірен ме, күле ме, әлде, әлдекім?
Жылайды да, шулайды да ұлиды,
Бұл кім? Бұл ма - түн баласы түссіз жын.

Қап-қара түн. Түн баласы күңгіренед,
Күңгіренумен бір-біріне үн беред.
Сөгінеді, сүрінеді, жығылад,
Қара түнде көр көзімен не көред?!

Қап-қара түн. Шегір көзді жындар жүр.
Қап-қара түн. Қайғы мен қан ойнап тұр.
Қайғы менен қара қанға түншығып,
Түн баласы ауыр ойлар ойлап тұр.

Қап-қара түн. Уақыт ауыр өтеді,
Ой артынан ойлар келіп кетеді.
Түн баласы көр көзінен жас төгіп,
Күншығыстан бір пайғамбар күтеді...

Ерте күнде отты Күннен Гун туған,
Отты Гуннен от боп ойнап мен туғам.
Жүзімді де, қысық қара көзімді,
Туа сала жалынменен мен жуғам.

Қайғыланба, соқыр сорлы, шекпе зар,
Мен - Күн ұлы, көзімде Күн нұры бар.
Мен келемін, мен келемін, мен келем,
Күннен туған, Гуннен туған пайғамбар.

Соқыр сорлы, көрмей ме әлде көзің көр?
Күншығыстан таң келеді, енді көр.
Таң келеді, мен келемін - пайғамбар,
Күт сен мені, «лахаулаңды» оқи бер.

Күншығыстан таң келеді - мен келем,
Көк күңгіренед: мен де көктей күңгіренем.
Жердің жүзін қараңғылық қаптаған,
Жер жүзіне нұр беремін, Күн берем!

Қап-қара түн. Қайғылы ауыр жер жыры,
Қап-қара түн. Күңгіренеді түн ұлы.
Күншығыста ақ алтын бір сызық бар:
Мен келемін, мен пайғамбар - Күн ұлы.

PEYĞƏMBƏR

*Gözümüüz yollarda qalıb haçandı,
Şərqi solğun üzü bizə güləcək?!
Zülmət uşaqları, qəm uşaqları,
Bəs bizim Peyğəmbər nə vaxt gələcək?*

D.S.Merejkovski

Bir zülmət qaranlıq qapsayıb qərbi,
Gün batıb, boylanmaz bir də üfüqdən.
Adamlar Tanrını tapdalayıblar,
İblis cövlan edir göyün üzündə.

Bir zülmət qaranlıq qapsayıb qərbi,
Səmada bir ulduz belə parlamır.
Zinrik balaları Tanrını yıxıb,
Tapınmağa yeni Tanrı axtarır.

Bir zülmət qaranlıq qapsayıb qərbi,
Zülmətdir hər kəsin burda bir adı.
İman deyildəndən burda əsər yox,
Qarnıyla düşünür doğması, yadı.

Zinrik balaları... zülmət yolunda,
Həzrəti Musanın dilini kəsdi.
Tanrının sevimli oğlu İsanın,
Heç of da demədən qanını içdi.

Zinrik balaları, qəlbi qaralar,
Allah yox, şeytana sitayiş etdi.
Ədalət gözləyib ac mədəsindən,
İncili yandırır, Quranı örtüdü.

Zinrik balaları – səhərə düşmən,
Qabil yer üzündə boy atdı qanla.
Həyatda heyvantək ömr edən biri,
Ruhdan söhbət açar axı nə haqla?

Daşqında dalğalar yuvarlanantək,
Hər şeyi məhv edər zəhər də qanda.
Zinrik balaları, dünyanız qərbə,
Top mərmisi kimi düşər bir anda.

Səmada hökm edir qaranlıq gecə,
Orda bir hönkürtü qopur yaxında.
Orda bir gülən var, bir də ağlayan,
Bir də ki görünməz biri – axında.

Ulayır, qışqırır gözəgörünməz,
Özü kimilərə "yaxın gəl..." deyir.

Budur, gah yaxında, gah da uzaqda,
Sanki kor, gecədən imdad diləyir.

Zil qaranlıq gecə. Zinrik balası...
Sanki qovuşublar qan ilə qada.
Gah söyür, büdrəyir, gah da yıxılır,
Gecə göz gördüyü görünüb harda?

Zil qaranlıq gecə. Dargöz şeytanlar.
Zil qaranlıq gecə. Qan ağladır qəm.
Dərin fikrə dalıb zinrik balası,
Qanlı yaşlar axır məsum gözlərdən.

Zil qaranlıq gecə. Zaman qərarsız,
Fikirlər ard-arda hey gəlib-gedir.
O zinrik balası gözdən yaş tökür,
Şərqdən bir peyğəmbər gəlsin istəyir.

Bir səhər Günəşdən hunlar doğuldu,
Odlar oğlu Hunlar övladıyam mən.
Qıyıq gözlərimi, qıyıq üzümü,
Həmin alovlarla yuyacam həməni.

Sən heç qəm eləmə, gözü kor adam,
Mən Günəş oğluyam, gözlərimdə nur.
Gəlirəm, gəlirəm, gözləyin – Gündən
Və Hundan doğulan peyğəmbər, budur.

Ey yazıq kor adam, mənə yaxşı bax,
Günçixandan şəfəq kimi gəlirəm.
Bu da sənə səhər üzlü peyğəmbər,
Oxuyarsız "lahaulan", bilirəm.

Gündoğandan dan yeritək gəlirəm,
Göylər tutqun, mən göylərdən tutqunam.
Bilirəm ki, yeri zülmət bürüyüb,
Günəşdən nur gətirirəm, ey adam.

Zil qaranlıq gecə. Qəmli bir mahnı,
Bir zülmət balası – bənizi solğun...
Qəfil günçixandan şəfəq yayılır,
Mən gəlirəm – Gününi peyğəmbər oğlu.

Tərcümə edən: İbrahim İlyaslı

ПАЙГАМБАР

*Карашат Чыгышка, алдары
калбаган, айт кандай айлаң бар?
Күтүшөт түндөрдүн балдары,
Келет деп биздин пайгамбар.*

Д.С.Мережковский.

Батышты каптады кара түн, ай, таңдар,
Күн дагы чыкпастыр, эмнеге жетишти?
Караңгы түндөрдө айланат шайтандар,
Кудайды унутуп тепселеп кетишти.

Кара түн каптады, кыйын го алдары,
Бир дагы жылдыз жок бергенге белектеп.
Кудайды өлтүрүп түн-шайтан балдары,
Бекерге күтүштү башкасы келет деп.

Батышты каптады кара түн сурдана,
Бардыгы болбогон иш менен убара.
Ишеними мыйзамын билишпейт аларың,
Айбан мал карынын алдыга чыгара.

Түндөрдүн жолунда, адашкан адалдан,
Муса да аларды чын жолго сала албайт.
Кудайдын баласы Иса да тактага кадалган,
Арамдан курсагы жерге чең салаңдайт.

О, түндүн балдары, ким нурду себелейт,
Вельзевулага гана сыйынып, тынышты.
Библияны дагы, Куранды дагы тебелеп,
Курсагын даңкташты, башка эмне кылышты?

Түн балдары, душмансыңар ак таңга,
Каин жалаң кандан өсүп жатканда.
Мал го аныңар, ойлойт дене кумарын,
Ак сүйүүнү билмек кайда акмакка.

Суу киргенде толкун жээкти жемирет,
Кандагы уу жаныңды жеп кемирет.
Түн балдары кыйрайт салган дүйнөнөр,
Замбиректин огу атылат дүңгүрөп.

Караңгы түн баарын бийлейт башкарып,
Үндөр чыгат, ыйлап муңдуу таш жарып.
Кимдир бирөө күлөт, ойнойт кайтадан,
Сокур бирөө карайт сага каш кагып.

Сокур бирөө улуйт кайра бакырат,
Арам акча тапчуларды чакырат.
Караңгыда чуркап жүрүп чалынды,
Кайра чуркайт, кантип сокур жол табат?

Караңгыда жүрөт көзү көргөнү,
Кандын жыты каңылжарды өрдөдү.
Жаман жыттан дем ала албай тумчугат,
Кимди басам, мен басчулар көрдөбү?

Караңгыда убакыт жай тамызып,
Ойлоруңду жыйнаш кыйын, убайды.
Сокур көздөн жашын көлдөй агызып,
Ал чыгыштан күтүп жатат Кудайды.

Байыркыда Күндөн туулган гунндар бар,
Гундан менмин, отмун аны сезетпи?
Жүзүм жарык, көзүм да курч, кургандар,
Жалын чачып күтүп турам кезекти.

О, сокурум, маанисин бил сөзүмүн,
Гун уулумун, ай ааламга тең болом.
Жаркыраган Күндүн уулу, көзүмүн,
Гунндан туулган Күн пайгамбар мен болом.

Шордуу сокур, ач көзүңдү таң калган,
Мен Чыгыштан барам сага нур болуп.
Барам сага-Пайгамбармын тандалган,
Күткүн мени жүрө бербей күң болуп.

Мен Чыгыштын жарык, жалын аптабы,
Мени коштоп асмандан да үн чыгат.
Бүт дүйнөнү караңгылык каптады,
Мен дүйнөгө жарык чачам, Күн чыгат.

Караңгыда ыйлайт терек, абасы,
Караңгыда ыйлайт түндүн баласы.
Караңгыда Күндүн нуру алтындан,
Барат сага Пайгамбар жана Паллади.

Которгон Өмүрбек Тиллебаев.

PEYGAMBER

*Gözlerimizi dikmişiz,
Sararmış Doğu'ya doğru.
Biz kederin çocuklarıyız, biz gecenin evlâdıyız.
Belki gelir Peygamber — biz, gözleri yolda olanlarız.*
D.S.Merejkovsky

Batıyı karanlık bürüdü apansız,
Gün battı; doğmuyor artık yeni bir sabah.
Geceden türeyen ifritler dolaşmakta,
Tanrı'yı çiğnediler, bastılar ayak altına.

Batıyı karanlık sarıyor, her köşe,
Gökyüzünde parlayan tek bir yıldız bile yok.
Gecenin çocuğu öldürdü Tanrı'yı,
Tapacak başka bir ilâh da bulamadı artık.

Batıyı karanlık bürümüş derin,
Tek bir can kalmamış sapmadan karanlıkta.
İmanın ne olduğunu hiç bilmemişler,
Ezberledikleri yalnız karın kelimesi olmuş.

Gecenin çocuğu... gece yoluna düşmüş,
"Musa dilsiz!" deyip kesmiş dilini.
Tanrı'nın sevgili oğlu İsa'nın
Kanını tiksirmeden içmiş hunharca.

Gecenin çocuğu, karanlığa bürünmüş,
Allah'a değil, azazile tapar olmuş.
İncil'i yakmış, Kur'an'ı çiğnemiş,
Adaleti bekleyen akılsız karınla.

Gecenin çocuğu, ucuz bir şafakta yaşar,
Kabil'in oğlu gibi kana susamıştır.
Taptığı sadece bedensel bir hayvandır,
Hiç işi olmamış ruhla, hakikatle.

Taşmaz mı dolup taşan sel gibi su?
Zehir yayılmaz mı içten içe, ağır ağır?
Gecenin çocuğu duruyor ölüm sessizliğinde,
Bak gözlerinle — Batı'da kanlı bir kızılık var...

Kapkara bir gece, göz gözü görmez,
Ağlıyor mu, gülüyor mu, kim bilir?
Ağlar gibi uluyor, inliyor bilinmez varlık,
Kim bu? Bu mu — gecenin çocuğu, renksiz bir cin?

Kapkara gece... Gecenin çocuğu inliyor,
İniltisiyle yankılanıyor karanlık.
Sövüyor, sürçüyor, yere yıkılıyor —
Kör bir gözle ne görsün bu simsiyah gecede?

Kapkara gece... Gözleri sarı parlayan cinler dolaşır,
Kapkara gece... Dolaşır kederle, kanla.
Karanlıkta boğulmuş, susmuş acıyla
Gecenin çocuğu derin düşüncelere dalmış.

Kapkara gece... Zaman ağır akıyor,
Düşünce üstüne düşünce gelip geçiyor.
Gecenin çocuğu döküyor yaşlarını
Ve bekliyor — doğudan bir Peygamber...

Eskiden, ateşli Güneş'ten doğmuştu Hun,
Ben de Hun'dan doğdum — alevim, sonsuzum!
Yüzümü, şu çekik kara gözlerimi
Doğar doğmaz ateşle yıkadım ben!

Üzülme artık ey kör ve talihsiz insan,
Ben Güneş'in oğluyum, gözlerimde Güneş'in nuru var!
Geliyorum, yaklaşıyorum, işte ben geliyorum —
Güneşten doğan, Hun soyundan gelen Peygamber!

Ey kör, yazık sana, hâlâ görmüyor musun?
Doğudan doğuyor sabah, bak artık!
Sabah geliyor — ben geliyorum, Peygamberim ben!
Bekle beni, "Lâ havle"yle karşıla beni!

Doğudan doğuyor sabah — işte ben geliyorum!
Gök inliyor — ben de gök gibi inliyorum.
Yeryüzünü saran bu kara gecede
Dünyaya yeniden ışık getireceğim, Güneş olacağım!

Kapkara gece... Toprak ağıtlar söylüyor,
Kapkara gece... Gecenin oğlu inliyor.
Şarkta bir altın çizgi parlıyor artık:
Geliyorum! Ben Peygamberim — Güneş'in oğlu!

PAYG'AMBAR

*Oqarayotgan Sharq tomon,
Tikib nigohlarimiz,
Biz dard va tun bolalari,
Kutarmiz Payg'ambarimiz.*

D.S.Merejkovskiy

Kunbotarni qorong'ulik qopladi,
Kuni botib, keyin tongi otmadi,
Tundan tug'ilgan iblislar izg'ishib,
Tangrisini tahqir etib, toptadi.

Kunbotarni qorong'ulik qopladi,
Osmonida bir yulduz ham qolmadi,
Tun bolasi o'z tangrisin mahv etib,
Sig'inmoqqa boshqa tangri topmadi.

Kunbotarni qorong'ulik qopladi,
Bu zulmatdan hech kim omon qolmadi.
Bilmadi u imon degani nedir,
Jig'ildondan boshqasin tan olmadi.

Tun bolasi... Tun yo'liga tushibdir,
Soqovsan deb Muso tilin kesibdir,
Tangrining suyukli quli Isoning
Seskanmayin issiq qonin ichibdir...

Tun bolasi tundan choyshab yopindi,
Olloh emas, azozilga topindi,
Yoqib Injilni, tepkilab Qur'onni,
Adl kutib jig'ildonga cho'qindi.

Tun bolasi do'st bo'lolmas tong ila,
Qobil o'g'li ulg'ayibdir qon ila.
Jonivorga faqat tana muddao,
Ishi yo'qdir uning aslo jon ila.

Toshqin seldan yuvilmasmi sohillar,
O'ldirmasmi axiri qotil zahar?
Tun bolasi, endi bu davron bitdi,
Ko'zingni yum – qon rangida kunbotar.

Bu tun buncha quyuq, buncha zimiston,
Qiqirlarmi biron yo kular shodon?
Gohi yig'lar, goh piqillar, goh uvlar,
Kim u? Bu – tun bolasi tussiz shayton.

Qop-qora tun. Tun bolasi oh urar,
Ohlari-la bir-biriga sas berar.
Javrab-javrab qoqilar va yiqilar,
Qora tunda so'qir ko'z-la ne ko'rar?!

Qop-qora tun. Iblislar g'ujg'on o'ynar,
Qop-qora tun. Qayg'u ila qon o'ynar.
Qayg'u ila qora qonga belanib,
Tun bolasi mudhish o'yini o'ylar.

Qop-qora tun. Vaqt imillab o'tadi,
Oy ketidan oy quvalab o'tadi.
Tun bolasi ko'r ko'zidan yosh to'kib,
Kunchiqardan bir payg'ambar kutadi...

Tongda o'tli Quyoshdan Hunn tug'ildi,
O'tli Hunndan o't bo'lib men tug'ildim.
Yuzim ham, shu qiyiq qora ko'zim ham,
Tug'ildi-yu olov bilan yuvildi.

Qayg'urma hech, sho'rlik so'qir, chekma zor,
Kun o'g'liman, ko'zimda Kun nuri bor.
Men kelgayman, men kelgayman, men kelgum,
Kundan, Hunndan tug'ilgan shu payg'ambar.

So'qir sho'rlik, nahot ko'zing tamom ko'r?
Kunchiqishda tong otadi, qani, ko'r.
Tong otadi, men kelgayman – payg'ambar,
Sen meni kut, "lahavlani" o'qib yur.

Kunchiqishda tong otadi – men kelgum,
Ko'k ingragay, men ham ko'kdek dod degum.
Yer yuzini qorong'ulik chulg'abdir,
Yer yuziga men nur bergum, Kun bergum!

Qop-qora tyn. Yer qo'shig'i xo'p mungli,
Qop-qora tyn. Oh uradi tun o'g'li.
Kunchiqishda oq oltindan chiziqli bor:
Men kelgayman, men payg'ambar – Kun o'g'li.

THE PROPHET

*Riveting our eyes
On the blanching east,
Children of sorrow, children of night,
We wait, to see if our prophet shall come?*

D.S. Merezchkovsky

Night's heavy darkness shrouds the Western land,
The sun no longer rises with the dawn.
Within the gloom, the demons wheel and dance,
And even God is trampled by the throng.

Night's shadow thickens over all the West,
No stars remain to light the sky's dark crest.
Here, children of the night, who slew their God,
Still vainly wait for some new guiding rod.

Night's shadow thickens over all the West,
Where every soul is lost in aimless jest.
The laws of faith they cannot even name—
Their bellies blot the heavens with their shame.

Spawn of the dark, they walk the path of gloom,
Not even Musa can break their chain.
They also nailed Jesus to a cross—
Their blind justice thirsts only for blood and pain.

O children of the night, beneath the veil,
To Beelzebub alone you bent and hailed.
You crushed the Bible, trampled on the Qur'an,
And praised the belly—what more could be done?

O children of the night, you scorn the dawn—
Your first was Cain, who fed on blood alone.
The beast whose god is flesh, and flesh alone—
How can it hear love's higher, sacred tone?

As waves in flood bring terror with their roar,
As poison turns the blood and rots its core—
So too your world, O children of the night,
Falls shattered under cannon's rolling blight.

In pitch-black dark, the night becomes the throne;
Its chorus sings in whispers, sobs, and groans.
And somewhere in that shadowed, haunted room,
An unseen one still laughs—and plays with doom.

Someone unseen is howling in the night,
He summons those like him to join his rite.
He stumbles, then takes off in frantic flight—
But blind in darkness, how can he find light?

He wanders in pitch dark, his eyes wide, raw,
Where blood and grief have found their cruelest law.
He gasps within the stifling, burning breath,
And walks, weighed down by thoughts as dark as death.

In pitch-black night, even time slows its pace;
No mind can tame the storm of thoughts it makes.
Tears stream from sightless eyes without control—
He waits for a prophet to rise from the East.

In ancient days, the Huns were born of Sun,
And I—from Hun—am flame, forever young.
My face is pure, my eyes are slanted fire,
And blazing, I await my fated hour.

Oh, grieve no more, my blind one—grant me time.
I am the Sun's own son—its living eye.
I come to you, a flame, a word, a sign—
The solar prophet, born of Hunnic line.

O wretched blind man, open now your eyes!
From out the East, I come with morning skies.
I am the prophet, called and not denied—
Prepare for me; your final hour is nigh.

I am the light that rises in the East,
My voice shakes heaven from its silent sleep.
Night's shadow wraps the world in choking blight—
But I shall bring the dawn—the Sun, the light.

In pitch-black darkness, the aspens softly weep,
In pitch-black darkness, the night's own son does grieve.
In pitch-black darkness — a golden ray of sun,
I walk, the prophet and Palladian.

ПРОРОК

*Устремляя наши очи
На бледнеющий Восток,
Дети скорби, дети ночи,
Ждем, не придет ли наш Пророк.*

Д.С.Мережковский

Над Западом стустился мрак ночной,
Там Солнце ныне не взойдет с зарей.
Во мгле ночной лишь демоны кружат,
И даже Бог растоптан там толпой.

Над Западом стустился мрак ночной,
На небе звезд не видно ни одной.
Здесь дети ночи, Бога умертвив,
Напрасно ждали, что придет другой.

Над Западом стустился мрак ночной,
Здесь всякий занят полной ерундой.
Законы веры знать им не дано,
Здесь брюхо застит оком собой.

Исчадья тьмы, дорогой тьмы идут,
Их и Муса не вызволит из пут.
Айса, сын Божий, распят ими был,
Лишь крови жаждал их неправый суд.

О, дети ночи, под покровом мглы.
Лишь Вельзевулу поклонялись вы.
И Библию топтали, и Коран,
Восславив брюхо, что еще могли?

О, дети ночи, вы - заре враги,
Ваш Каин первый вырос на крови.
Животное, чей идеал лишь плоть,
Как может знать высокий зов любви?!

Так в половодье волн страшит накат,
Так яд в крови рождает в ней распад.
О, дети ночи, ваш повержен мир,
Над Западом раскаты канонад.

В кромешной тьме царит над всеми ночь,
В ней голоса, и всхлипы, и не прочь
В ней кто-то засмеяться, зарыдать,
Незримый кто-то там до игр охоч.

Незримый кто-то воет и орет,
Таких, как сам, на шабаш он зовет.
Вот он споткнулся, снова побежал,
Слепой во тьме, как путь он разберет?

В кромешной тьме он ходит, востроглаз,
Беда и кровь нашли тут свой экстаз.
И, задыхаясь от паров таких,
Он ходит в думах тяжких, как напасть.

В кромешной тьме и время медлит ход,
Не сдержишь тут и мыслей хоровод.
С незрячих глаз текут потоки слез,
С Востока он теперь пророка ждет.

Был в древности рожден от Солнца гунн,
От гунна - я, как пламя, вечно юн.
Я ликом чист, глазами я раскос,
И, пламенея, жду я свой канун.

О, не грусти, слепец мой, дай мне срок,
Я Солнца сын, верней, его зрачок.
Иду я к вам, пылая словно весть,
Рожденный гунном солнечный пророк.

Слепец несчастный, ты глаза раскрой
С Востока я иду к тебе с зарей.
Иду к тебе, я - призванный пророк,
Дождись меня, готовься к «Отходной».

Я - свет с Востока, радостный восход,
Мой голос сотрясает небосвод.
Над миром всем стустился мрак ночной,
Дам миру свет я, Солнце вновь взойдет.

В кромешной тьме печален плач осин,
В кромешной тьме рыдает ночи сын.
В кромешной тьме - луч солнца золотой,
То я иду, пророк и Палладин.

перевод А.Кодара

Мағжан поэмалары

Мағжан поэма жанрына даралық стилмен келген эпик акын. «Батыр Баян», «Оқжетпестің қиясында», «Қойлыбайдың қобызы» сияқты поэмаларында тарихи таным мен көркемдік қуат астасып келіп, өзгеше көркемдік әлемнің аспанын ашады.

Мағсанын poemaları

Мағсан – istedadlı bir epik-şairdir, poemalar janrında özünəməxsus üslub qoyub gedib. Onun “Batır Bayan”, “Okjetpestin qayasında”, “Qobız Qoylibay” poemalarında tarixi düşüncə ilə bədii güc sıx şəkildə vəhdət təşkil edir, bu əsərlər şairin özünəməxsus bədii dünyasını açıb göstərir.

Мағжандын поэмалары

Мажит — поэма жанрында өзүнə гана таандык стилди жараткан таланттуу эпикалык акын. Анын «Батыр Баян», «Окжетпестин жээгинде», «Койлубайдын кобузу» сыяктуу чыгармаларында тарыхый ой жүгүртүү терең көркөм күч менен айкалышып, автордун кайталангыс поэтикалык дүйнөсүн ачып берет.

Мағсан’ın şiirleri

Мағсан, yetenekli bir epik şairdir. Şiir türünde kendine özgü bir üslup ortaya koymuş ve bu alanda kalıcı bir iz bırakmıştır. Onun “Batır Bayan”, “Okjetpes’in Kenarında” ve “Koylubay’ın Kopuzu” adlı şiirlerinde tarihî düşünce ile edebî güç derin bir bütünlük içinde birleşir. Bu eserler, şairin kendine özgü sanat dünyasını bütün açıklığıyla gözler önüne serer.

Mag'jonning poemalari

Mag'jon – poema janrida o'ziga xos uslub qoldirgan iste'dodli epik shoirdir. Uning “Botir Boyon”, “O'qjetpesning yonida”, “Qo'yliboyning qo'bizi” poemalarida shoirning betakror badiiy olamini ochib beruvchi tarixiy tushuncha va badiiy kuch chambarchas bog'liqligi ko'rinadi.

Magzhan's narrative poems

Magzhan was a gifted epic poet who developed a distinctive style within the narrative poem genre. In works such as *Batyr Bayan*, *Okzhetzepesti kiiyas-ynda*, *Kobyz Koilibaya*, he powerfully intertwined historical vision with artistic expression, revealing the unique poetic world he created.

Поэмы Магжана

Магжан — талантливый поэт-эпик, создавший в жанре поэмы свой неповторимый стиль. В таких его произведениях, как «Батыр Баян», «На утёсе Окжетпеса», «Кобыз Койлыбая», историческое восприятие тесно переплетается с художественной мощью, раскрывая самобытный поэтический мир автора.

Батыр баян

(поэмадан үзінді)

Бірінші тарау

Жүрегім, мен зарлымын жаралыға
Сұм өмір абақты ғой саналыға.
Қызыл тіл, қолым емес, кісендеулі,
Сондықтан жаным күйіп, жанады да.
Қу өмір қызығы жоқ қажытқан соң,
Толғанып қарауым сол баяғыға.
Түйіннің тоқсан түрлі шешуі бар
Әдемі ертегідей баяғыда.
Әдемі өткенді ойлап айнымасам,
Сұм өмір күшті уын аяды ма?
Ертегі уатпай ма баланы да,
Сөз сиқыр ғой, жазбай ма жараны да?
Ақын да бір бала ғой айға ұмтылған,
Еркімен өзі ақ отқа барады да.
Жай тақтақ жабайыдан жол қалғанда,
Қанды ор боп ақын жолы қалады да.
Ойлайды, күніренеді, толғайды ақын,
Күрсініп көзіне жас алады да
Ақында адамзаттан дос болмайды,
Жалғыз ақ сырын сөйлер қаламына.
Мен де ойды ағытамын қаламыма,
Арқаның көз жіберсем алабына:
Сарыарқа - сары дария, қиыры жоқ
Кез болсын, қандай қыран, талады да.
Ішінде сары дария көз тоқтатар
Көкшетау - Сарыарқаның аралы да.
Көкшеде күні кеше қойдай өрген
Түрлі аң: бөрі, бұғы, маралы да.
Айрылып асау, ерке аңдарынан
Көкшенің тас жүрегі жаралы да!
Арқада жер жетпейді Бурабайға,
Бөленген бұйра сыпсың қарағайға
Бұлт құшқан мәңгі мең зең Көкшетауға
Бөлектәу: «Ой, бауырым!» дер анадайда.
Оқжетпес найза қия қыранға ұя,
Қарасаң жанның шері тарамай ма?
Солардың ортасында Бурабай көл,
Мөп мөлдір, дөп дөнгелек ұқсайды

Айға. Бурабай - Арқа аралы, жер еркесі,
Ертеде қоныс болған Абылайға.
Бауырында Бурабайдың қалың ағаш
Көкшенің жалыменен біткен жалғас.
Арудың ақпен өрген тұлымындай
Қарағай, қызыл кайың, тал аралас
Ертеде жел өтпейтін қызыл ағаш,
Дариға, бұл күндерде жап жалаңаш!
Қабірінен әулиенің алашқа артық
Ертеде Абылайға орда болған ағаш.
Ордасын сол ағаштағы Абылайдың
Меккедей тәуеп қылған тамам алаш.
Қиын күн туған алаш баласына,
Шұбырып жапанның сар даласында,
Кез болған жаудан үркіп «Ақтабанға»
Дұшпанның қалғандай боп табасына.
Арқаға аяқ салып, түскен барып
Екі оттың орыс, қытай арасына
Күндерде сонау - қара, тапсырған ел
Тағдырын Абылайдай данасына.
Сол күнде ел қорғаған Абылайдың
Қылсаң да аз қанша тәуеп моласына.
Алыстан орыс, қытай - ауыр салмақ,
Жақыннан тыншытпайды қалың қалмақ.
Артында ор, алдында көр, жан жағы жау,
Дағдарған алаш енді қайда бармақ?
Сол кезде елге қорған болған Абылай,
Көп жаудың бірін шауып, бірін арбап.
Күндердің бір күнінде хан Абылай
Қалмаққа -(ойына алды) ойран салмақ.
Ханынан: «Аттан!» деген сөз шыққан соң,
Ордаға батыр, билер келді андап.
Жиылды өңшең ноян, ығай сығай,
Байжігіт, Тасболат пен би Толыбай,
Ту баста Абылайды хан көтерген
Қамқоры Қарауылдың шешен Қанай.
Ашуы жауған қардай, шөккен нардай
Қарт қыран Қанжығалы қарт Бөгенбай,

Бөкеңнің жас жолбарыс жеткіншегі
Аузынан жалын шашқан жас Жанатай.
Найзасын нажағайдай ойнататын
Жас барыс Бөсентиін Сарымалай.
Балталы, екпінді оттан Оразымбет,
Сіргелі, шапшаң оқтан ер Елшібек,
Өзіне тірі жанды тең көрмейтін
Тәкаппар Қошқар ұлы ер Жәнібек.
Қалданға ханмен бірге тұтқын болған
Жолдасы Абылайдың батыр Жәбек.
Майданда от шашқандай оқ шашатын
Сырттаны Бәсентиін ер Сырымбет,
Осындай өңшең көкжал жиылысты
Күңіреніп жолбарыстай: «Жау қайда?» деп.
Әрі ақын, әрі батыр Қарабұжыр,
Айтатын өрлеп барып аспанға сыр.
Бұқар мен Тәтіқара қосылғанда,
Толқынды тұңғиық боп төгілер жыр.
Осылай думанменен күндер өтіп,
Батырлар ерікті енді жатқанға құр.
Аттан деп әлі айтпаған Абылайға
Көкжалдар дей бастады: «Жүр енді, жүр!»
Алайда Абылайдан сөз болмады,
Сондықтан бұғып, бықсып туды күбір.
Жиналған өңшең бөрі Бурабайға,
Алаштың кебесіндей ізгі жайға.
Батырлар бұғаудағы арыстандай,
Абылай тұңғиық бір терең ойда.
Бәрі де ел қорғаны - батыр, билер,
Аттанбай тек жатудан таппай пайда:
«Жүрелік, жау басынар!» деген сөзбен
Салады Қанай биді Абылайға.
Би Қанай: «Бұ қалай?» деп бастағанда,
Абылай сұрайды одан: «Баян кайда?»
«Қанайым, ойың удай, тілің шаян,
Амал не, келген жоқ қой батыр Баян.
Көп жаудың албастысы, ел еркесі
Баянның батырлығы алашқа аян.
Баянның аруақты құр атынан
Көп қалмақ болмаушы ма ед қорқақ қоян
Наркескен, өрттей ескен, қайтпас болат
Баянсыз қанатымды қалай жаям?!
Би Қанай! Аттанбайды хан Абылай,
Келмесе қандыбалақ батыр Баян!»
Деген соң ойы теңіз хан Абылай,
Аяңдап батырларға қайтты Қанай.
Байлаулы бөрілерді ыза қылмай,

Кестелеп, сөзбен сипап айтты Қанай,
Күндеу ме, көтеру ме? - кім біліпті,
Батырлар десті жалғыз «Баян бала ай!»
Көкшенің бауырында өңшең көкжал
Күңіреніп күтіп жатты күндер талай.
«Жау!» десе жатпайтұғын батыр Баян,
Апырмай, келмеуінің мәні қалай?
Жас Баян жауды талай көрмеп пе еді,
Сорғалап сұңқардайын төнбеп пе еді.
Майданда жолбарыстай жалғыз ойнап,
Сан қолға аш бөрідей кірмеп пе еді?!
Жебесі көбе бұзып, жүректі үзбей,
Найзасын, сірә, жалған сермеп пе еді?
Бірін айт, бәрін айт та, басқа батыр
Баяндай «алашым!» деп еңіреп пе еді?
Бұл жолы кешігуі жай емес қой,
Тұлпарым кез болды ма орға, тегі!
Арқада бір өзенді дер Обаған,
Сол жерде Уақ елі қоныс қылған.
Ертеде өрттей өжет сол Уақтың
Ер Көкше, Ер Қосайдай ері болған.
Сол ері ерте күннің, ер Көкшенің
Нәсілінен қайтпас алмас Баян туған.
Баянның ер ағасы - батыр Сары,
Қос қыран тізе қосып жауын қуған.
Айналып оны айт, мұны айт,
Ер Баянды айт. Ер Баян алашының бетін жуған.
Ол күнде аз қазақ пен қалың қалмақ
Қыран мен қара құстай алысқан шақ.
Баласы алты алаштың Абылайдың
Астында ақ туының табысқан шақ.
Қазақтың батырлары бәрі қыран,
Сонда да бір батыр жоқ Баяндай тап.
Жауының бір жорықта бір сұлуын
Ер Баян алып қайтқан артына сап.
Баянның алып қайтқан сол сұлуы –
Балдырған бөбек дерлік, он төрт жаста ақ.
Сол сұлу сұлу екен атқан таңдай...
Сол ұшқын өртке айналып жап жас
Ноян алысып жүрегімен аласұрған.
Жастықта жалынданып сүйген қандай!
Баладай өксіп жылап, күйген қандай!
Көрмесең жан жарыңды өлгендей боп,
Қайғырып күлден кебін қандай!
Кеудеңе жан кірмей ме, көзің шалса,
Өмірің жаңа ағарып атқан таңдай.
Кеуденді қасиетті сәуле кернеп,

Жүрегің сол минутте жарылғандай.
 Не дерсін салпаң құлақ есектерге,
 Өгіздей өмір сүрген сүймей жанбай!
 Ноян да сол сұлуға - тәтті балдай,
 Мөлдіреп қараушы еді көзі талмай.
 Мас болып, дене түгіл, жаны елжіреп,
 Жұтқандай сол сәулені демін алмай.
 Алайда бұзық ойдан аулақ еді,
 Сұлуға тәңірі көріп табынғандай.
 Жанса да жап-жас Ноян, сұм сұлу қыз
 Көп заман жүрді бірақ көз де салмай.
 Сонда кейбір кезде ақ бетіне
 Бір нәрсе жүгіруші ед ыстық қандай.
 Айға алтын күн нұрынан сәуле бермек,
 Шалқыған махаббат - от аспанға өрлеп.
 Жүрегің өзі сүйген отты жүрек
 Оятпақ тас болса да, зарлап тербеп.
 Басында сыр бермеген сұм сұлуға,
 Біраздан бола бастар күлкі кермек.
 Нояннан о да көзін алмас болды,
 Күйдіріп жас жүрегің жалын кернеп.
 Шешілді екі жастың жұмбақтары
 Екеуі бір іңірде сайда кез кеп...
 Сиқырлы гүлге оранған жібек майда,
 Сылдырлап сылқ-сылқ күлген терең сайда
 Ерке өзен жанын өртеп, жармен ойнап,
 Сүйгізген ақ бетінен күміс Айға.
 Сондай бір жібек кеште жаны өртеніп,
 Екеуі «әу!» дескендей барған сайға.
 Аулақта сүйіскен жан ұшырасса,
 Еріксіз тамырларға у тарамай ма?!
 Анттасып, айрылмасқа сөз байласып, -
 Бастық деп асыға адым санамай ма?
 Жас Ноян қызды көріп от боп кетті,
 Көздері қызыл жалын шоқ боп кетті,
 Жер мен көк, ай, жұлдызды тұман басып,
 Бір қыздан басқа нәрсе жоқ боп кетті.
 Келді де қызға жалын сөздерімен
 Шығарды жан ұшырып іштегі өртті.
 Бір күйіп, бір суынып, бір елжіреп,
 Біресе жас баладай жасын төкті.
 Өртемей отты жүрек қоймақ па екен,
 Тақады сұлу қыз да бетке бетті.
 Қыз сонда: «Ноян бауырым - кебем!» деді,
 «Мен сенің сүйгеніңе сенем», деді.
 «Сүйемін мен де сені, тәңірі куә,
 Тән түгіл жаным саған берем?» деді.

«Нояным, бірақ сенен қалауым бар»,
 Деді де сұлу ойға тереңдеді.
 Сұлудың сырға толы торғын беті ай,
 Бетінде ешбір толқын көрінбеді.
 Біраздан көздеріне жас мөлдіреп,
 Жас сұлу жылап тұрып күлімдеді.
 Қыз сонда: «Қалауым бар, Ноян батыр,
 Адасқан аққу құстай мен бір пақыр.
 Арқаның аруы боп жүрсем дағы,
 Алыста туған, өскен жерім жатыр.
 Өткізген балаусадай бөбек күнім,
 Барқыттай белес-белес белім жатыр.
 Айбынды арыстандай құмда кезген,
 Күңіреніп қалың қалмақ елім жатыр.
 Барқыт бел, қашқан қалмақ қалсын адыра,
 Ата анам - айым менен күнім жатыр.
 Ер Баян біздің елге барған еді,
 Көп қойға көкжал ойран салған еді.
 Бөбегін шырылдатып ап кеткенде
 Ата анам жылап зарлап қалған еді.
 Сорлы анам көкірегін көкке сауып,
 Қан жылап менен бір ант алған еді.
 Ол анты: «Елдің шетін, анаң бетін
 Бір көрмей, қозым, ерге барма!» деді.
 Анама сөзім - анау, өзім - мынау,
 Жас Ноян, жүгінемін ер деп сені.
 Көр болсақ, көрді көрмей, тәңірі ондай ма,
 Ер Баян неге батқан терең ойға?
 Мен сорды көргеннен-ақ сүйген Баян,
 Қосылсақ, Баянға ауыр дерт болмай ма?
 Биікке кетпей киік ойда ойнаса,
 Ашулы арыстанға мерт болмай ма?
 Екеуміз Сарыарқадан сапар қылсақ,
 Қатерсіз қосылуымыз берік болмай ма?
 Қаны бір ел еді ғой қазақ, қалмақ,
 О да бір саған туған жұрт болмай ма?!»
 Деп сұлу сыбырлады сиқыр сөзін,
 Толтырып меруерттей жасқа көзін.
 «Шыдашы, кәне күймей!» дегендей ақ,
 Ноянға тақап тұрып жалын жүзін.
 Жас Ноян жас қанына тұншыққан соң,
 Ұмытпай тұрсын қалай өзі өзін!
 «Жарайды, даярмын!» деп айтып салды,
 Ойланып бір минут та қалмай төзім.
 Сол сайда уәделерін бекітісіп,
 Екеуі айналасты ыстық жүзін.
 Сол уақыт мезгіл екен дәл таң алды,

Төзім қып албырт Ноян күтпей таңды,
Жүгіріп жан ұшырып, жаяу барып,
Жылқыдан екі жүйрік таңдап алды.
Азырақ азық алып, қару жарақ,
Жүйрікке әсем әбзел тұрман салды.
Сөйтті де Сарыарқамен есендесіп,
Екеуі ескен желдей кетіп қалды.
Кетті олар. Сәске болды, ауыл тұрды,
Алдымен Ер Баянға хабар барды.
Боз үйде жатыр екен Баян жалғыз –
Керілген күнге еркелеп жас жолбарыс.
Ауылдың ақсақалы сөзді әкелген
Деп бастап: «Баян айым, бір масқара іс
Өткен түн болып қапты...» деп шұбыртып,
Жаудырды екі жасқа нәлет қарғыс.
Алайда жас Ноянды ақтай сөйлеп,
Дей берді: «Қылды ау бізге қалмақ қар қыз!»
Ер Баян сұп-сұр болып деді жалғыз:
«Жарайды... Бар, ақсақал. Ойланармыз».
Боз үйде жалғыз қалып Баян енді,
Жаралы жолбарыстай күңіренді.
Қорғасын миын, ойын төмен басып,
Ақылға алғыр құстай ашу төнді.
Бір көк сұр түс енгізіп бар денеге,
Сұм жүрек қанды өзіне жинай берді.
Ақыры ашу ерді билеп кетіп,
Жалп етіп сөнген шамдай ақыл өлді.
Өлді ақыл. Атып тұрып Батыр Баян,
Боз үйден оқ жылайдай шыға келді.
Ер Баян сол кеткеннен кете барды,
Мініп ап белдеудегі көк тұлпарды.
Дулыға, қалқан, көбе қалған ұмыт,
Белінде жалғыз ақ бір садақ бар ды.
Бауырынан Обағанның сырғып өтіп,
Арыстан айдалада дүбір салды.
Дауылдай талмай есіп, желдей ұшып,
Түс ауа Жолдыөзекке жетіп қалды
Кермиық Жолдыөзектің даласында
Алыстан екі қара көзі шалды.
Атығай қоныс салған Жолдыөзекке,
Құнарсыз, ащы татыр сорлы өзекке.
Жолдыөзек - жолсыз өзек, құтсыз, отсыз,
Алдымен жау да салған қолды өзекке.
Айрылып байлығынан, көп соққы жеп.
Көз жасы Атығайдың толды өзекке.
Алаштың Асан Кайғы данышпаны
Кетпеген «Қанды өзек» деп, тіпті текке.

Ежелден құт дарымай, қағынған жер,
Қайғылы бір іс болды сол өзекте.
Алыстан екі қара көрді Баян,
Кілегей қара бұлттай төнді Баян.
Ой жоқ боп, жүрек шоқ боп, құр екпін боп,
Сұңқардай сорғалаған келді Баян.
Қыз түгіл, қаны бірге өз бауырын
Танымай қалғандай да болды Баян.
Байланған белде сала садағына
Қалшылдап қалды салып қолды Баян.
Ашуын арыстанның байқаған соң,
Майысып тұра қалды жап-жас Ноян.
Жас Ноян жүйрігінің мойнын бұрды.
Жас Ноян Ер Баянға қарсы жүрді.
Жақындап келіп қалып ағасына
Түсінен шошыды да тоқтап тұрды.
Жапанда аға іні: Баян, Ноян,
Алып кел көз алдыңа Ай мен күнді.
Дұрысы күміс күлген күндізбенен
Түнерген қара бұлттай қара түнді.
Алайда, ерке бұлан Ноян ұлан
Ашулы ағасына қарап күлді.
Бір күлді балдырғандай Ноян бала,
Ашылған шешек жарып гүлдей жаңа.
Еріксіз сотқарлығын кешіретін
Еркелеп ерке ұландай күліп кана.
Көрсен де дауыл гүлді - басылмады,
Ер Баян арыстандай жаны жара.
Қалшылдап, көзі кан боп, қолын алмай
Байланған садағына белде сала.
Жас Ноян: «Жан көке!» деп сөз қатқанша,
Сұлу да жетіп келіп: «Баян аға!»
Дегенше, қалды тартып батыр Баян,
Баянның батырлығы алашқа аян.
Оқ тиіп жүрегінен құлап түсті
Атынан бүктетіліп бөбек Ноян.
Жын шуы басқандай боп естімеді
«Жан көке, аға!» деген сөзді Баян.
Садағын сол секундте тартты тағы
Бір ашып, бір жұмбап да көзді Баян.
Үстіне інісінің денесінің
Түсірді тағы ұшырып қызды Баян.
Екі жас аттарынан ұшып түсті,
Түскенде бірін бірі құшып түсті.
Жүректен атып ыршып шыққан қанмен
Жалғыз ақ «Аһ» десті де, «Жаным» десті.
Қомағай қара топырақ бүлкіл қағып.

Асығып екі жастың қанын ішті.
Күлдей қу, тұнжыраған түндей болып.
Жия алмай, құр теңселіп, ақыл есті.
Тұрды да біраздан соң батыр Баян,
Атынан есі ауғандай құлап түсті.
Бірталай талғандай боп жансыз жатып,
Тұңғыық көмескі көп ойға батып,
Ер Баян есін жиып, екі жасқа
Бір қарап қара тастай қалды қатып.
Сол кезде сар дала да күңгірт тартты,
Еңкейіп бара жатты күн де батып.
Құшақтап ақ селеуді жылады жел
Өзінің қасірет жырын қоңырлатып.
Құшақтап екі жасты күңіренді ер
Көзінен ыстық жасты сорғалатып.
Қайғыдан жарылғандай қайнар жүрек,
«Уһ уһ!» - деп үзілгендей есіл өзек
Қасіреті қара түндей Ер Баянның
Алдында бүлдіргендей екі бөбек.
Аузынан уыз шыққан екі жасты
Ер Баян сүйді құшып кезек кезек.
Жапанда жапа жалғыз еңіретті ерді
Әлгіде ойды улаған ашу кезеп.
Ашудан бұғып қалған қорқақ ақыл
Күбірлей бастады енді: «Мұның не?» - деп.
Зарланып күңіренді батыр Баян,
Мезгілде күңгірт тартқан кешке таман:
«Кең ақыл, отты қайрат, сырттаным» - деп,
Ер едім еркелеткен алаш тамам.
Сындырдым аз ғана Уақ елім белін,
Елімнен кетіп елді қайдан табам?
Жейтұғын өз күшігін болдым бөрі,
Ісімді мынау ағат немен жабам?
Қарабет болдым алаш баласына.

Ер дер ме енді мені Абылай данам?!
Жорыққа қу қалмаққа жүрдім неге?
Тобына көк бөрідей кірдім неге?
Тәтті бал, балауса тал жас сұлуды
Көр болғыр, екі көзім, көрдің неге?
Садақпен жүрегінен тартып кетпей.
Жыландай бауырыма сап келдім неге?
Әйелдей баса алмайтын жүрек жынын
Есалаң жүрекке ерік бердім неге?
Буынып сол боз үйден шықпай өлмей?
Атылып оқ жыландай тұрдым неге?!
Ойламай, белді бекем будым неге?
Қозымды қас дұшпандай қудым неге?
Майысып Ноян қалқам, ерке марқам,
Қасқиып қарсы алдымда тұрдың неге?
Бауырыма тас жүрегім жібімеді ау,
Бір ата, бір анадан тудым неге?
Салдырап шіріп қалғыр саусақтарым
Қанымен өз қозымның жудым неге?
Күнәсіз екі жасты өлтіргенше,
Өлмедім ішіп уын удың неге?!
Сұлу ай, қалмай маған ердің неге,
Жыландай бауырыма кірдің неге?
Қадалды оқ кірпігің жүрегіме,
Жүрегім тілім тілім тілдің неге?
Жұлдыздай аспанда алыс жымыңдаған
Алыстан «ағатайлап» күлдің неге?
Секіріп суда ойнаған шабағымды,
Сұм сұлу, қармағыңа ілдің неге?
Тірлікте бетіңнен бір сүйе алмадым,
Тіл тартпай, ерке тотым, өлдің неге?!
Күй, жүрек! Көл бол, жасым! Өртең, ішім!
Алдымда айнама жатыр бөбек пішін.
Сұм садақ кетсе де үзіп жас жүрегін,

Жойған жоқ құлыншағым ерке түсін.
Сорлы ағаң атып жығып өз інісін,
Иіскейді енді зарлап аппақ төсін.
Тартқанда сынбадың ау, сұм садағым!
Қайтейін, арымадың, арда күшім!
Жоқ, әлде, жоқ... жоқ... Әлде... Өлтірдім бе.
Інімді алты алаштың намысы үшін?!
Арқамдай жер жүзінде жер бола ма?
Айбынды алашымдай ел бола ма?
Алашта ертеде өткен екі арыстан:
Ер Көкше, Ер Қосайдай ер бола ма?
Солардың нәсілінен Сары, Баян,
Барыстай ойын салған сар далада.
Інісі Ер Баянның жасық Ноян
Атадан азып туған дер бола ма?
Құл болса бір қыз үшін балдырғаны
Алашқа бұдан да ауыр шер бола ма?!
Дариға, жұбанамын, жел ойменен,
Тартпадым сұм садақты бұл ойменен.
Тандырған мені есімнен ғашықтық қой,
Бір тынбай сұр жыландай жаным жеген.
Өз бауыры, өз сүйгенін өзі өлтірген
Болар ма, сірә, сорлы адам менен?!
Алдымда «Көкежан!» - деп күліп тұрған
Садаға кетпедім ғой, қозым, сенен.
Ел беті енді маған болсын арам,
Алашым, аттанамын, жауыңда өлем!» -
Деп зарлап, күңіренді жаралы ер,
Айрылған екі жаннан қаралы ер.
Зарланып көзінен қан тамшылатты,
Тұңғиық жанды жеген қап қара шер.
Жүрегі тас болса да шыдай алмай,
Қамығып, қайғы басып, күрсінді жер.
Молайтып минут сайын қасірет жырын

Жаныңда өксіп өксіп жылады жел.
Бозарып бел артынан таң атқанда,
Соққыдан сенделгендей тұрады ер.
Күміс таң жерге күміс сәуле шашты.
Сәуле мен қараңғылық араласты.
Алыспас адал, арам бекерге ұзақ,
Жеңіліп қараңғылық жылжып қашты!
Сол кезде жаны жара батыр Баян,
Үңгір ғып қара жердің бетін ашты.
Жапанда қазған суық тар үңгірге
Көтеріп көмді әкеліп екі жасты.
Топырақ екі жанын жасырған соң,
Ер Баян тағы көл ғып төкті жасты.
Ер Баян көмді екеуін дөң басына,
Түсірмей бір топырақ ортасына.
Ап шыққан қаруларын сүйіп сүйіп,
Ноянның көмді бәрін өз қасына.
Отырды топыраққа ұзақ басын қойып,
Шомылып қанды ыстық көз жасына.
Аздан соң мінді атына батыр Баян
Сиынып бір жаратқан алласына.
Жолбарыс жортып кетті бетін түзеп,
Шаңдатып, Абылайдың ордасына.
Жас Баян жауды талай көрген еді,
Сорғалап сұңқардайын төнген еді.
Майданда жолбарыстай жалғыз ойнап,
Сан қолға аш бөрідей кірген еді.
Жебесі көбе бұзып, жүректі үзіп,
Найзасын ылғи дәлдеп сермеп еді.
Бірін айт, бәрін айт та - Батыр Баян
Туғаннан «Алашым!» - деп еңіреп еді.
Көкжалдың осы жолы кешіккені,
Осындай тұлпар орға кез кеп еді.

Мағжан прозасы

Мағжан проза саласында да қалам тербеген суреткер. Оның әңгімелері мен новеллаларының көркемдік қуаты аса биік. Мағжанның «Шолпанның күнәсі» әңгімесі арқылы қоғамның аса маңызды әлеуметтік-психологиялық мәселелерін проза тілімен терең жеткізе білген. Бұл хикаят көркемдік-психологиялық қуатымен дара тұрған шығарма.

Мағжанın нәср yaradıcılığı

Мағжан yalnız poeziyada deyil, һәм дә нәсрдә өзүнү göstәrib. Onun hekayә vә novellaları yüksәk bәdii sәviyyәdә yazılıb. “Çolpanın günahı” hekayәsindә şair nәsr dili ilә cәmiyyәtin mühüm sosial-psixoloji problemlәrini bizә çatdırmağa müvәffәq olub. Bu әsәr öz bәdii-psixoloji gücünә görә unikaldır.

Мағжандын прозасы

Мағжан өзүн акын әле эмес, прозаик катары да тааныта алды. Анын аңгемелери менен новеллалары жогорку көркөмдүк деңгээлде жазылган. Проазада акын өз заманынын социалдык-психологиялык көйгөйлөрүн курч чагылдыра алган. Анын ачык мисалы катары “Чолпондун күнөөсү” аттуу чыгармасын алсак болот. Бул чыгарма өзүнүн көркөмдүк, психологиялык өзгөчөлүгү менен айырмаланып турат.

Мағжан’ın düzyazıları

Мағжан sadece şiirde değil, nesirde de kendini göstermiştir. Onun hikâye ve novellaları yüksek sanatsal seviyede kaleme alınmıştır. “Şolpan’ın Günahı” adlı hikâyesinde, şair nesir diliyle toplumun önemli sosyal ve psikolojik meselelerini bizlere başarıyla aktarmıştır. Bu eser, sahip olduğu sanatsal ve psikolojik derinlik bakımından eşsizdir.

Mag'jon nasri

Mag'jon nafaqat she'riyatda, balki nasrda ham o'zini namoyon qila olgan adib. Uning yuksak badiiy saviyada yozilgan hikoya va novellalari sevib o'qiladi. O'zining «Cho'lponning gunohi» hikoyadasida yozuvchi bizga nasr tilida jamiyatning eng muhim ijtimoiy-psixologik muammolarini yetkazishga muvaffaq bo'lgan. Bu asar o'zining badiiy va psixologik kuchi bilan ajralib turadi.

The prose of Magzhan Zhumabayev

Magzhan revealed his talent not only in poetry but also in prose. His stories and novels are written at a high artistic level, demonstrating both narrative skill and psychological depth. In his story Sin Sholpan, the poet uses the language of prose to convey some of the most pressing socio-psychological issues of his time. The work stands out for its artistic originality and psychological power.

Прозы Магжана

Магжан проявил себя не только как поэт, но и как прозаик. Его рассказы и новеллы написаны на высоком художественном уровне. В прозе поэту удалось выразить важнейшие социально-психологические проблемы своего времени — ярким примером тому служит рассказ «Грех Шолпан». Это произведение выделяется своей исключительной художественной и психологической глубиной.

Шолпанның күнәсі (үзінді)

Шолпан Сәрсенбайға шыққан жылы өзіндей жас келіншектермен аулақта кеңескенде: «Баласыз өмірдің қызығы жоқ қой», – деп аузымен ғана айтушы еді. Мал орнына сатылып, жаны сүймеген жанға жар болатын қазақтың сансыз қыздарының ішінен әлдеқалай өзінің сүйгеніне тиген Шолпан шынында бастапқы жылы бала керек қылмады. Ақ отаудың ішінде оңаша жатса да, яки күйеуін құшақтап жатса да, ол ылғи ішінен: «Жасаған-ау, бала бере көрме?!» – деп тілейтін еді.

«Балалы болсам, әдемі өмірім бұзылады-ау», – деп ойлайтын еді Шолпан... Бала туса, күйеуімен екеуінің ортасында бір тікенек өсетіндей болушы еді... Қиюласып қосылған екі жанның арасына жат бір үшінші жан түскен соң, екеуінің де жалынды, екпінді махаббаты бүлінер, бәсеңдер, суынар деп қорқушы еді Шолпан.

Осы ойлармен талай түндерде, талай таң мезгілінде Тәңірден: «Бала берме!» – деп тілеп еді. Күншығыстан ақ жібектей таң атып келе жатқан мезгілде, өзге адам сәждеге құлап, маңдайын топыраққа былғап, тасқа ұрып, Тәңірден бақытты тұрмыс, өшпес бақыт, кетпес байлық, әсіресе бала сұрайтын кезінде, Шолпан күрсіне-күрсіне, Жасағанға:

«Бала бере көрме!» – деп жалынып еді. Затында баланы жек көргендіктен емес, ерімен екі ортасындағы жібектен нәзік махаббат жібі үзілмеу үшін, екі жанды бір-біріне қоса білген иманнан да ізгі махаббатқа басқа бір жан келіп тап салмау үшін, бала болмауын тілеп еді Шолпан.

Жас жүректің ұйтқыған ондай есалаң тілегі қабыл болды ма, кім білсін, түскеніне үш жыл толды, Шолпан құрсақ көтерген жоқ, құрсақ көтермегеніне Шолпан шын разы еді. Ері мен екі ортадағы махаббат оты күн сайын дүрілдемегенімен, бәсеңдемей, бір қалыпта тұрғаны сол баланың жоқтығынан ғой деп ойлады Шолпан. Үш жыл бойы ері де ешбір уақыт бала жоқтамаған сықылды еді, үш жыл бойы Шолпаннан басқа, Шолпанның оттай ыстық, желдей жібек құшағынан басқа ештеңе тілемеген еді. Оның өмірінің басы да, аяғы да, «ағузисы» да, «сүбіханысы» да Шолпан ғана сықылды еді. Дүниеде теңіз терең емес, адамның жаны терең, Шолпанның ерінің жанының терең түбінде қандай ой, қандай тілек жатқанын кім білсін, әйтеуір, Шолпанға осылай көрінуші еді. Қысқасы, Шолпан үш жыл бойына оны осы ойдан қайтаратын ешбір сөз де естіген жоқ, ешбір іс те көрген жоқ. Дұрысы, баласыз өмір – бос өмір деген сөзді басқа талай адамдардан естіді, бірақ жаны сүйген жарынан естіген жоқ. Ғашық адамға Құранның аяты қасиетті емес, жарының сөзі қасиетті, жарынан басқа адамның сөзін не қылсын Шолпан!

Бірін-бірі қуалап ай соңынан ай озды, бірін-бірі жетелеп жыл соңынан жыл озды, не керек, Шолпанның «бала болмасын» деген ойы бекігеннен бекіді. Бірақ... жалпы жаратылыста да, адамның өмірінде де, адамның ойында да, өзгерістің даярлығы болмаса, дәл өзі ұзақ созылып барып болмақ емес. Өзгеріс қашанда болса кенет болмақ. Екі ай, үш ай, күз дейміз. Сонда күздің келгенін адам екі-үш ай бойына сезіп жүрмейді. Бір-ақ уақытта, айталық, бір-ақ түнде әжімді жүзі жылауық күздің келгенін сезіп қалады. Шолпанның «бала болмасын» деген ойы да бір-ақ түнде өзгеріп шықты. Ұршыққа оралған жіптей басы-аяғы жоқ қыстың ұзын кеші еді. Іңірде мал жайлап болған соң, Шолпанның ері әңгімелесіп отыру үшін құрбысы Нұржанның үйіне кеткен. Нұржанның үйленгеніне бес жыл болып еді. Бес жылдың ішінде үш баласы бар еді: екеуі ұл, біреуі қыз. Шолпанның ері Сәрсенбай Нұржанның үйінде ұзақ отырып қалды. Сәрсенбайды

ұзақ отырғызған Нұржанның ұзақ әңгімесі емес, оның үш баласы еді. Әңгіме дейтін әңгіме де болған жоқ, тек бәрі үш баланың қызығына қарасып, мәз-мейрам болысты да отырды. Нұржанның екі ұлы былдырласып өлең айтқан болысады. Білектерін сыбанып, алақандарына түкіріп, тұшталаңдап, бір-бірімен күресеміз деп ұстаса бергенде, аяқтары бір-біріне шалынысып қалып, біреуі жығылады, екіншісі оның үстіне жығылады. Үйде отырған жұрттың бәрі қарқ-қарқ күліседі, балаларды кезек-кезек шақырып алып сүйіседі. Нұржанның әкесі немересін шақырып алып, асты-үсті, алды-артынан, тіпті сүймеген жерін қалдырмайды. Әсіресе, Нұржанның кішкене қызының қылығы, тәттілігі балдан да тәтті еді.

Сәрсенбай Нұржанның үйінде осы балалардың ушуымен ұзақ отырып қалды. Жұртпен бірге ол да қарқ-қарқ күлді. Ол да балаларды кезек-кезек сүйді. Нұржанның үйінде Сәрсенбай ұзақ отырып, қайтуға шыққанда, ауылдың бәрі-ақ жатып қалған еді. Қайтып үйге кірсе, Шолпан да жатқан екен, бірақ ұйықтаған жоқ екен. Шешініп, Шолпанның қасына жатты да, Нұржанның балаларының ісін, олардың тәтті қылықтарын әңгімелеп айта бастады. Үмілемей, күрсінбей, «біздің баламыз жоқ-ау» деген уайым да айтпай, қайта күле-күле сөйледі.

Сәрсенбай манағы әңгімесінің арасында жай сөздің екпінімен:

«Балалы үй – базар, баласыз үй – мазар» деген сөз ып-рас-ау дегенде, Шолпанның басында жаңа бір ой жарқ ете түсті: үш жылдан бері балам болмасын деген тілегінің, қате болғанда да, есалаң екендігі, бала болмаса, екеуінің өмірінің қу мазарға айналатындығы еді. Араларындағы жалынды махаббаттың заманның озуымен бірге бірте-бірте май шамдай еріп сөнетіндігі, құшақтың ыстығы өмір бойы бір қалыпта тұрмайтындығы, екі жүйрік жүректің екпіні баяулаған кезде бір-бірінен жирендірмей, бір-біріне берік байлайтын бала екендігі, баланың ер мен әйел арасындағы дәнекер екендігі – міне, осы ойлардың бәрі сол сағатта ап-айқын боп Шолпанның көз алдына келді.

Сәрсенбай балалардың тәтті қылықтарын күле сөйлеп, ұзақ әңгіме етіп айтты. Төсекте жатып ол шын ынтасымен қарқ-қарқ күлгенде, Шолпан да бірге күлді. Бірақ бұл күлген Шолпанның жаны емес, бет терісі ғана еді.

Сәрсенбай манағы мақалды айтқаннан кейін Шолпанның сұңқардай ұшқыр жанын, желдей есалаң жүрегін қара жыландай қап-қара ойлар орап алып, улай бастап еді. Түпсіз теңіздің қара көк толқындарындай қап-қара ойлар бірінің артынан бірі келді... Үш жыл бойына созылған есалаң тілек. Әлдеқайда алыста бұлдырлап келе жатқан кәрілік. Көзінің оты сөніп, сұп-сұр күлге айналған, күздей көңілсіз кәрілік. Жанның қанатын қырқатын, жүректің отын сөндіретін кәрілік. Бала болмаса, сол кезде сөніп бара жатқан өмірге кім сәуле берер, кім оны жылытар?.. Бала болмаса, сол кезде ішіндегі дәні шіріп, кеуіп қалған шөптің қауызындай бос өмірдің кемтігін кім толтырар?.. Жоқ-ау! Әлдеқайда алыстағы кәрілікті қоя тұршы. Оған өмір не жетер, не жетпес, сол кәрілік жетпей-ақ, осы күннің өзінде-ақ, өмір босап қалайын деп тұрған жоқ па? Жаһанда онан күшті нәрсе жоқ деп иман келтірген махаббаттың күші ерімен екеуін бір-біріне берік байлауға үш-ақ жылға ғана жетіп, енді өз-өзінен сөнейін деп тұрған жоқ па? Ессіз Шолпан үш жыл бойына бала болмасын деп тіледі. Енді сол бала болмағандықтан ертегідей, әдемі өмір қу мазарға айналайын деп тұрған жоқ па? Міне, Шолпанның жанында қара көк теңіздің толқындарындай ұйтқыған ойлардың қорытындысы осы еді.

Сәрсенбай әлдеқашан ұйқыға кетті. Бірақ Шолпан анау ойлармен уланып, кірпік қаққысы жоқ. Қыстың ұзын түні шайтанның шашындай ұзайғаннан ұзайды. Шолпанның ойлары да тереңдегеннен тереңдеп, қарайғаннан қарайды... Күншығыстан ағарып алтын таң атып келе жатқанда, Шолпан болар-болмас күбірлеп: «Жасаған-ау, бала бере гөр!» – деп, жас балаша өксігін баса алмай, Жасағаннан бала сұрап жатыр еді.

Мағжан аудармалары

Мағжан аударма саласында қарымды еңбек етіп, осы салада қазақ әдебиетін жаңа биікке көтерген суреткер. Әбу Фирас, А.А.Блок, И.Гете, Г.Гейне, М.Горький, И.И.Дмитриев, В.В.Иванов, А.В.Кольцов, И.П.Мятлов, М.Лермонтов, Д.Н.Мамин-Сибиряк, А.А.Фет т.б. қазақ тіліне аударған.

Mağcanın tərçümələri

Mağcan tərçümə sahəsində də silinməz iz qoyub və bununla qazax ədəbiyyatını zənginləşdirib ucaldı. O, aşağıdakı müəlliflərin əsərlərini qazax dilinə tərçümə edib: Əbu Firəs, A.A.Blok, İ.Höte, H.Heyne, M.Qorki, İ.İ.Dmitriyev, V.V.İvanov, A.V.Koltsov, İ.P.Myatlov, M.Y.Lermontov, D.N.Mamin-Sibiryak, A.A.Fet.

Мағжандын котормолору

Мағжан казак адабиятын ар тараптан байытып бийикке көтөргөн эн мыкты котормолорду калтырып кетти. Ал Абу Фирас, А.А.Блок. И. Гете, Г. Гейне, М. Горький. И.И. Дмитриев, В.В.Иванов, А.В.Кольцов, И.П. Мятлов, М.Ю.Лермонтов, Д.Н.Мамин-Сибиряк, А.А.Феттин чыгармаларын которгон.

Mağcan'ın tercümeləri

Mağcan, çeviri alanında da silinmez izler bırakmış; bu yolla Kazak edebiyatını hem zenginleştirmiş hem de yüceltmıştır. Aşağıdaki yazarların eserlerini Kazakçaya çevirmiştir: Ebu Firâs, Aleksandr Aleksandroviç Blok, Johann Wolfgang von Goethe, Heinrich Heine, Maksim Gorki, Ivan Ivanovich Dmitriev, Vyacheslav Ivanovich Ivanov, Aleksey Vasilievich Koltsov, Ivan Petrovich Myatlev, Mihail Yuryeviç Lermontov, Dmitry Narkisovich Mamin-Sibiryak ve Afanasy Afanasyevich Fet.

Mag'jonning tarjimalari

Mag'jon tarjima yo'nalishida ham o'ziga xos abadiy iz qoldirdi va shu bilan qozoq adabiyotini boyitdi va yuksaltirdi. U Abu Firas, A. A. Blok, I. Gyote, G. Geyne, M. Gorkiy, I.I. Dmitriyev, V. V. Ivanov, A. V. Koltsov, I. P. Myatlov, M. Y. Lermontov, D. N. Mamin-Sibiryak, A. A. Fet asarlarini tarjima qilgan.

Translations by Magzan Zhumabayev

Magzhan left a lasting mark in the field of literary translation, enriching and elevating Kazakh literature through his work. Among the authors whose works he translated are Abu Firas, Alexander Blok, Johann Wolfgang von Goethe, Heinrich Heine, Maxim Gorky, Ivan Dmitriev, Vyacheslav Ivanov, Alexei Koltsov, I. P. Myatlov, Mikhail Lermontov, Dmitry Mamin-Sibiryak, and Afanasy Fet.

Переводы Магжана

Магжан оставил заметный след и в области художественного перевода, тем самым обогатив и возвысив казахскую литературу. Он перевёл произведения таких авторов, как Абу Фирас, А.А.Блок, И. Гёте, Г.Гейне, М.Горький, И.И.Дмитриев, В.В.Иванов, А.В.Кольцов, И.П.Мятлов, М.Ю.Лермонтов, Д.Н.Мамин-Сибиряк, А.А.Фет.

ОРМАН ПАТШАСЫ

(Мағжан аудармасы)

Гетеден

Қараңғы салқын түнде кім
Аяңдамай, желеді?
Жанында жас ұлы бар,
Жолаушы жортып келеді.

Өкесіне дірілдеп
Тығылды бір уақ нәресте.
Құшақтап қысып баласын
Жылытады қарт әке.

«Неге қорқып тығылдың,
Айтшы, көзім қарасы?»
«Көз алдымда жарқ етті,
Жан ата, орман патшасы.

Сақалы оның қоп-қою,
Қара тәж киген Қарахан!»
«Жоқ, жаным, су үстінде
Тұман ғой ол ағарған!»

«Мойныңды бұр, балакай,
Маған қара, нәресте.
Не тілесен, менде бар
Сансыз қызық көп нәсте!

Хош иіске толтырар
Феруза гүлдер маңайын.
Бұлақтарым - меруерт,
Саф алтыннан сарайым!» -

«Жан ата, орман патшасы
Сөйлеседі менімен,
Меруерт, маржан қуаныш,
Береді алтын кенімен!»

«Жаным, жаңылыс естіпсің,
(Берген патша ол неткен?!)
Жел ғой ол жаңа оянып,
Жапырақты тербеткен».

«Келші маған, нәрестем,
Тоғайымның ішінде
Сұлуларым көрерсің,
Көрмеген ондай түсінде.

Ай жарықта сұлулар
Тоқтаусыз ойнар да ұшар.
Тылсымды ойын, бал шумен,
Сәулем, сені ұйықтатар!» -

«Жан ата, орман патшасы
Шақырды қара қастарын!
Арасынан бұтақтар
Шұлғиды қыздар бастарын!»

«Қорықпа, балам, қараңғы
Түнде жоқ еш қорқыныш.
Ол - ақ шашты ағаштар,
Жай ғана тұр ғой тып-тыныш!»

«Жараланды жүрегім,
Ғашықпын, бала, көркіңе.
Енді маған келерсің!
Қоймаспын, сірә, еркіңе!»

«Жан ата, орман патшасы
Қуып бізге жетті ғой.
Келіп қалды мінекей,
Қысылдым, демім бітті ғой!»

Жолаушы енді қысылып,
Шаппайды, ұшып келеді.
Қайғырады нәресте,
Нәресте жылай береді.

Күйындатып жолаушы,
Үйіне ұшып келіпті.
Бірақ оның қолында
Нәресте жолда өліпті.

MEŞƏNİN ŞAHI

Y.V.Höte

Gecə vaxtı belə gec ruzigarlarda çapan kim?
O bir sevimli ata uşağıyla bərabər
Basıb bağrına onu saxlayır qucağında.
Uşağın üzünü sən gizləyirsən bu nədən?

Ata, meşə şahını görmədinmi söylə sən?
Quyruqlu bir adam ki, başında parlayan tac
O bir duman halqası, çocuğun gözünü aç.
“Söylə sevimli çocuk getməzmişən mənimlə?”

Ən gözəl oyunları oynaram mən sənislə,
Dəniz sahillərində al-əlvan çiçəklər var,
Hələ anamda vardır nə qədər zərli paltar.
– Ah mənim atacığım, söylə eşitmədinmi?

Meşə şahının mənə nələr vəd etdiyini?
– Ay balam, sən rahat ol, o duyduğun bir rüzgar.
Qurumuş yarpaqlara toxunduqca xışıldar.
“Söylə sevimli balam, getməzmişən mənimlə?”

Mənim qızım hər zaman əylənəcək sənislə,
Gecə seyranlarına aparacaqdır səni.
Ata görmürsənmi sən kölgəli yerdə duran
Meşə şahının qızı oradaca oturan?

Övladım mən görürəm onu gözəlcə, inan
O otlaqdır eləcə – uzaqlarda bozaran.
Səni sevirəm gözəl, boyun cəzb edir məni
Özün tabe olmasan güclə tutaram səni.

Ax ay ata, o məni sürükləyib dinlədir,
O indi artıq məni acı-acı inlədir,
Tutaraq qollarında titrəyən uşaq onu
Qorxaraq çatdı, ata, almadan soluğunu,
Mən əzabla, ələmlə evə çatdığı zaman
Qollarında övladı ölüb getmişdi çoxdan.

*Almancadan tərcümə edən:
İsmail Əlizadə*

ТОКОЙ ПАДЫШАСЫ

(В. А. Жуковскийдин котормосу)

И.Гете.

Муздак түндө ат чапкан ким, чамасы,
Кечиккен ал, жанында бар баласы.
Бала коркуп атасына жармашат,
Баласында абышканын санаасы.

“Балам, мага. мынча бекем ыктадың,
Токой падышасы мен да коркуп олтурам.
Кара таажы, калың сакал, укпадың,
“Суу үстүндө учуп жүргөн боз туман”.

“Балам, келчи, кана. мага карачы?”,
Кубанычтуу күнгө толгон арасы.
“Түркүн гүлдөр, шылдыраган булактар,”
Сарайларым чылк алтындан,

Токой падышасы мага минтип турупсуң,
“Алтын, бермет тартуулаган ушулбу?”
“О, жок балам, сен жаңылыш угупсуң,
Катуу шамал жалбыракты учурду.”

“Келчи балам, үйдө күлкү, баары шат,
Кыздарым бар анын балын ким татат?”

Ай жарыкта алар ойноп учушат,
Күлүп учуп сени акырын уктатат.”

“О, кымбаттуум, деп кыздарын чакырды,
Мага бактан баш ийкешип жатышат.
Баары тыптынч, сага угулган бакырбы,
Алар талдар, ак чач талдар чатышат.

“Туткун болдум, кучагыма толосуң,
Сен баары бир меники эле болосуң.
Токой шаасы бизди кууп жетем дейт,
Мына келди, эми кантип оңосуң?”

Атчан адам алып учат, арасы,
Жакын калды, сагыңды го, карачы.
Уяң жигит кууп жетти Жакыры,
Колунда анын жаткан өлүү баласы.

1818-жыл.

Которгон Өмүрбек Тиллебаев.

ORMAN PADİŞAHI

Goethe

Kimdir bu at koşturan, soğuk zulmet altında?
Geç kalmış atlı sanki, terkinde de oğlu var.
Üşüyüp sığınyor, genç oğlan babasına,
Sarılıp ısıtıyor, kucağında ihtiyar.

- Oğul, neden korkarak sığınyorsun bana?
- Azizim, Orman Şahı gözüme ışık tuttu,
Parlak bir tacı vardı, sakalı da hayli gür...
-Yok yok oğul, gördüğün, sudan kalkan buluttu.

“Yavrum yaklaş yanıma, hele bir bak bana sen,
Benim şen diyarımda sevinç durmadan artar,
Firuze güller açar, inci pınarlar çağlar,
Altındandır sarayım hep pırıl pırıl yanar...”

-Azizim, Orman Şahı benimle konuşuyor,
Vaat ediyor sevinci, hem de devleti- varı...
- Yok, yok, sevgili yavrum, billah yanıyorsun,
Baksana yel esiyor, sallıyor yaprakları.

“Gel yanıma ey oğul, ormanımın koynuna,
En güzel kızlarım da periler de burda bak.

Aydan ışık alırlar, gülüp oynarlar senle,
Ve uyuturlar seni, çevrende uçuşarak”.

- Azizim, Orman Şahı çağınıyor kızları,
İşaret veriyor bak, ağaçların dalları...
- Yok, evladım, sakindir, gecenin derinliği,
Ağaçların dalları, koruyor dinginliği.
Senin o gördüklerin sadece, akça kavak,
Toplanmışlar bir yere, bekliyorlar susarak.

“Yavrum güzelliğine, hayran ettin beni sen,
Sen benim olacaksın, sensiz olamıyorum!”
- Azizim, Orman Şahı bize doğru geliyor!
Nefesim daralıyor, nefes alamıyorum!

Atlı çok korkmuş belli, at da sanki uçuyor,
Oğlan, ağlıyor artık, sızlıyor körpe teni;
Atlı feryat ederek ulaşıyor menzile...
Ellerinde oğlunun, ölmüş, cansız bedeni.

1918

Çeviren: İmdat Avcı

O'RMON SHOHI

Iogann Volfgang Gyote

Bu izg'irin tun payti otda kim yelib borar?
Bemahalda o'g'lini bag'rida olib borar.
Birdan titrab bolakay, mahkam quchar otasin,
Keksa ota isitar quchog'ida bolasin.

"Nega yopishib olding, nedan qo'rqding, qarog'im?"
"O'rmon shohi ko'zimga yarq etdi, buzrukvorim.
Boshida qora toji, soqoli qalin juda".
"Yo'q, qo'zim, bu suv uzra tumandan oqish parda".

"Hoy, kichkintoy, hoy, bola, men tomonga sen bir boq,
Yurtimda istagancha ermak topasan quvnoq.
Gullarim naq zumraddan, chashmalardan dur oqar.
Yombilardan qurilgan saroyim senga yoqar".

"O'rmon shohi men bilan so'zlashmoqda, otajon.
Oltin, gavhar berarmish, yashaysan, der, sho'x-shodon".
"Yo'q, toychog'im, sen yanglish eshitgansan, ehtimol.
Uyg'onib, yaproqlarni tebratib o'tdi shamol".

"Bu yoqqa kel, o'g'iltay, o'rmonlarim qo'ynida,
Sohibjamol qizlarim raqs etar oy nurida.
Sen bilan o'ynab-kulib, dilingni xushnud etgay,
So'ngra suyib allalab, uyqu bog'iga eltgay".

"Otaginam, chorladi qizlarin o'rmon shohi,
Qo'ng'ir butoqlar aro meni imlashar, chog'i".
"Yo'q, chirog'im, osuda har yon bu tun qa'rida.
Oq soch tollar saf tortib turibdi-ku narida".

"Maftun bo'ldim, bunchalar sen yoqimtoy bolasan,
Xoh ista, xoh istama, bil, shu yerda qolasan".

"Otajon, o'rmon shohi quvib kelmoqda, qarang.
Ana u, oh, bo'g'ildim, nafas olyapman arang".

Xavfsiragan chavandoz yo'rtmas, uchib boradi,
Bolakay qo'rqqanidan chinqirib yuboradi.
Otliq niqtab otini, nihoyat uyga yetar...
Afsus, uning qo'lida jonsiz norasta yotar.

"ERLKOENIG"

J. W. von Goethe

Who rides there so late through the night dark and drear?
The father it is, with his infant so dear;
He holdeth the boy tightly clasp'd in his arm,
He holdeth him safely, he keepeth him warm.

My son, wherefore seek'st thou thy face thus to hide?
Look, father, the Erl-King is close by our side!
Dost see not the Erl-King, with crown and with train?
My son, 'tis the mist rising over the plain.

"Oh, come, thou dear infant! oh come thou with me!
For many a game, I will play there with thee;
On my strand, lovely flowers their blossoms unfold,
My mother shall grace thee with garments of gold."

My father, my father, and dost thou not hear
The words that the Erl-King now breathes in mine ear?
Be calm, dearest child, 'tis thy fancy deceives;
'Tis the sad wind that sighs through the withering leaves.

"Wilt go, then, dear infant, wilt go with me there?
My daughters shall tend thee with sisterly care;
My daughters by night their glad festival keep,
They'll dance thee, and rock thee, and sing thee to sleep."

My father, my father, and dost thou not see,
How the Erl-King his daughters has brought here for me?
My darling, my darling, I see it aright,
'Tis the aged grey willows deceiving thy sight.

The father now gallops, with terror half wild,
He grasps in his arms the poor shuddering child;
He reaches his courtyard with toil and with dread,
The child in his arms finds he motionless, dead.

ЛЕСНОЙ ЦАРЬ

(перевод В. А. Жуковского)

И.Гёте

Кто скачет, кто мчится под хладною мглой?
Ездок запоздалый, с ним сын молодой.
К отцу, весь издрогнув, малютка приник;
Обняв, его держит и греет старик.

«Дитя, что ко мне ты так робко прильнул?»
«Родимый, лесной царь в глаза мне сверкнул:
Он в темной короне, с густой бородой». –
«О нет, то белеет туман над водой».

«Дитя, оглянися; младенец, ко мне:
Веселого много в моей стороне:
Цветы бирюзовы, жемчужны струи;
Из золота слиты чертоги мои».

«Родимый, лесной царь со мной говорит:
Он золото, перлы и радость сулит». –
«О нет, мой младенец, ослышался ты:
То ветер, проснувшись, колыхнул листы».

«Ко мне, мой младенец; в дуброве моей
Узнаешь прекрасных моих дочерей:
При месяце будут играть и летать.
Играя, летая, тебя усыплять».

«Родимый, лесной царь созвал дочерей:
Мне, вижу, кивают из темных ветвей». –
«О нет, все спокойно в ночной глубине:
То ветлы седые стоят в стороне».

«Дитя, я пленился твоей красотой:
Неволей иль волей, а будешь ты мой».
- «Родимый, лесной царь нас хочет догнать;
Уж вот он: мне душно, мне тяжело дышать».

Ездок оробелый не скачет, летит;
Младенец тоскует, младенец кричит;
Ездок погоняет, ездок доскакал...
В руках его мертвый младенец лежал.

1818 г.

HI 87 > ЦБ

مجله جغرافیه و تاریخ

878

مجله جغرافیه و تاریخ

پیدا گو گیکا

(مالاتی تاربیای قلاؤ هولدارى)

М. ЖУМБАЕВ

ПЕДАГОГИКА.

9153

Мағжан Жұмабаев
ПЕДАГОГИКА

ТУРКЕСТАНСКОЕ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ
ИЗДАТЕЛЬСТВО
Ташкент 1923 год

از سید علی حسینی
مجله جغرافیه و تاریخ
شماره 878

Мағжан: ғылым мен білім

Мағжан «Педагогика», «Бастауыш мектептерге ана тілін оқыту жөні» сияқты еңбектер жазған. Ауыз әдебиеті үлгілерін жинаған, Ақан сері, Базар жырау, Әбүдәкір Диваев туралы зерттеу еңбектер жазған.

Mağcan: elm və təhsil

Mağcan “Pedaqogika”, “İbtidai məktəbdə ana dilinin tədrisi haqqında” kimi əsərlərin müəllifidir. O həmçinin xalq ədəbiyyatının şifahi nümunələrinin toplusunun və Axan Seri, Bazar Jırau, Əbubəkr Divayev haqqında araşdırmaların müəllifidir.

Мағжан: илим жана билим берүү

Мағжан билим берүү жаатында “Педагогика”, “Бапталгыч класстарда эне тилин окутуу жөнүндө” сыяктуу баалуу эмгектерди жазган. Ал ошондой эле элдик оозеки чыгармалардын эң мыкты үлгүлөрүн эл ичинен чогултуп алган. Ахан-сери, Бухар-жырау жана Абубакир Диваевдердин чыгармаларын иликтеп, изилдеген.

Mağcan: Bilim ve Eğitim

Mağcan, “Pedagoji” ve “İlkokulda Ana Dilinin Öğretimi Üzerine” gibi eserlerin yazarıdır. Ayrıca halk edebiyatının sözlü örneklerinden oluşan bir derlemenin ve Akan Seri, Bazar Jırau, Abubekir Divayev hakkında yapılan araştırmaların da müellifidir.

Mag'jon: fan va ta'lim

Mag'jon “Pedagogika”, “Boshlang'ich maktabda ona tilini o'qitish to'g'risida” kabi asarlar muallifidir. Xalq og'zaki ijodiyoti namunalari to'plamlari va Axan Seri, Bazar jırau, Abubaker Divayev haqidagi tadqiqotlari uning qalamiga mansub.

Magzhan: Science and Education

Magzhan was also the author of important pedagogical works, including Pedagogy and On the Teaching of the Native Language in Junior School. He compiled collections of oral folk literature and conducted research on notable cultural figures such as Akhan Seri, Bazar Zhyrau, and Abubaker Divaev.

Мағжан: наука и образование

Мағжан является автором таких трудов, как «Педагогика» и «О преподавании родного языка в младшей школе». Ему также принадлежат собрания образцов устного народного творчества и исследования, посвящённые Ахану-сери, Базару-жырау и Абубакиру Диваеву.

МАҒЖАН ЖҰМАБАЕВ

ПЕДАГОГИКА (үзінді)

Тарту

Қазақтың қаны бір, жаны бір жолбасшысы - мұғалім.

Еліміздің аз ғана жылдық ояну дәуіріне баға беру үшін алты алаштың баласы бас қосса, қадірлі орын - мұғалімдердікі.

Бірге оқысқан, бірге оқытысқан, жылдарымыз бір, жолымыз бір қазақ мұғалімдері!

Қолымнан келген осы еңбегімді сендерге тарту қылам. Ниетімнің тазалығы үшін тартуымды қабыл көріп алыңыздар.

Мағжан Жұмабаев

Сөз алды

Бұл кітап 2-3 жыл бұрын қысқа уақыттық мұғалімдер курсында оқылған дәрістерден түзілген еді. Бұл күнге шейін басылып шығып жарық көре алмады. Бұл айып менікі емес, бүлінген замандікі.

Кітапты бір орыс кітабынан тура тәржіма деуге болмайды. Алдыма бір кітапты жайып қойып, бұрылмастан желе бергенім жоқ. Тәрбие ғалымдарының пікірлерін таңдап алуға ұмтылдым. Шамасы келгенше қазақ қанына қабыстыруға тырыстым (Көп пайдаланылған Рубинштейн, Скворцов, Смирновтардың педагогика туралы еңбектері).

Бізде бұрын жасалған пән тілі болмағандықтан, түрлі терминдерге тап басқандай қазақша сөз табу көп күшке тиді. Қалайда курстарда оқыған мұғалімдердің жәрдемімен таза орыс сөздері қазақшаға айналдырылды. Ал енді жиһан тілі болып кеткен шет сөздерді қазақшаға аударам деп азаптануды тиісті таппадым.

Мен педагогика майданында бәйгі алып жүрген жүйрік емеспін. Кітаптың құрылысында, тілінде, түрлі ат қоюда, хатта, кітаптың жалпы негізінде көп кемшіліктер болуға мүмкін. Мұғалімдер тексеріп оқып, қате жерлерін көрсетсе, сансыз рахмет айтар едім.

Мағжан Жұмабаев
1922 жыл, 15 сентябрь,
Қызылжар.

ЖАЛПЫ ПЕДАГОГИКА

Жетекші сөз Тәрбие деген не?

Тәрбие кең мағынасымен алғанда, қандайда болса бір жан иесіне тиісті азық беріп, сол жан иесінің дұрыс өсуіне көмек көрсету деген сөз. Ал енді адамзат туралы айтылғанда, адамның баласын, кәміл жасқа толып, өзіне-өзі қожа болғанша, тиісті азық беріп, өсіру деген мағынада жүргізіледі.

(Адамзат дене һәм жан аталған екі бөлімнен тұрғандықтан, бұл екі бөлімнің соңғысы, яғни жан, адамзат үшін аса қадірлі болғандықтан, дұрысын айтқанда адамға шын мағынасымен «адам» деген атты осы жан ғана беретіндіктен, адам баласын тәрбие қылу дегенде, әрине, адам баласының әсіресе, жанын тәрбие қылу керек деп ұғу керек).

Жер жүзіндегі басқа жан иелерімен салыстырғанда, адам баласы туғанда өте әлсіз, зағып, осал болып туады. Малдың төлі туа сала аяқтанады. Тауықтың балапаны жұмыртқадан жарылысымен жүгіріп кетеді. Ал адам баласы туғанда інгәлаған айғайы мол бір кесек ет. Ақылы, есі жоқ. Денесі тым әлсіз. Өсуі, ұлғаюы тым сараң, тым шабан. Мінеки адам баласы осылай өте әлсіз боп туып, аса сараң өсетіндігінен, оның денесіне, жанына азық беріп, өсуіне көмек көрсетпей, яғни оны тәрбие қылмай болмайды.

Тәрбие бөлімдері

Тәрбие төрт түрлі: дене тәрбиесі, ақыл тәрбиесі, сұлулық тәрбиесі һәм құлық тәрбиесі. Егерде адам баласына осы төрт тәрбие тегіс берілсе, оның тәрбиесі түгел болғаны. Егерде ол жөпшенді ыстық, суық, аштық, жалаңаштық, сықылды тұрмыста жиі ұшырайтын көріністерді елемейтін мықты, берік денелі болса, түзу ойлайтын, дұрыс шешетін, дәл табатын дұрыс ақылды болса, сұлу сөз, нәзік үн, әдемі түрден ләззат алып, жаны толқынданарлық болса, жамандықтан жаны жиреніп, жақсылықты жаны тілеп тұратын құлықты болса, міне осындай болғанда адам баласының дұрыс тәрбие алып, шын адам болғандығы. Балам адам болсын деген ата-ана осы төрт тәрбиені дұрыс орындасын. Бала ауру не зағып болса, баладан емес, тәрбиешіден. Бала тар ойлы, ақымақ болса, бала кінәлі емес, тәрбиеші кінәлі. Бала сұлулықтан ләззат ала білмейтін мақау жанды болса, бала айыпты емес, тәрбиеші жазалы. «Бала істеген жауыздықтың жазасын тәрбиеші көтерсін» деген иран елінің мәтелі - шын дұрыс мәтел.

Тәрбиеден мақсұт

Тәрбиеден мақсұт адамды, һәм сол адамның ұлтын, асса барлық адамзат дүниесін бақытты қылу. Ұлт мүшесі әрбір адам бақытты болса, ұлт бақытты, адамзат дүниесінің мүшесі әрбір ұлт бақытты болса, адамзат дүниесі бақытты. Қысқасын айтқанда, тәрбиедегі мақсұт “адам” деген атты құр жала қылып жапсырмай, шын мағынасымен адам қылып шығару.

Педагогика қандай пән?

Біз жоғарыда адам баласының тәрбиеге мұқтаж екендігін, оған қандай тәрбие беру керектігін, һәм ол тәрбиені не үшін беру керек екендігін айттық. Жә, тәрбие керек. Бірақ, балаға дұрыс тәрбиені әрбір тәрбиеші (ата-ана, мұғалім) тәрбие жолын ешкімнен үйренбей-ақ, ешнәрсені оқып-білмей-ақ өз бетімен бере ала ма? Әркім өзі-ақ жол тауып кеткендей бала тәрбиесі соншама бір жеңіл нәрсе ме? Жоқ. Бұлай емес. Бала тәрбиесі бір өнер, өнер болғанда ауыр өнер, жеке бір ғылым иесі болуды тілейтін өнер. Баланы дұрыс тәрбие қылу үшін әркімнің өз тәжірибесі жетпейді. Басқа адамдардың тәжірибесімен танысу керек. Сол басқа адамдардың тәрбие майда-нындағы тәжірибелерін көрсеткен жеке бір пәнмен, яғни тәрбие пәнімен таныс болу керек. Тәрбие пәні - педагогика деп аталады.

Педагогика грек елінің сөзі. Пед – бала, агоги – жетектеу деген екі сөзден құралған. Баяғы Грецияда балаларды бағып, мектепке алып келіп жүретін кәрі құлдар педагог деп аталған. Педагог деген аттың бұрын мақтаулы болмағандығы осыдан көрінеді. Бірақ соңғы заманда пән, ғылым өсіп адамзат өнерленген сайын педагог деген есім қадірлі, қасиетті болып барады.

Педагогикамен жақсы таныс болудың керектігі

Балаға тәрбие бергенде әрбір тәрбиешінің алдымен қолданатын жолы — өз тәжірибесі. Яғни бала күнде өзі қандай тәрбие алған, һәм баланы бұрын өзі қалай тәрбие қылған. Міне, осы жолмен жүреді. Әрине, бұл жолды тіпті қисық жол деуге болмайды. Қисық болу былай тұрсын, тәрбие туралы әрбір тәрбиешінің өз тәрбиесі - аса қымбат нәрсе. Адамның өз тәжірибесі - жүріп кеткен жолы. Ол жолдың жақсы-жаман жағы көз алдында сайрап тұр. Істегеннен көрген анық. Көргеннен бастан кешкен анық. Бірақ бұл әркімнің өз тәжірибесі қанша қымбат болғанмен, қатесіз жол деуге болмайды. Бір адамның тәжірибесі тым тар, тым бірбеткей тәжірибе. Тәрбиешінің өзіне қолайлы болған жол тәрбие қылатын балаға қолайлы болмасқа мүмкін. Тәрбиеден мақсұт — баланы тәрбиешінің дәл өзіндей қылып шығару емес. Келешек өз заманына лайық қылып шығару ғой. «Балаңды өзімдей бол деп үйретпе, өзімдей болма деп үйрет!» деген Әзірет Әлінің сөзінде көп шындық бар. Бұл – бір.

Екінші, әрбір тәрбиешінің қолданатын жолы — ұлт тәрбиесі. Әрбір ұлттың бала тәрбие қылуы туралы ескіден қалып келе жатқан жеке-жеке жолы бар. Ұлт тәрбиесі баяғыдан бері сыналып, көп буын қолданып келе жатқан тақтай жол болғандықтан, әрбір тәрбиеші, сөз жоқ, ұлт тәрбиесімен таныс болуға тиісті. Және әрбір ұлттың баласы өз ұлтының арасында, өз ұлты үшін қызмет қылатын болғандықтан, тәрбиеші баланы сол ұлт тәрбиесімен тәрбие қылуға міндетті. Бірақ, ұлт тәрбиесін, ұлттың тәрбие жолында ұстаған жолын түгелімен дұрыс деуге болмайды. Ұлт тәрбиесінің жақсылық жағы көп болған сықылды, жамандық жағы да көп. Талай нашар, зиянды әдеттер әрбір ұлт тәрбиесі ішінде толып жатыр. Баяғыдан бергі ұлт тәрбиесінің ішінде ұнамсыз, зиянды әдет, жол-жоралар толып жатқан ұлттың біреуі - біздің қазақ. Қысқасы, ұлт тәрбиесі қанша қадірлі, керек жол болғанмен, адастырмайтын дұрыс жол деуге бола бермейді.

Жоғарыда айтқаннан көрінеді, балаға шын дұрыс тәрбие беру үшін, тәрбиешінің

өз тәжірибесі, һәм ұлт тәрбиесімен таныс болуы жетпейді екен. Бұлар - бірбеткей шикі тәжірибелер. Бұлар сыннан өткізіліп, пісірмеген күйде берік негіз бола алмайды. Бұлардың арасынан жақсы-жаманын, алтын мен мысын тізіп ала білу үшін тәрбие майданында шабылып ысылған тарландардың тәжірибелерімен, түрлі ұлттан түрлі заманда шыққан тәрбие ғалымдарының ойларымен, қысқасы, тәрбие туралы дұрыс жолға түсіретін шын тәрбие дәнімен, яғни педагогикамен жақсы таныс болу керек.

Педагогикаға жәрдемші пәндер

Педагогика адамның денесін, һәм жанын дұрыс тәрбие қылу жолдарын іздетін пән болғандықтан, педагогика пәнімен дұрыс пайдалана білу үшін, екінші түрлі айтқанда, адамды дұрыс тәрбие қыла білу үшін адамның денесі, һәм жанының жайын кеңес қылатын басқа пәндермен таныс болуға тиісті. Бұл пәндер төмендегілер.

Дене туралы пәндер:

Анатомия. Адам денесінің құрылысын баяндайды (Денеді қандай мүше бар, жаратылысы қандай).

Физиология. Адам денесінде болатын көріністерді баяндайды (тұру, жүру, демалу сықылды).

Гигиена. Саулықты сақтау пәні.

Гимнастика. Саулықты бекіту үшін түрлі дене қозғалысы туралы.

Жан туралы пәндер:

Психология. Адамның жанының жайын, жан тұрмысын, жан көріністерін, жан күштерін, ақыл-ойдың жайын баяндайтын пән.

Логика. Дұрыс ойлау жолдарын көрсететін пән.

Этика. Құлық туралы пән. Яғни адамшылық не? Осыны баяндайды.

Педагогикаға тағы бір керекті пән

Педагогика тарихы. Түрлі заманда түрлі тәрбиеге адамзат қалай қараған, қандай жолдармен жүрген, тәрбие дүниесінде қандай білімпаздар өткен, олар қандай жаңа жолдар тапқан. Міне, педагогика тарихы осыларды баяндайды.

Педагогика бөлімдері

Педагогика пәні беске бөлінеді: 1) Жалпы педагогика. Адамның дене, һәм жан күштерін, тәрбие жолдарын көрсетеді. 2) Дидактика. Оқытудың негізгі жолдарын көрсетеді. 3) Методика. Оқытудың негізгі жолдарына негіздеп белгілі бір пәнді қалай оқыту жолын көрсетеді. Мысалы, мектепте қазақ тілін қай жолмен оқыту керек екендігін үйрететін пән қазақ тілінің методикасы деп аталады. 4) Мектепті басқару. Бұл пән мектеп қалай салынуға, қалай ұсталуға тиісті, сыныптарға шәкірттерді қалай болу керек, оқу пәнін қалай белгілеу керек, міне, осылар сықылды мектеп құрылысы жұмыстарын көрсетеді. 5) Педагогика тарихы. Бұл пәннің не нәрсені кеңес қылатындығы жоғарыда айтылды.

III

*Мағжан туралы
Мағсан haqqında
Мағжан жөнүндө
Мағсан hakkında
Mag‘jon haqida
About Magzhan
O Мағжане*

«Бүгінгі күннің бар жазушысының ішінен келешекке бой ұрып, артқы күнге қалатын анық сөз – Мағжанның сөзі. Одан басқамыздың бәріміздікі күмәнді, өте сенімсіз деп білемін».

Мұхтар Әуезов

“Mağcan – böyük nəcibliyə malik bir şairdir. Onun poetik fərdiyyəti o qədər unikal və təkrarsızdır ki, o, öz dövrünün çərçivələrini aşır... Bugünkü yazıçıların arasında yalnız Mağcanın sözü gələcəyə yönəlib və o, gələcək nəsillərin yaddaşında qalmağa layiqdir...”

Muxtar Auevov

«Мағжан – эбегейсиз чоң ички маданияттын акыны, акындык өзгөчөлүгү өтө уникалдуу, ал өз доорунан озуп кеткен. Азыркы жазуучулардын арасынан Мағжандын сөзү гана келечекке багытталган жана келе турган муундун эсинде калат».

Мухтар Ауэзов

“Mağcan, yüce bir asalete sahip bir şairdir. Onun şiirsel kimliği öylesine eşsiz ve tekrarsızdır ki, kendi çağının sınırlarını aşar... Günümüz yazarları arasında yalnızca Mağcan’ın sözü geleceğe dönüktür ve o, gelecek kuşakların hafızasında yer etmeye fazlasıyla layıktır...”

Muhtar Auevov

“Mag‘jon – buyuk madaniyatga sohib shoir. Uning she‘riy o‘ziga xosligi shu qadar noyobki, u o‘z davri doirasidan oshib o‘tgan... Barcha hozirgi yozuvchilar sirasidan faqat Mag‘jonning so‘zi kelajakka yo‘nalgan va kelgusi avlodlar xotirasida munosib o‘rin oladi...”

Mukhtar Auevov

“Magzhan is a poet of immense culture. His poetic voice is so unique that it transcends the boundaries of his time. Among contemporary writers, only Magzhan’s word reaches toward the future – and it will endure with dignity in the memory of generations to come.”

Mukhtar Auevov

«Мағжан – поэт огромной культуры. Его поэтическая индивидуальность настолько уникальна, что он перерастет рамки своей эпохи... Из числа всех нынешних писателей только слово Мағжана устремлено в будущее и достойно останется в памяти грядущих поколений...»

Мухтар Ауэзов

Алаш қайраткерлері. 1918-1919-жылдар
(екінші қатарда оң жақтан бірінші отырған Мағжан, түрегеп тұргандардың ортасында Мұхтар)

Alaş ziyalıları. (Əyləşənlərdən ikinci sırada sağdan birinci – Mağcan, ortada dayananlardan biri – Muxtar Auezov). 1918-1919-cu illər

Алаштын ишмерлери. 1918-1919-жылдар
(экинчи катарда оңдо отургандардын биринчиси Магжан, тургандардын ортосундагы Мухтар Ауэзов)

Alaş aydınları. (İkinci sırada, sağdan ilk oturan - Mağcan; ortada ayakta duranlardan biri - Muhtar Auezov). 1918-1919 yılları.

Alash arboblari. (o'tirganlardan ikkinchi qatorda o'ngdan birinchi Mag'jon va turganlar orasida o'rtada Muxtor). 1918-1919.

The leaders of Al ash (sitting first on the second row Magzhan, standing in the middle of Mukhtar). 1918-1919 year.

Деятели Алаш. (сидящий справа первый во втором ряду Магжан, из стоящих посередине Мухтар). 1918-1919 год

Мағжан - алдымен сыршыл ақын. Мағжан сөзіндей тілге жұмсақ, жүрекке жылы тиетін үлбіреген нәзік әуез қазақтың бұрынғы ақындарында болған емес. Ол жүректің қобызын шерте біледі, оның жүрегінен жас пен қаны аралас шыққан тәтті сөздері өзгенің жүрегіне тәтті у себеді. Мағжан не жазса да сырлы, көркем, сәнді жазады.

Жүсіпбек Аймауытов

Әдебиет сынмен көркейеді. Бәйгеге қосатын атты жаратып, құйрық жалын сүзіп жіберсе, көрікті болып жұтынып шығады. Әдебиетке сондай күтім, сондай сын керек. Әсіресе әдебиетті сынау біз сықылды жұртқа керек, өйткені бізде әлі жөнді әдебиет жоқ, бар болса - балапан, буыны бекіп, бұғанағы қатқан жоқ, әдебиетті тәрбиелей, мәпелей білсек, біздің де ақындарымыз, жазушыларымыз санатқа қосылады.

Мағжан өлеңдерін аса құнттап, бұлдап жарыққа шығаратын Мағжаншылдар да бар; іске алғысыз қылып, өртеп жіберу керек дейтіндер де бар; қысқасы, Мағжанның қасы да, досы да бар, мақтаушылар нені біліп мақтап жүр, жамандаушылар не үшін жамандап жүр? Оны тексеру біздің мақсатымызда жоқ. Біз шамамыз келгенше Мағжанға сын көзімізбен қарағымыз келеді. Сын көзі дегенде, біз ғылымның жолын тұтынумыз керек. Мәдениетті жұрттар, жазушыларын, ақындарын қай жолмен тексеріп сынаса, бізде сол жолды қолдануымыз керек.

**Жүсіпбек Аймауытов. Мағжанның ақындығы туралы.
(Ташкенттегі қазақ студенттеріне етілген баяндамадан үзінді)**

* * *

“Ағылшын халқына Шекспирдің, орыс халқына Пушкиннің қадірі қандай болса, қазақ халқы үшін Мағжан Жұмабайдың қадірі де сондай”.

Әлкей Марғұлан

* * *

“Mağcan Cumabayev qazax xalqı üçün nə deməkdirsə, Şekspir ingilislər üçün, Puşkin isə ruslar üçün o deməkdir”.

Alkey Marqulan

* * *

“Мағжан Жумабаев англичандар үчүн Шекспир, орустар үчүн Пушкин кандай мааниге ээ болсо, казактар үчүн Мағжан да дал ошондой мааниге ээ”.

Алькей Маргулан

* * *

“Mağcan Cumabay, Kazak halkı için ne ifade ediyorsa; Shakespeare İngilizler, Puşkin ise Ruslar için aynı anlama gelir”.

Alkey Marğulan

* * *

“Mag‘jon Jumaboyev qozoq xalqi uchun inglizlar uchun Shekspir va ruslar uchun Pushkin kabi ahamiyatga ega”.

Alkey Margulan

* * *

“Magzhan Zhumabayev holds for the Kazakh people the same cultural and literary stature that Shakespeare holds for the British, and Pushkin for the Russians”.

Alkei Margulan

* * *

“Мағжан Жумабаев имеет для казахского народа такое же значение, какое для англичан Шекспир, для русских – Пушкин”.

Алькей Маргулан

«Мағжан — ешкімге ұқсамайтын даралығы айқын, аса дарынды ақын. Оның өзіне тән тіл өрнегі, ғажап әуені халық поэзиясының теңінен нәр алған».

Құдаш Сайфи

“O özünəməxsus, orijinal və son dərəcə istedadlı bir şairdir. Onun yalnız özünəməxsus üslubu, heyranedici ahəngdarlığı var ki, bu da xalq poeziyasının dərin qatlarından qaynaqlanır”.

Kudaş Sayfi

«Бул — өзүнчө жана өтө таланттуу акын. Анын элдик оозеки чыгармачылыктан башат алган, өзүнө гана таандык сөзү, стили бар».

Кудаш Сайфи

“O, kendine özgü, özgün ve son derece yetenekli bir şairdir. Yalnızca ona ait bir üslubu, hayranlık uyandıran bir ahenk duygusu vardır ki, bu da köklerini halk şiirinin derin katmanlarından alır”.

Seyfi Kudaş

“U - o'zgacha, hech kimga o'xshamagan va nihoyatda iste'dodli shoir. Uning faqat o'ziga xos uslubi, sarchashmasi xalq she'riyatining teranliklarida bo'lgan ajoyib ohangdorligi bor”.

Qudash Sayfi

“He is a distinctive, original, and remarkably talented poet. His voice is uniquely his own, marked by a striking musicality rooted deeply in the traditions of folk poetry”.

Kadash Saifi

«Это — своеобразный, самобытный и очень талантливый поэт. Он имеет только ему присущий слог, удивительную напевность, истоки которой в глубинах народной поэзии».

Кудаш Сайфи

Ол дана болатын...

O bir dahiydi...

Ал гений болчу...

O bir dahiydi...

U dabo edi...

He was a genius....

Это был гений...

Виктор Шалаев,

«Мағжандыт соту»

пьеса-реквиемдин автору

Viktor Shalayev,

«Mag'jonning sudi»

nomli pьesa-rekviyem muallifi

Viktor Şalayev,

“Mağcanın mühakiməsi”

rekviyem-pyesinin müəllifi

Viktor Shalaeв,

Author of the play

The Court of Magzhan

Виктор Шалаев,

“Мағжандын соту” аттуу

пьеса-реквиемдин автору

Виктор Шалаев,

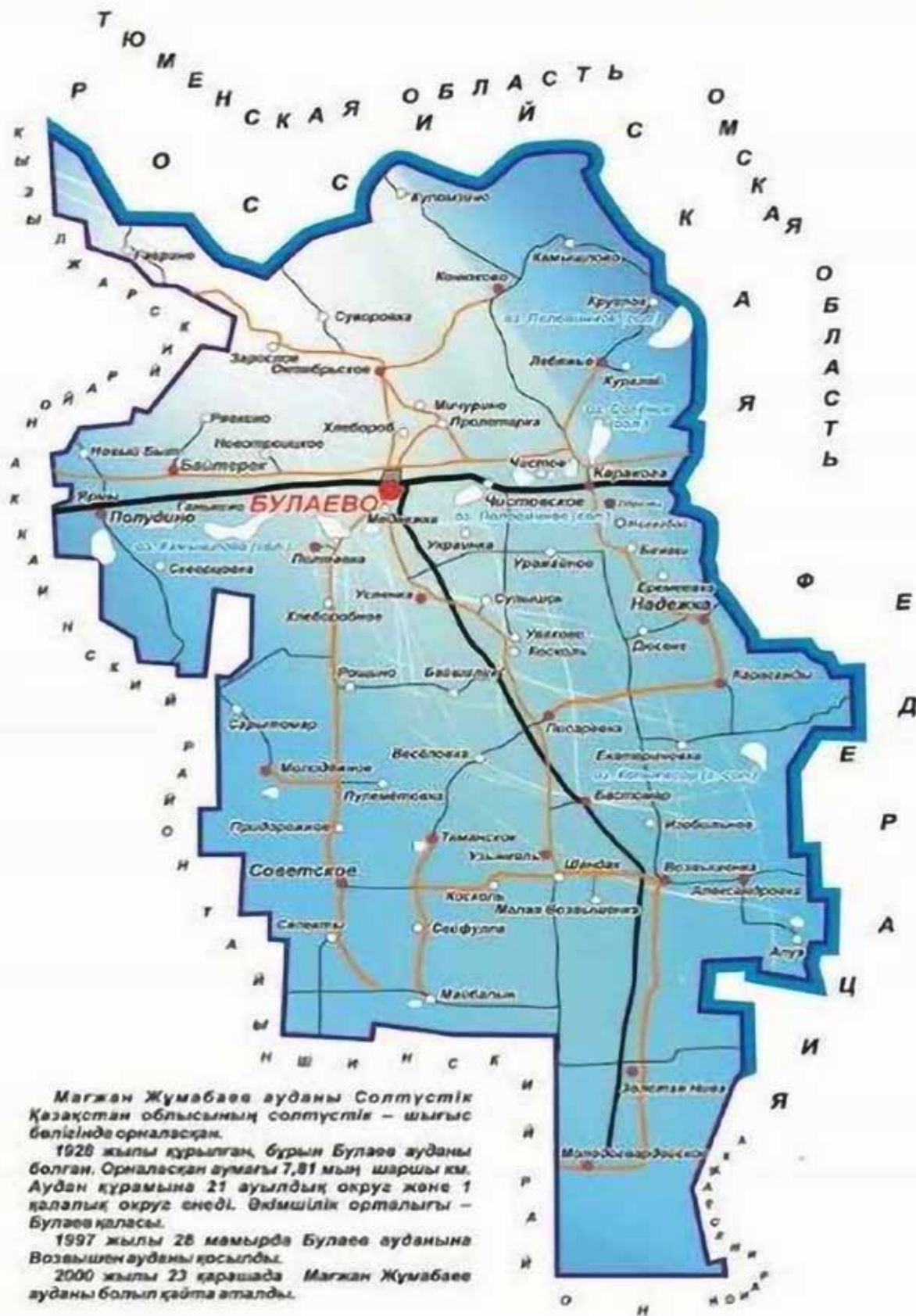
автор пьесы-реквиема

«Суд Магжана»

Viktor Shalaeв

“Mağcan’ın Yargılanması”

adlı ağıt piyesinin yazarı

Мағжан ауданы

Мағжан Жұмабаев ауданы - Қазақстан Республикасы Солтүстік Қазақстан облысының әкімшілік орталығы. Аудан орталығы - Булаев қаласы. Тұрғыны 41,89 мың адам. Мағжан ауданы батысында Аққайың және Қызылжар аудандарымен, оңтүстігінде Тайынша және Ақжар аудандарымен шектеседі, ал, солтүстік-шығысында Ресей Федерациясының Түмен және Омбы облыстарымен шектеседі.

Mağcan rayonu

Mağcan Cumabayev rayonu — Qazaxıstan Respublikasının Şimali Qazaxıstan vilayətində yerləşən inzibati rayondur. Rayonun inzibati mərkəzi Bulayevo şəhəridir. Rayonun əhalisi 41,89 min nəfərdir. Rayon qərbdən Akkayın və Qızılyar rayonları ilə, cənubdan Tayınşa və Akjar rayonları ilə, şimal və şərqdən isə Rusiya Federasiyasının Tümen və Omsk vilayətləri ilə həmsərhəddir.

Мағжан району

Мағжан Жумабаев району Казакстан Республикасынын Түндүк-казак облусундагы административдик район. Административдик борбор-Булаево шаары. Райондогу калктын саны 41, 89 миң адам. Батыштан Ак кайың жана Кызылжар райондору, түштүгүндө Тайынша жана Акжар райондору, түндүгүндө жана чыгышында Россия Федерациясынын Тюмен жана Омск областтары менен чектешет.

Mağcan bölgesi

Mağcan Cumabay bölgesi, Kazakistan Cumhuriyeti'nin Kuzey Kazakistan Eyaleti'nde yer alan bir idari bölgedir. Bölgenin idarî merkezi Bulayevo şehridir. Toplam nüfusu yaklaşık 41.890 kişidir. Bu bölge; batıda Akkayın ve Kızılyar bölgeleriyle, güneyde Tayınşa ve Akyar bölgeleri ile, kuzey ve doğuda ise Rusya Federasyonu'na bağlı Tümen ve Omsk vilayetleriyle sınır komşusudur.

Mag'on tumani

Mag'jon Jumaboyev nomidagi tuman Qozog'iston Respublikasi Shimoliy Qozog'iston viloyati tarkibidagi ma'muriy hududdir. Ma'muriy markazi – Bulaevo shahri. Tuman aholisi 41,89 ming kishini tashkil qiladi. G'arbda Oqqayin va Qiziljar tumanlari, janubda Tayyinshin va Oqjar tumanlari, shimol va Sharqda Rossiya Federatsiyasining Tyumen va Omsk viloyatlari bilan chegaradosh.

Magzhan Zhumabayev District

Magzhan Zhumabayev district is an administrative district in the North Kazakhstan region of the Republic of Kazakhstan. The administrative center is the city of Bulaevo. The population of the region is 41.89 thousand people. In the west, it borders on Akkayinsky and Kyzylzhar districts, in the south - with Tayynshyn and Akzharsky regions, in the north and east - with the Tyumen and Omsk regions of the Russian Federation.

Район Магжана

Район имени Магжана Жумабаева — административный район в Северо-Казахстанской области Республики Казахстан. Административным центром является город Булаево. Население района составляет 41,89 тысячи человек. На западе он граничит с Аккайынским и Кызылжарским районами, на юге — с Тайыншинским и Акжарским, а на севере и востоке — с Тюменской и Омской областями Российской Федерации.

130 жыл
Мағжан
Жұмабай

УМДСТВА ХАМГААГАЙ ТӨСӨН
"МАГАН ЖУУЛГАДУУН АНХКАЙ"
ХАМГААГАЙ ТӨСӨН ХАМГААГАЙ ТӨСӨН

Мағжан Жұмабайдың мемориалдық мұражайы

1993 жылы Мағжан Жұмабаев туып өскен Сарытомар ауылында ақынның 100 жылдық мерейтойы қарсаңында оған арналып мемориалдық музей ашылған.

Mağcan Cumabayevin xatirə muzeyi

1993-cü ildə Mağcan Cumabayevin anadan olmasının 100 illiyi mü-nasibətilə onun doğma kəndi Sarıtomarda şairin xatirəsinə həsr olunmuş xatirə muzeyi açılıb.

Мағжана Жумабаевдин мемориалдық музейи

В 1993 – жылы Мағжандын 100 жылдық юбилейине карата туулуп өскөн айылы Сарытомарда Мағжанга арналган мемориалдық музей ачылган.

Mağcan Cumabay anı müzesi

1993 yılında, Mağcan Cumabay'ın doğumunun 100. yılı vesilesiyle, şairin doğduğu köy olan Sarıtomar'da onun anısına adanmış bir anı müzesi açılmıştır.

Mag'jon Jumaboev xotira muzeyi

1993 yilda Mag'jon Jumaboyev tug'ilgan Saritomar ovulida shoir ta-valludining 100 yilligiga Mag'jonga bag'ishlangan xotira muzeyi ochilgan.

Memorial museum of Magzan Zhumabayev

In 1993, a memorial museum dedicated to Magzhan Zhumabayev was opened in his native village of Sarytomar, commemorating the 100th anniversary of the poet's birth. The museum is dedicated to preserving and honoring the life, work, and legacy of one of Kazakhstan's most revered literary figures.

Мемориальный музей Магжана Жумабаева

В 1993 году в родном ауле Магжана Жумабаева - Сарытомаре к 100-летию со дня рождения поэта был открыт мемориальный музей.

Мағжан ескерткіштері

Қазақтың классик ақыны Мағжанға бірнеше ескерткіш орнатылған. Оның екеуі Петропавл қаласында, үшіншісі туған ауылы Сарытомарда, төртіншісі Шымкентте, бесіншісі Түркия елінде Мағжан саябағында орналасқан.

Şairə aid abidələr

Dünyanın müxtəlif yerlərində şairin xatirəsinə beş abidə ucaldılıb: İki abidə Petropavlovsk şəhərində, üçüncü abidə onun doğma kəndi olan Sarıtomarda, dördüncü abidə Türküstanda, beşinci abidə isə Türkiyədə, Mağcan parkında yerləşir.

Акындын эстелиги

Дүйнөдө акынга арналган беш эстелик бар. Экөө Петропавловскиде. Үчүнчүсү Сарытомарда, төртүнчүсү Туркестанда, бешинчиси Түркиянын Мағжан паркында тургузулган.

Şaire ait anıtlar

Dünyanın farklı yerlerinde, şairin hatırasına toplam beş anıt dikilmiştir: İki anıt Petropavlovsk şehrinde, üçüncü anıt şairin doğduğu köy olan Sarıtomar'da, dördüncü anıt Türkistan'da, beşinci anıt ise Türkiye'de, Mağcan Parkı'nda yer almaktadır.

Shoirlga oʻrnatilgan haykallar

Dunyoda shoir xotirasiga beshta yodgorlik oʻrnatilgan: ikkitasi Petropavlovskda, uchinchisi uning tugʻilgan Sarıtomar ovulida, toʻrtinchisi Turkistonda va beshinchisi Turkiyaning Mağjon bogʻida qad koʻtargan.

Monuments to the Poet

In memory of Magzhan Zhumabayev, five monuments have been erected in his homeland and beyond: two in Petropavlovsk, one in his native village of Sarytomar, one in Turkestan, and one in Magzhan Park in Türkiye.

Памятники поэту

В честь поэта в мире установлено пять памятников: два — в Петропавловске, один — в родном ауле Сарытомаре, третий — в Туркестане и четвёртый — в парке Магжана в Турции.

«Мағжан орталығы» сипаттамасы

«Мағжан орталығы» мәдени-ағартушылық орталығы XIX ғасырдың сәулет ескерткіші ғимаратында («Көпес Янгуразовтың үйі») орналасқан. Бұл ғимарат ақынның отбасына тікелей қатысы бар тарихи мешіт және медресе кешенде орналасқан.

Саялы бақ пен Мағжанның қола мүсіні осы ерекше мәдени кеңістіктің сәулеттік композициясын толықтырып тұр.

“Мағжан орталығы”ның тәsviri

“Мағжан орталығы” (“Mağcan mərkəzi”) mədəni-maarif mərkəzi XIX əsrə aid memarlıq abidəsi olan “Tacir Yanqurazovun evi” binasında yerləşir. Bu bina tarixi məscid və mədrəsə ilə birlikdə bir kompleks təşkil edir ki, onun da şairin ailəsi ilə birbaşa bağlılığı var. Yaşilliq və Mağcanın bürüncdən heykəli bu unikal mədəni məkanın memarlıq kompozisiyasını tamamlayır.

«Мағжан орталығы» сүрөттөлүшү

«Мағжан орталығы» маданий-ағартуучу борбор XIX кылымдын архитектурасы турган имаратта орун алган. («Дом купца Янгуразова»).

Имарат акындын үй-бүлөсүнө түздөн-түз тиешеси бар тарыхый мечитте жайгашкан. Мағжандын гүлбакчасы жана бронзодон жасалган эстелиги бул өтө уникалдуу архитектуралык композициянын соңу болуп саналат.

“Мағжан орталығы”ның tanıtımı

“Мағжан орталығы” (Mağcan Merkezi) isimli kültür ve eğitim merkezi, 19. yüzyıla ait mimari bir anıt olan “Tüccar Yanğurazov’un Evi” adlı yapıda yer almaktadır. Bu bina, tarihi bir cami ve medreseyle birlikte bir kültürel kompleks oluşturmaktadır ve bu yapılar, şairin ailesiyle doğrudan ilişkilidir. Yeşillikler içinde yer alan Mağcan’ın bronzdan yapılmış heykeli ise bu eşsiz kültürel mekânın mimarî kompozisyonunu tamamlayan önemli bir unsurdur.

“Mag‘jon o‘rtalig‘i” tavsifi

“Mag‘jon o‘rtalig‘i” madaniy-ma‘rifiy markazi XIX asr me‘moriy yodgorligida (“savdogar Yangurazov uyi”) joylashgan.

Bino shoirning oilasi bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan tarixiy masjid va madrasa majmuasida o‘rin olgan.

Mag‘jon nomidagi maydon va uning bronza haykali ushbu noyob madaniy maskanning me‘moriy kompozitsiyasiga mukammallik baxsh etadi.

Description of “Magzhan Center”

The cultural and educational center “Мағжан орталығы” (Magzhan Center) is housed in the former residence of Merchant Yangurazov, a 19th-century architectural monument. This historic building forms a unified complex with a mosque and a madrasah, both of which are directly connected to the poet’s family. The unique cultural space is enhanced by landscaped greenery and a bronze sculpture of Magzhan.

Описание «Мағжан орталығы»

Культурно-просветительский центр «Мағжан орталығы» расположен в здании — памятнике архитектуры XIX века, известном как «Дом купца Янгуразова».

Здание входит в комплекс вместе с исторической мечетью и медресе, которые напрямую связаны с семьёй поэта.

Сквер и бронзовая скульптура Мағжана завершают архитектурную композицию этого уникального культурного пространства.

IV

Мағжан философиясы

Maǵsanın fəlsəfəsi

Мағжандын философиясы

Maǵsan'ın felsefesi

Mag'jon falsafasi

Philosophy of Magzhan

Философия Мағжана

МАҒЖАН ФИЛОСОФИЯСЫ

Өнерде теңдесі жоқ асқақ ақын Мағжан философиясының көкжиегі өзгеше көркем еді. Мағжан - Күн болатын: «Көкте - Күнмін, көпке нұрым шашамын». Көпке Күн болып нұрын шашқан ақын-философтың асқақ үнін адамзат баласы естіп, нұрланды. Бірақ, Мағжан үні «шіркеулілердің» бетін қарыды.

Күннің нұрынан шошығандар «қаратақтаны» ойлап тапты. Сырттан танылған дүниетанымның жетегінде кеткендер Мағжандай тұлғаға жатбауырлықтың қатыгездігін көрсетті.

Жетпіс жылдан соң қара түнекті қақ жарып Күн-Ақын шуағын әлемге шашып жарқырай шықты. Мағжан сфинкс құстай түлеп ұшып, тәуелсіз Қазақ Елінің туында қанатын кең жая биікке самғады. Мағжан - Мәңгілік. Мәңгілікке кол созған Тәуелсіз Қазақ Елінің аспанында Мағжан идеясы қыран болып қалықтады.

Мағжан поэзиясының мәні - терең, көкжиегі - көркем. «Мен кім?» өлеңінде Мағжан «Мен өлмеймін, менікі де өлмейді, Надан адам өлім жоғын білмейді» деген. «Мені де, өлім, әлдиле» өлеңінде ақын «Өлім күйі - тәтті күй, Балқиды жаным бұл күйге. Мені де, өлім, әлдиле, Әлдиле, өлім, әлдиле!..» дейді. Мағжандағы өлім мәңгіліктің метафорасы. Сондықтан өлім туралы жазған ақын мен өлмеймін, менікі де өлмейді дейді. Философ-ақын Мағжанның өнертанымында эмпирикалықтан онтологиясы, басқаша айтқанда философиялық ойшылдығы басым. Мағжан поэзиясындағы ойшылдықтың мәні өмір мен өлім, болмыс пен тағдыр, еркіндік пен тәуелсіздік туралы терең танымнан көрінеді.

Мағжан поэзиясындағы Сарыарканың самалындай еркін ойды тұсауға, шідерлеуге, кісендеуге ұмтылған цензураның бастауы тым ертеде, 1912 жылы Қазан қаласында жарық көрген «Шолпан» өлеңдер жинағынан басталған. Поэтикалық дүниетаным философияның символдық тілі. Сол кездің өзінде, Мағжан идеясы қазақтың кең даласына тұтас жайылса империяға қауіп, сондықтан, цензура керек деп түсінген олар. Мағжанның артына от алып түскен алғашқы цензураны тауып, ол туралы өз еңбегінде ғалым Зарқын Тайшыбай тайға таңба басқандай кең таратып жазды (Тайшыбай З.С. Мағжанның Қызылжары. Петропавл, 2006.). Қайран, Мағжан! Сол оттың арты өртке айналды ғой...

Мағжанның адамзатты сүйу философиясы.

XX ғасыр бастауында өз басы қуғында жүрсе де елге келген нәубет-аштықта Мағжан қайыспай халқына азаматтық көмек қолын созған. Аштыққа қарсы күрес комиссиясы төрағасының орынбасары болып бекіген Мағжан қыруар іс атқарған. Оның 1922 жылы «Мир труда» газетінде жарық көрген «Голод в Сары-арке» мақаласы соған дәлел. Тіпті, губерниялық әскери комиссар Приморскийге жазған хатында жетім қазақ балаларымен қатар, қазақ жеріндегі аштыққа ұшырап отырған орыс балаларын да қамқорлыққа алуын сұраған (сонда, 106 бет.). «Адамзаттың бәрін сүй бауырым деп» айтқан, өзі алтын хакім атаған Абайдай Мағжанның да жүрегі үлкен еді.

Мағжанның Алтай ұғымды түркі философиясы.

Түркі санасында, түркі философиясында Алтай субстанциялық ұғым. «Алтай түркі ұлыстарының Афинасы» деп атақты түркітанушы Л.Н.Гумилев бекер айтпаған. Хан Алтайдың рухын Мағжандай асқақтатқан ақын кем-де кем. Мәселен, «Қазақ тілі» өлеңінде: «Қыран құстың қос қанаты қырқылды, Күндей күшті, күркіреген ел тынды. Асқар Алтай - алтын ана есте жок. Батыр, хандар - асқан жандар ұмытылды!». Мағжан философиялық рефлексия арқылы сананы сілкіндіруге ұмтылған. Ұстазы, алаштың алыбы Міржақып Дулатұлының идеясын тереңдеткен. Мағжан «От» өлеңінде «Әлпіге барғам, Алтайдан» десе, «Тез барам» өлеңінде «Қыранымын сары сайран даланың, қос қанатым - алтын Алтай, Оралым» деген. Тағы да осы өлеңде «Дұғада бол, Алтын Алтай қарт анам, Алып ата, қуды жолың ер балаң, Ақ шашыңды, көкірегіңді иіскеуге, Тәңірі жазса, сәулетпенен тез барам». «Тәңірі жазса, сәулетпенен тез барам» дегенде Мағжан нені айтып отыр? Бүкіл Еуразия кеңістігіне шашылып кеткен тұтас түркі баласы санаңды оят, атақоныс алтын Алтайда ата-бабаң салтанат құрған, соның басында бірік дегенді айтып отыр. Ақын-философтың сәулетпенен тез барам деуі асқақ идеяның көрінісі.

XX ғасыр басында Хан Алтайдан алыстап, өрістеп кеткен Анадолы түріктерінің басына қауіп төнгенде Мағжанның қыран даусы ұлы даладан саңқ етіп дара шыққан еді: «Бауырым! Сен о жақта, мен бұ жақта, Қайғыдан қан жұтамыз. Біздің атқа лайық па күл боп тұру? Жүр, кетелік Алтайға, ата мирас алтын таққа». Мағжан Алтайды алтын таққа теңеген. Рухы биік Анадолы түріктері бүгінде Мағжанның тұлғасын аса биіктетті. Анадолы түріктеріне Хан Алтайдан, атажұрттағы қазақ түріктерден мың алғыс. Тәңірім қолдасын сендерді!

Мағжанның Алаш философиясы.

Мағжан Хан Алтай мен Алаш Елі ұғымдарын бөлмеген. Қазақтың классик ақыны Мағжанның «Қорқыт» поэмасы былай басталады: «Алтайға жер жүзінде тау жоқ жеткен, Алтайға бетегедей алтын біткен. Бейіштей Алтын Алтай етегінде, Ертеде Алаш елі мекен еткен». XX ғасыр басында қазақтың алып тобы осы идеяны субстанция деп танып, оған «Алашорда» деп ат қойды. Философ-ақын Мағжан «Алаш елі» ұғымын «Батыр Баян» поэмасында асқақ жырлайды: «Арқамдай жер жүзінде жер бола ма? Айбынды алашымдай ел бола ма?».

Шындығында, Алаш философиясы - феномендік құбылыс, этнотұтастық таным барлығының көрінісі. Қазақ халқының біртұтас ұюына ғаламат ықпал еткен, еркіндік рухына ту байлаған Алаш философиясының ашылмаған анықтары көп. Сол анықтың бірегейі философ-ақын Мағжан айтқан «Алаш елі» ұғымы. Оның тамыры тереңде жатыр, бастауы - Хан Алтайда!

Хан Алтайды Мағжандай асқақтатқан ақын жоқ. Менің ұсынысым бар. Хан Алтайдың бір биігіне Мағжанның атын берсек, нұр үстіне нұр болар еді. Ал, бере алмасақ, елді-гімізге сын. Бірақ, бір нәрсені ескеруіміз керек, егер біз Мағжанның есімін бере алмасақ, ертең алаш рухты жастар береді. Асқақ рухты ақын Мағжан айтқан ғой: «Арыстандай айбатты, Жолбарыстай қайратты - Қырандай күшті қанатты, Мен жастарға сенемін!». Мен де жастарға сенемін!

Шаңбай Тұрдықұл Қасенұлы, Алаштану FЗО директоры, ҚазИГЗУ. Семей.

MÜNDƏRİCAT/MAZMҮНҮ/MAZМУНУ/
İÇİNDEKİLER/MUNDARIJA/CONTENTS/СОДЕРЖАНИЕ

Aқын өмірі	7
Şairin həyatı	7
Ақындын өмүр жолу	7
Şairin Hayatı	7
Shoir hayoti.....	7
The Poet's Life	7
Жизнь поэта.....	7

Aқын шығармашылығы	71
Şairin yaradıcılığı.....	71
Ақындын чыгармачылыгы	71
Şairin Edebi Mirası.....	71
Shoir ijodi.....	71
Magzhan' Work	71
Творчество поэта	71

Мағжан туралы.....	139
Mağcan haqqında.....	139
Мағжан жөнүндө	139
Mağcan hakkında	139
Mag'jon haqida.....	139
About Magzhan	139
О Магжане.....	139

Мағжан философиясы.....	167
Mağcanın fəlsəfəsi.....	167
Мағжандын философиясы.....	167
Mağcan'ın felsefesi.....	167
Mag'jon falsafasi.....	167
Philosophy of Magzhan.....	167
Философия Магжана	167

Türk ədəbiyyatının inciləri

Layihə rəhbəri:

Aktotı Raimkulova

*Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondunun prezidenti,
Qazaxıstan Respublikasının Əməkdar İncəsənət xadimi,
sənətşünaslıq elmləri doktoru, professor*

Müəllif-tərtibçi:

Turbıkul Şanbayev

Tərcümə edənlər:

Azərbaycan dilinə tərcümə edən: Xanım Aydın
Türkiyə türkcəsinə tərcümə edən: Ahmet Yakup Erkılıç, İmdat Avşar
Qırğız dilinə tərcümə edən: Ömürbek Tillebayev
Özbək dilinə tərcümə edən: Şəhla Qasımova
İngilis dilinə tərcümə edən: Cavidan Ağayev
Rus dilinə tərcümə edən: Nadiya Qafarova

Redaktorlar:

Fərid Hüseyn

Nazgül Omurzakova

Dosbol Abdrisov

Akmaral İbrayeva

Səulə Məlikova

Dizayner:

Ellada Səfərəliyeva

Kitab Qazaxıstanın keçmişi, bu günü və gələcəyinə biganə qalmayan Mağcanın həyatı, ictimai fəaliyyəti və yaradıcılığına hörmətlə yanaşan, vətəninə, Türk dünyasını sevən oxucular üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Түрк адабиятынын берметтери

Долбоордун жетекчиси:

Актоты Раимкулова

*Түрк маданияты жана мурасы фондунун президенти,
Казакстан Республикасынын эмгек сиңирген искусство ишмери,
искусство таануу илимдеринин доктору, профессор*

Автору-түзүүчү:

Турдыкул Шанбаев

Котормочулар:

Азербайжан тилине: Ханым Айдын

Түрк тилине: Ахмет Якуп Еркылыч, Имдат Авшар

Кыргыз тилине: Омурбек Тиллебаев

Өзбек тилине: Шахла Гасимова

Англис тилине: Жавидан Агаев

Орус тилине: Надия Кафарова

Редакторлор:

Фарид Гусейн

Назгүл Омурзакова

Досбол Абдрисов

Акмарал Ибраева

Саула Меликова

Дизайнер:

Эллада Сафаралиева

Бул китеп Казакстандын өткөнүнө, бүгүнкү күнүнө жана келечегине кайдыгер карабаган, Магжандын өмүрүнө, коомдук ишмердүүлүгүнө жана чыгармачылыгына урмат менен мамиле кылган, өз Мекенин жана түрк дүйнөсүн сүйгөн окурмандар үчүн арналат.

Turkiy adabiyot durdonalari

Loyiha rahbari:

Akto'ti Raimqulova

Turkiy Madaniyat va Meros jamg'armasi prezidenti, Qozog'iston Respublikasida xizmat ko'rsatgan san'at arbobi, san'atshunoslik fanlari doktori, professor

Tuzuvchi muallif:

Turdiqul Shanbaev

Tarjimonlar:

Ozarbayjon tiliga tarjima: **Xonim Oydin**

Turk tiliga tarjima: **Ahmet Yakup Erqilich, Imdat Avshar**

Qirg'iz tiliga tarjima: **Omurbek Tillebaev**

O'zbek tiliga tarjima: **Shahlo Qosimova**

Ingliz tiliga tarjima: **Javidan Agaev**

Rus tiliga tarjima: **Nadiya Gafarova**

Muharrirlar:

Farid Husayn

Nazgul Omurzakova

Dosbol Abdrisov

Akmaral Ibraeva

Saule Melikova

Dizayner:

Ellada Safaralieva

Kitob Qozog'istonning o'tmishi, buguni va kelajagiga befarq bo'lmagan Mag'jonning hayoti, ijtimoiy faoliyati va ijodiga hurmat bilan yondashgan, vatanini, turkiy dunyoni sevgan kitobxonlar uchun mo'ljallangan.

Türk Edebiyatının İncileri

Proje Sahibi:

Aktoty Raimkulova

*Türk Kültür ve Miras Vakfı Başkanı, Kazakistan Cumhuriyeti Onur Sanatçısı,
Sanat Bilimleri Doktoru, Profesör*

Müellif-Derleyici:

Turbıkul Şanbayev

Çevirmenler:

Azerbaycan diline çeviren: Hanım Aydın

Türkçeye çevirenler: Ahmet Yakup Erkılıç, İmdat Avşar

Kırgızcaya çeviren: Ömürbek Tillebayev

Özbekçeye çeviren: Şehla Gasımova

İngilizceye çeviren: Cavidan Ağayev

Rusçaya çeviren: Nadiya Gafarova

Editörler:

Ferid Hüseyin

Ahmet Yakup Erkılıç

Nazgül Omurzakova

Dosbol Abdrisov

Akmaral İbrayeva

Seule Melikova

Tasarım:

Ellada Seferaliyeva

Bu eser, Kazakistan'ın geçmişine, bugününe ve geleceğine kayıtsız kalmayan; Mağcan'ın hayatına, toplumsal faaliyetlerine ve edebi mirasına saygı duyan; vatanını ve Türk dünyasını yürekten seven okuyucular için hazırlanmıştır.

Жемчужины тюркской литературы

Руководитель проекта:

Актоты Раимкулова

президент Фонда тюркской культуры и наследия,
Заслуженный деятель искусств Республики Казахстан,
доктор искусствоведения, профессор

Автор-составитель:

Турдыкул Шанбаев

Переводчики:

На азербайджанский язык: **Ханым Айдын**

На турецкий язык: **Ахмет Якуп Еркылыч, Имдат Авшар**

На киргизский язык: **Омурбек Тиллебаев**

На узбекский язык: **Шахла Гасимова**

На английский язык: **Джавидан Агаев**

На русский язык: **Надия Кафарова**

Редакторы:

Фарид Гусейн

Назгуль Омурзакова

Досбол Абдрисов

Акмарал Ибраева

Саула Меликова

Дизайнер:

Эллада Сафаралиева

Книга предназначена для читателей, неравнодушных к прошлому, настоящему и будущему Казахстана, с уважением относящихся к жизни, общественной деятельности и творчеству Магжана, любящих свою Родину и тюркский мир.

Çapa imzalanmışdır: 10.07.2025.

Format: 84x108 1/16, həcm: 22 ç.v., tiraj: 300.

“Zərdabi Nəşr” Nəşriyyat Poliqrafiya müəssisəsi

Tel.: (012) 514 73 73, (050; 055; 070) 344 76 01

e-mail: zerdabi_em@mail.ru